

La Ondo de Esperanto

Internacia sendependa almanako en Esperanto. 2021. №2

Internacia sendependa almanako en Esperanto. 2021. №2 (308)

La Ondo de Esperanto aperas kiel bitgazeto laŭ la normoj “pdf” kaj “ePub”.

Aperas ĉiusezone. Senpaga literatura suplemento jarfine.

Fondita en 1909 de Aleksandr Saĥarov. Refondita en 1991.

Eldonas kaj administras: Halina Gorecka

Redakcio:

Aleksander Korĵenkov (redaktoro)

Paweł Fischer-Kotowski (vicedaktoro)

Peter Baláž

Stanislav Belov

István Ertl

Povilas Jegorovas

Wolfgang Kirschstein

Paŭlo Moĵajevo

Sergio Pokrovskij

Poŝta adreso: RU-236039 Kaliningrad, ab. ja. 1205, Ruslando

Retpoŝtaj adresoj: sezonoj@kanet.ru, sezonoj@yahoo.com

Retejoj: <https://esperanto-ondo.ru>, <https://sezonoj.ru>

Abontarifo por 2021

Abonanto: 15 eŭroj, 17 usonaj dolaroj, 60 zlotoj, 850 rubloj

Amiko: 30 eŭroj, 33 usonaj dolaroj, 120 zlotoj, 1700 rubloj

Patrono: 100 eŭroj, 110 usonaj dolaroj, 400 zlotoj, 5500 rubloj

Anonctarifo

Plena paĝo: 50 eŭroj (3000 ruslandaj rubloj)

Duona paĝo: 30 eŭroj (1800 rubloj)

Kvarona paĝo: 15 eŭroj (900 rubloj)

Okona paĝo: 10 eŭroj (600 rubloj)

Triona rabato pro ripeto.

Donacoj: La donacoj estas danke akceptataj ĉe la redakcia adreso (ruslandaj rubloj) aŭ ĉe nia UEA-konto “avko-u” ĉe UEA.

Recenzoj: Bonvolu sendi du ekzemplerojn de la recenzota libro, kasedo, disko k. a. al la redakcia adreso.

Represoj: Oni povas represi tekstojn kaj bildojn nur kun permeso de la redakcio aŭ de la aŭtoro kaj kun indiko de la fonto.

“La Ondo de Esperanto” (Волна эсперанто). 2021, №2 (308).

Ежеквартальный журнал на языке эсперанто.

Учредитель и издатель: Горецкая Г. Р. Редактор: Корженков А. В.

Подписано в печать: 5 июля 2021 г.

Bazaj informoj pri <i>La Ondo de Esperanto</i>	2
En ĉi tiu numero	3
Halina Gorecka, Aleksander Korĵenkov. Antaŭ tridek jaroj	5
Intervjuo	6
Paweł Fischer-Kotowski. Ionel Oneț: Entuziasmo kaj bonvolemo ne sufiĉas.	
Intervjuo kun Ionel Oneț	7
Eventoj	11
Povilas Jegorovas. Litovia mozaiko	12
Peter Baláž. E@I: Nova oficejo, nova urbo, nova estonteco	14
SES 2021 denove virtuala	15
Han Xin, Xie Ruifeng. Ĉinaj esperantistoj vizitis la muzeon de Lusin	16
Przemysław Wierzbowski. Bjalistoko: Mardaj renkontiĝoj en Esperanto-Libraro	17
Renato Corsetti. Afişo por la Esperanto-Tago 2021	17
Reala Esperantio nur en Greziljono kaj KCE	18
Esperanto-kastelo Greziljono en julio kaj aŭgusto	18
Esperanto oficiale menciita en ALTE-laborprogramoj	19
Ĉeesta kurso en Liaoning	19
Unesko ĝojas pro 5 686 respondoj en Esperanto	20
Renato Corsetti. Por Esperanto en Eŭropa Unio	20
Virtuala Kongreso anstataŭ UK	21
Nitobe-Simpozio 2021	22
Nova retkurso: Lernu prelegi en dek simplaj paŝoj	23
NASK: Nord-Amerika Somera Kursaro de Esperanto	24
Mireille Grosjean. Instruistoj kongresos virtuale ankaŭ en 2021	25
Povilas Jegorovas. BET denove okazos en Litovio!	26
Fernando Maia Jr. Redakta maratono Unesko 2021	27
Halina Gorecka, Aleksander Korĵenkov. Funebraj notoj	28
Tribuno	29
Amri Wandel. Ĉu Israelo venkis la pandemion?: Malgraŭ la viruso kaj la virtualaj	
kunvenoj, denove kunvenas "homoj kun homoj"	30
11 vortoj el la kurso en Duolingo kiujn eble vi ne konas	36
TEJO pri la Monda Tago de Rifuĝintoj 2021	37
Mesaĝo de UEA okaze de la Monda Tago de Rifuĝintoj	38
Informi pri Esperanto en la festivalo Pol'and'rock	39
Fernando Maia Jr., Peter Baláž. Nova projekto de UEA: "Esperanto-Kvizo"	40
Lingvo	41
Věra Barandovská-Frank. Ĉu novas Lingua Franca Nova?	42

László Szilvási. Malgranda fina venko – kaj velko en Hungario 53

Arkivo 62

Aleksander Korĵenkov. Jubileoj kaj memordatoj en julio 2021 63

Aleksander Korĵenkov. Antaŭ cent jaroj 66

Devjatin V. Historia kongreso 67

La III-a Tutruslanda Kongreso Esperantista 68

Bert Boon. Internacia Esperanto-Arkivo 71

Kulturo 73

Aleksandr Solĵenicyn. En la unua rondo: Romanfragmentoj (Tradukis el la rusa Aleksander Korĵenkov) 74

Rusaj romanoj. La 20a jarcento 104

Ewa Grochowska. Ferioj ĉe la maro 105

Laure Patas d'Illiers. 18:03 107

Paulo Sérgio Viana. Viro laŭte parolanta al neniu 112

Wolfgang Kirschstein. Kaj la gajnanto estas..... 114

Floréal Martorell. Nova bitalbumo: MArta kaj JOmo kantas MAYOMA-n 118

Floréal Martorell. Kvin Jarcentoj: Nova albumeto de BaRok-Projekto 119

Floréal Martorell. Nova albumo de i.d.c.: vinila, K-diska kaj bita..... 119

Floréal Martorell. *Memorante Gondolandon*: Senpaga albumo de Korvaks 120

Floréal Martorell. *Esperanto Subgrunde 2*: Antaŭmenda kampanjo. 121

Paŭlo Moĵajevo. *Nenifar'*: iom monotona, sed nepre atentinda albumo (Recenzo:

Guillaume Armide. *Nenifar'*) 122

Vinilkosmo lanĉis la bitan unuopaĵon *Mozaiko* de Kĵara..... 123

Przemysław Wierzbowski. Vigla eldonado en la naskiĝurbo de Zamenhof 124

Halina Gorecka. *Beletra Almanako*, 2021, №40 126

Literatura Foiro, 2021, 310 128

Halina Gorecka, Aleksander Korĵenkov. 500+ tagoj da seninterrompa informado ... 129

“Esperanto ligas homojn”: Literatura Konkurso 2021..... 130

Ricevitaj gazetoj 130

Mozaiko 131

Stanislav Belov. Ridu kune ni! 132

István Ertl. Spritaj splitoj kaj preskeraroj 133

Perantoj de *La Ondo de Esperanto* 134

Reklamo 135

La somera (laŭ la nordhemisfera vidpunkto) eldono de *La Ondo* malfruis je kvin tagoj pro la enorma varmego, komplikinta la laboron en nia redakciejo. Sed nur je kelkaj paŝodekoj de nia domo, ĉe la fontana placeto apud la arta muzeo ĉi tiun varmegan ĝuis petolemaj infanoj (Foto: Halina Gorecka)

Antaŭ tridek jaroj

1991. Nun ni scias, ke ĝi estis jaro memorinda. Ĝuste en 1991 ĉesis ekzisti Sovetunio, komenciĝis militoj en la disfalanta Jugoslavio, kaj okazis la operaco “Ŝtormo en dezerto”. Tamen eble pli grava ol la militoj kaj (mal)aperoj de ŝtatoj estis tio, ke la 6an de aŭgusto 1991 la brita informadikisto Tim Berners-Lee kreis la retpaĝon `info.cern.ch`, kiu iĝis la komenco de la Tut-Tera Teksaĵo, sen kiu la nuna civilizacio ne estas imagebla.

Sed nia eta familio tiam vivis kvazaŭ en alia dimensio. Kvankam estante ankoraŭ je la ŝtata servo, ni komencis iom post iom prepari nin al nova vivo, antaŭsciante, ke la 91a estas nia lasta hobia jaro en Esperantujo, kaj ke necesas jam paralele eklabori per Esperanto profesie. Per enormaj fortostreĉoj ni sukcesis pretigi komputile nian unuan “veran” libron (*Sveda alumeto* de Ĉeĥov) kaj la unuan kajeron de *La Ondo de Esperanto* kun materialo ekkolektita antaŭ pli ol unu jaro.

Kaj la 23an de majo 1991, ekzakte je la 33a naskiĝdatreveno de la *Onda* redaktoro, ni kun Viktoro Kloĉkov, venis aviadile el Moskvo al Schiphol, de kie Osmo Buller kondukis nin al la Centra Oficejo de UEA en Roterdamo, kie ni disdonis al la oficistoj la freŝbakitan *Ondon* kaj tostis je la sano de la naskiĝtagulo kaj je la sukceso de l’ nova gazeto.

La interesa kaj fruktodona restado en Roterdamo kaj Antverpeno kuraĝigis nin kaj firmigis nian planon, sed reveninte al Sverdlovsko ni unue devis dediĉi niajn vesperojn kaj feriajn tagojn al la redaktado de la unua numero de *Ruslanda Esperantisto* kaj al la preparado de *Eŭropo-Azio* – la unua internacia renkontiĝo esperantista en Soveta Ruslando, organizita nur de esperantistoj mem, sen eksteraj kuratoroj (ASE, SSOD kaj aliaj oficialaj instancoj). La 1an de julio *Ruslanda Esperantisto* estis presita, kaj la 6an de julio ĝin ricevis ĉiu el la cent partoprenantoj de *Eŭropo-Azio*, inkluzive de Lee Chong-Yeong, estonta prezidanto de UEA.

En septembro Sverdlovsko rricevis sian malnovan nomon Jekaterinburgo, kaj en novembro ni unuafoje trovis nin en nia propra loĝejo kaj komencis la novan vivon de profesiaj esperantistoj. Sed el la 91a restis tradicio – la 23an de majo ni festas ne nur la naskiĝdaton de la *Onda* redaktoro, sed ankaŭ de la gazeto mem. Gazeto, kies 308an eldonon vi nun eklegas.

Agrablan legadon!

**Halina Gorecka
Aleksander Korĵenkov**

Intervjuo

La *Ondo* kore gratulas al Ionel Oneț okaze de lia 65-jariĝo kaj deziras al li ĉion bonan kaj ĉian bonon! La supra foto pri Ionel aperis ankaŭ en *Făclia* – loka ĵurnalo de Kluĵo – kiu raportis pri la jubileo de sia iama urbano.

Ionel Oneț: Entuziasmo kaj bonvolemo ne sufiĉas

La 29an de majo 2021 65-jariĝis Ionel Oneț – rumano, aparte konata kiel la nuna libroservisto de UEA. En ĉi tiu rolo li laboras jam pli ol 19 jarojn, kio igas lin rekordulo. Lia aktivado ĉirkaŭ la Esperantaj libroj ne limiĝas al tio, li ankaŭ tradukas, verkas, bibliografias kaj eldonas. Nun la ĉefa projekto, kiu okupas lin, estas la granda rumana-Esperanta vortaro. Elkoran gratulon al Ionel!

Dum kiom da jaroj vi jam laboras en Esperantaj libroservoj?

Ekde februaro 1989. Tio signifas pli ol 32 jarojn, se mi ne eraras.

Kiel aspektas kutima labortago de libroservisto?

Kvankam ne ĉiam samas la ordo, laŭ kiu taskoj plenumiĝas, kutima labortago konsistas el, ĉefe, traktado de mendoj. Tiel simple! Nu, ne vere.

Legado de la alvenintaj retmesaĝoj estas la unua tasko de la tago. Tion sekvas ilia divido laŭ prioritatoj. Respondi la plej urĝajn mesaĝojn kaj informi la klientojn pri la eventuala neplenumeblo de iliaj mendoj estas la sekva paŝo. Post tio venas la traktado de la mendoj kaj pli malfrue en la tago la laŭebla trakto de aliaj taskoj (enskribi nove ricevitaĵojn kaj surbretigi ilin, trakti malpli urĝajn mesaĝojn kaj eventualajn poŝtaĵojn, sendi mendojn aŭ informpetojn al eldonantoj kaj tiom plu).

Kiam aldoniĝas al la stoko novaj varoj, necesas enskribi ilin kun ĉiuj iliaj detaloj en la inventaron kaj aldoni ilin al la listo de freŝaj eldonaĵoj en la reta katalogo de UEA (<https://katalogo.uea.org/index.php?st=novaj>), kaj al la koncerna rubriko en la revuo *Esperanto* de UEA.

Multaj konas vin ĉefe kiel libroserviston, sed vi estas ankaŭ aŭtoro de lernolibroj kaj vortaroj, eldonisto kaj tradukisto. Via vivo estas plena je libroj. Ĉu ĉiam estis tiel?

Nu, ĝenerale, jes. En mia frua infanaĝo legado estis ĉefa okupo. La aŭskultado de la radio estis reguligata, tiel ke ĉiu ano de la familio havu aliron al siaj plej ŝatataj radioprogramoj. Kiel infano mi estis, evidente, la lasta sur la prioritatliso. Pri televido ne eblas paroli en mia infana vivo – la unua televidilo aperis en la domo de miaj gepatroj, kiam mi jam estis for en la urbo.

Restis, do, legado. Libroj ĉiam allogis (kaj neniam ĉesis fari tion miakaze) min. La fakto ke de jardekoj mi vivas inter/kun/per libroj ne estis io planita. Tio venis same nature kiel la griziĝo de mia hararo.

Kiel vi trafis Esperanton? Kaj kiel la lingvo, la movado influis vian vivon – kiel mi komprenas, ne nur la profesion?

Kvankam mi estis aŭdinta pri Esperanto jam kiel adoleskanto, mia unua kontakto kun la lingvo okazis en 1981 (t. e. antaŭ 40 jaroj. Ĉu tio faras min “veterano”?). Post lego de kelkaj bazaj informoj (kiuj tiam ŝajnis al mi troigaj) pri la lingvo en iu krucvorttenigma revuo, mi petis aldonajn informojn kaj materialojn de la tiama rumana Kolektivo Esperanto-Interlingvistiko. La ricevitaj lernomaterialoj kaj periodaĵoj instigis min ekstudi la lingvon. La rapida sukceso stimulis min lerni pli. Ĉio posta venis nature. Ĉu indas mencii ke mi tute ne bedaŭras la “malŝparitajn” (dirus iuj) tempon, energion, monon?

La temo “kiel Esperanto influis vian vivon” en mia kazo postulus tutan artikolon. Ni lasu tion por alia okazo.

Ne estas multaj personoj, kiuj perlaboras sian panon per Esperanto. Aliflanke, tio ne estas premio, sed dediĉo. Vi decidis agordi vian vivon por servi al Esperanto. Ĉu vi ripetus la saman vojon kun viaj hodiaŭaj scio kaj sperto?

Al via “tio ne estas premio, sed dediĉo” eble aldonindas “kaj puno”. Kiam oni laboras por Esperanto, oni devas havi dikan haŭton. La batoj venas ne nur de ekstere (aparte, la moko de tiuj, kiuj – sen esti tuŝintaj ion ajn Esperantan – “scias” ke Esperanto estas io mortinta, ke tia projekto havas nenian ŝancon realiĝi, ke “neniu parolas tiun nefunkcikapablan lingvon”), sed ankaŭ de interne: abundo de “spertuloj”, kiuj neniam faris iun laboron, scias pli bone kiel plenumi tiun laboron.

Dirinte tion, mi respondu vian demandon: jes, mi sekvus la saman vojon. Eble, mi pli atentus ĝiajn malebenaĵojn, sed ignori ĝin mi ne povus.

Kiel oficisto de UEA kaj libroservisto vi spertas ĉiutage ke la nivelo de niaj libroj kaj agadoj ofte ne atingas la nivelon de similaj inicatoj ekster Esperantujo. Kiel oni povus profesiigi la movadon?

Grandan parton de la laboro farata ene de nia mondeto faras volontuloj. Tre (mi bedaŭras diri, tro) ofte ili estas pli entuziasmaj ol sciaj pri tio, kion ili faras. Evidente, volontula laboro estas kaj necesa kaj bonvena en movado, kiel la nia – ni ne havas malantaŭ ni ministeriojn pri financoj, kiuj verŝus milionojn en niajn projektojn por povi pagi verajn profesiulojn. Tamen la entuziasmo kaj la bonvolemo ne sufiĉas. Necesas ankaŭ konoj kaj spertoj. Tiujn oni ja devas akiri!

Ofte volontuloj aperas kaj, pro diversaj kialoj, malaperas kiel nuboj post pluvo. Bedaŭrinde, ne ĉiuj el ili komprenas, ke bonvolemo ne sufiĉas. Aliflanke, ne ĉiuj,

kiuj laboras kun volontuloj, komprenas ke tiuj ĉi ne estas sklavo, ke ili havas sian dignon, kiun oni devas respekti. Pro la aroganteco, memfiero kaj troa memfido de iu aŭ alia, ofte ni perdas kapablajn homojn, kiuj en la estonteco povus grave kontribui al nia movado. Sen nova sango (t. e. novaj kapabluloj kaj profesiuloj), ni – kiel tuto – ne povas profesiĝi. Kaj tio montriĝas en niaj produktaĵoj.

Mi esperas, ke mi ne malkaŝos sekreton, se mi diros, ke vi laboras nun pri granda rumana-Esperanta vortaro. Enorma tasko, kiun normale realigus teamo da homoj, en ĉi tiu okazo estas plenumata de solulo. Kiel aspektas tiu laboro? Kiom da tempo ĝi postulas?

Baldaŭ post mia esperantistiĝo, mi komencis traduki (kaj retrotraduki). Laŭ mi, (retro)tradukado estas unu el la plej bonaj (eĉ se malfacilaj) manieroj plialtigi sian lingvonivelon. Probable pli bona ol originala verkado.

Ekde de la komenco de mia Esperanta vivo, mi sentis la mankon de seriozaj Esperantaj vortaroj por la parolantoj de la rumana. Ĉar mankis la ŝanco, ke en la tiam Rumanio (temas pri la 1980aj jaroj) kompiliĝu tiaj vortaroj, mi komencis surslipigi vortojn por mia persona uzo. Dum pli ol 20 jaroj “mia” ĉambro en la gepatra domo estis ornamita de miaj sliparoj. Kiam eblis al mi reviziti Rumanion sendanĝere (post 1989), okaze de ĉiu vizito mi prenis kun mi al Usono kelkajn sliparojn, kies enskribaĵoj mi komencis enkomputiligi. Montriĝis ke la principoj, laŭ kiuj mi eklaboris, ne taŭgis. Do, frue de la nuna jarcento mi rekomencis laŭ pli rigoraj reguloj.

Nu, kompili dulingvan vortaron estas titana laboro. Oni devas sekvi la evoluon ne de unu lingvo, sed de du. Tio kreas evidentajn problemojn, aparte por iu, kiu ne vivas en la lingva etoso de unu el la lingvoj. Tamen kun espero kaj obstino oni antaŭeniras.

Kompili grandan vortaron, kiam oni havas devigan laboron panodonan, ne estas facile. La daŭro de tia entrepreno estas neantaŭvidebla, kaj laŭ la tempopaso montriĝas, ke ĉiujn limdatojn oni devas rekonsideri. En mia kazo “vortarista” laboro okazas aldone al mia profesia laboro kaj ja dependas de ĝi. En tagoj kiam laceco, deprimado, pigro, nervozeco regas, la aldona laboro perdas sian gravecon, kaj tiam okazas nenio rilate al tiu projekto. Se ĝi entute sukcesos, ĝi estos forpreninta kelkdek jarojn el mia vivo. Ĉu ĝi meritas la penon? Tion respondu aliaj... kaj ne nun.

Ĉu vi tenas kontakton kun la Esperanto-movado en Rumanio? Kiel statas la aferoj en via devenlando?

Mi estas en regula kontakto kun individuoj tie. Kun la movado mem, ne. Same ne kun la nacia Esperanto-organizaĵo. Tamen, sporade, ankaŭ kun ili mi havas kontakton.

Kiel ĉie, ankaŭ en Rumanio la agado por Esperanto regresis. La kialoj estas pluraj, kaj trakti ilin ĉi tie ne indas. Estas sciate, ke kritiki estas pli facile ol mem fari. Prefere esprimi bedaŭrojn ol kritiki situacion, kiun oni ne bone komprenas.

Rumanio estas unu el malmultaj eŭropaj landoj en kiuj ankoraŭ neniam okazis Universala Kongreso de Esperanto. Ĉu vi vidas eblon ŝanĝi tion?

Antaŭ preskaŭ dudeko da jaroj mi sugestis, ke oni esploru pri tio. Montriĝis ke, ĝenerale, mankas intereso pri tiu temo kaj ĉe niaj samlingvanoj en Rumanio kaj ĉe tiuj, kiuj faras la decidojn pri la urboj gastigontaj Universalan Kongreson. Pri unu afero oni certu: mi ne povas enmiksiĝi en tiajn decidojn, sekve mi ne povas ŝanĝi tion. Kaj, fakte, kial mi volus tion?

Jen kaj jen oni mencias vian pensiigon, kiun la nederlanda registaro iom post iom puŝis foren en la tempo. Bedaŭrinde, la mencioj aperas kutime lige kun la necerta estonteco de la libroservo de UEA...

Pri la estonteco de UEA kaj ĝia libroservo mi scias nenion. Tiuj, kiuj ja povus scii ion, silentas...

Sed kio pri via persona estonteco? Kiel vi ĝuos la pensiulan vivon? Ne diru, ke vi legos librojn, tion ni jam scias!

Aldone al legado, mi ŝatus fari iom da vojaĝoj. Estas tiom da lokoj, kiuj meritas viziton! Kaj, certe, daŭrigi mian agadon kiel tradukanto de rumania literaturo.

Fine, ĉu vi ŝatus aldoni kelkajn vortojn speciale por la legantoj de *La Ondo*?

Unue, mi diru gratulojn al la redaktoroj/eldonantoj de *La Ondo*, kiuj dum tiom da jaroj regalis min per unu el la plej popularaj periodaĵoj en Esperanto. Al la legantoj mi diru, ke tia eldonaĵo meritas ilian subtenon, ne nur per pozitivaj opinioj.

Intervjuis **Paweł Fischer-Kotowski**

Eventoj

Mondaj solvoj
por mondaj
problemoj

ESPERANTO
por monda
kunlaborado

ESPERANTO-TAGO
26.07.2021

Lernu **Esperanton**, la mondan lingvon
por kunlaborado kaj paco

www.lernu.net · <https://wikipedia.org/wiki/Esperanto> · www.esperanto.org

La 26an de julio la adeptoj de Lingvo Internacia diversmaniere festas la naskiĝdaton de Esperanto. Pro la koronavirusa pandemio ĉi-jare apenaŭ okazos multaj festrenkontiĝoj kaj surstrataj agotagoj, sed oni zorgas pri konvenaj manieroj por inde informi pri nia festo en la reto.

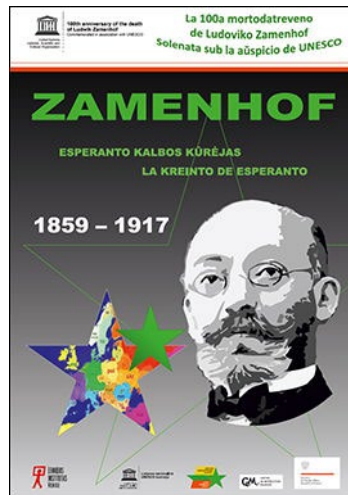
Litovia mozaiko

Zamenhof-ekspozicio migras plu

Post la kvarantena paŭzo plu migras tra Litovio la ekspozicio pri la vivo kaj agado de Ludoviko Zamenhof en Litovio. Intertempe ĝi okazis en la kulturcentro de Marijampolė, publika biblioteko de Vilkaviŝkis, publika biblioteko de Kalvarija. Ekde julio ĝi estos eksponata en la publika biblioteko de Kazlų Rūda.

Okaze de la ekspozicio en lokaj paperaj gazetoj kaj novaĵretejoj ĉiam aperas ampleksaj artikoloj pri Ludoviko Zamenhof kaj Esperanto. Do, la informado estas sistema kaj ĉiuflanka.

Ekde aŭgusto 2017 la ekspozicio estis eksponita jam en 28 lokoj de Litovio. Estas planite, ke ĝi estos ekspoziciata en ĉiuj 66 distriktaj urboj de Litovio kaj en kelkaj plej grandaj urboj.

Reta kurso de Esperanto

Dum la pandemia periodo Litova Esperanto-Asocio kunlabore kun la populara novaĵretejo *Mano kraŝtas* (Mia lando) preparis kaj aperigis en ĉi tiu novaĵretejo retan ilustritan kurson de Esperanto por litovlingvanoj. Ĝi konsistas el 40 lecionoj. La aŭtorinoj estas konataj Esperanto-instruistinoj Gražina Opulskienė kaj Aida Čižikaitė. La tuta kurso de Esperanto estas videbla ĉe <https://www.manokrastras.lt/page/esperanto-kalbos-pamokos>

Jam 170 intervjuoj kaj artikoloj pri Esperanto

Dum 2020-21 kunlabore kun la novaĵretejo *Mano kraŝtas*, organizite de Litova Esperanto-Asocio, en tiu novaĵretejo estas konstante publikigataj intervjuoj kaj artikoloj de Litoviaj esperantistoj.

Kutime aperas du publikaĵoj semajne. Ĝis nun jam estas aperigitaj 170 artikoloj kaj intervjuoj de esperantistoj el 35 urboj de Litovio. En ĉi tiuj tekstoj Litoviaj esperantistoj kutime rakontas, kiel ili fariĝis esperantistoj kaj pri sia esperantista agado, kiel ili utiligas Esperanton en sia vivo k. s.

Ni deziras altigi ĝis 200 la nombron de tiuj intervjuoj kaj artikoloj. Sekvont-jare surbaze de ĉi tiu materialo ni intencas eldoni apartan libron en la litova lingvo. Ĉi tiu projekto estas unika en la mondo. Ĉiuj publikaĵoj estas troveblaj ĉe <https://www.manokrastras.lt/page/lietuvos-esperantininku-sajunga>

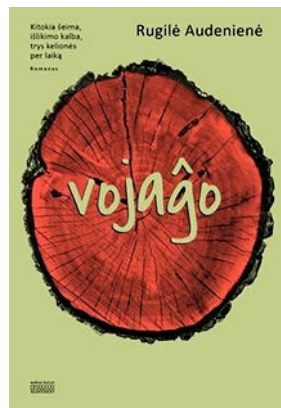
Beletra romano pri esperantisto

Fine de 2020 la eldonejo *Aukso žuvys* aperigis la litovlingvan beletran romanon kun la titolo en Esperanto *Vojaĝo* de Rugilė Audenienė – konata en Litovio ĵurnalistino kaj verkistino. Ĉi tiu romano bazita sur veraj faktoj kaj vivo de la konkreta familio – tiu de la avo de la aŭtorino, aktiva esperantisto (ĝis 1940) Juozas Gaidukas.

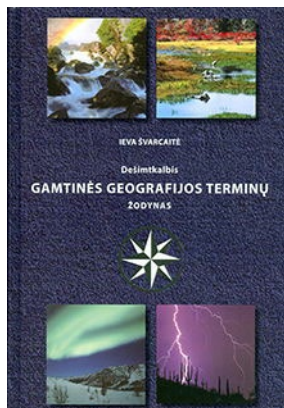
Rugilė Audenienė uzis konserviĝintan taglibron de sia avo, liajn leterojn, diversajn arkivajn materialojn, rememorojn de parencoj kaj de loĝantoj de regiono Kupiškis, de kie devenas la familio de la prototipo de la romano.

Esperanto iras tra la tuta libro kiel la ĉefa linio en malfacila periodo, kiam Esperanto de lingvo de paco kaj amikeco fariĝas malpermesita lingvo. Tamen ĝi restas lingvo de Espero por la tuta familio de Juozas Gaidukas kaj ĝenerala espero en malfacila vivoperiodo.

La libro fariĝis populara en Litovio. Pri ĝi aperis dekoj da artikoloj kaj intervjuoj kun la aŭtorino en diversaj gazetoj kaj retejoj de Litovio. La libro enhavas 476 paĝojn.

Deklingva vortaro de geografiaj terminoj

Fine de 2019 en Litovio aperis deklingva vortaro de geografiaj terminoj kompilita de d-rino Ieva Švarcaitė (Vilnius: VŠĮ “Grunto valdymo technologijos”, 2019, 287 paĝoj). Ĝia litovlingva titolo estas *Dešimtkalbis gamtinės geografijos terminų žodynas*. En ĝi geografiaj terminoj estas prezentitaj en litova, angla, germana, franca, Esperanto, hispana, itala, rusa, pola kaj latva lingvoj.

La vortaro estas unika en Litovio kaj en la tuta Eŭropo. En ĝi estas prezentitaj ĉirkaŭ 1500 plej ofte uzataj terminoj en ĉi tiu sciencobranĉo. Fine de la libro estas indeksoj de la vortoj en ĉiu lingvo aparte.

Esperanto aperis nehazarde. La aŭtorino ankoraŭ ekde sia studado en la Vilna universitato estas aktiva esperantistino, uzanto kaj disvastiganto de Esperanto. Ŝi ankoraŭ en 1959 partoprenis la unuan BET (tiam Baltia Esperanto-Tendaro) en Latvio. Ieva Švarcaitė ĉiam uzis Esperanton en sia scienca agado. Ŝi partoprenis multajn Universalajn Kongresojn de Esperanto kaj prelegis en ties Internaciaj Kongresaj Universitatoj pri geografiaj temoj. Ŝi verkis kaj publikigis multajn sciencajn artikolojn en Esperanto. Malgraŭ sia aĝo ŝi plu aktive laboras.

Povilas Jegorovas

E@I: Nova oficejo, nova urbo, nova estonteco

Ĉio, kio komenciĝas, ankaŭ finiĝas. Jes ja, tiu ĉi malnova vero (kio estas la bazo interalie por budhismo) validas ankaŭ por la oficejo de E@I – kiu ĝis nun, ekde 1a de julio 2011 situis dum precize dek jaroj en la urbeto Partizánske en Slovakio. La organizaĵo havas la sidejon en la urbo jam ekde 2005, sed nur de 2011 ĝi havis sian plene funkciantan oficejon, kie laboris dungitoj, volontuloj kaj staĝantoj.

Nun, post dek jaroj da funkciado en Partizánske venis la tempo por ŝanĝo kaj plia evoluo. Nome, E@I-oficejo kaj la tuta E@I-teamo translokiĝas al alia urbo, en kiu ĝi ekhavas ankaŭ novan oficejon. La urbeto nomiĝas Nová Dubnica (Nova kverkejo), situas 50 km for de la ĝisnuna loko, nur 6 km de la distrikta urbo Trenčín, apud la landlimo de Ĉeĥio. La apuda civito Trenčianska Teplá estas grava trajna nodo kaj situas nur 2 km de Nová Dubnica – tie haltas ĉiuj rapidtrajnoj, do, ekzemple, al la ĉefurbo Bratislavo oni povas veturi ĉiuhore.

La urbeto estas eĉ pli eta ol Partizánske, sed ĝi havas pluraj plusojn:

- trankvila etoso (la vivo donas impreson de “feria loko”)
- ĉirkaŭa naturo (la urbo estas ĉirkaŭita de arbaroj)
- pieda/bicikla proksimeco de ĉio (facila kaj ekologia vivstilo)
- proksima aŭtoŝoseo (nur 5 km)
- bona trajna konekto (ĉiuhoraj trajnoj, konekto inter Bratislava-Košice)
- apudeco de pli grandaj urboj (6 km en ambaŭ direktoj)
- apudeco de Ĉeĥio (16 km)

ktp.

Nova loko — novaj planoj

En la urbo jam situas duetaĝa Esperanto-domo, en kiu nun loĝas parto de la E@I-teamanoj (nuntempe kvin homoj, aldoniĝos kelkaj pliaj dum sekvaj semajnoj/monatoj). La nova oficejo situas nur 250 metrojn for de la Esperanto-domo, kaj ĝuste nun ĝi estas rekonstruata, por ke ĝi povu esti somere plene ekipita kaj pretigita por E@I-laboroj. La oficejo estas duoble pli granda ol la ĝisnuna, kiu ebligas kaj gastigon de pli da volontuloj/staĝantoj, sed ankaŭ laboron de pliaj dungitoj. Aldone ja bezonatas spaco por stoki diversan ekipaĵon, kiu estas uzata por organizi diversajn eventojn, sed ankaŭ por stoki eldonaĵojn. Julio estos “translokiga” monato por E@I, dum kiu necesos ĉiun ekipaĵon, meblojn, librojn ktp. transporti de la ĝisnuna loko al la nova.

Kun la nova oficejo kompreneble ankaŭ venas novaj ebloj kaj novaj ideoj por agado. Estonte E@I intencas eĉ pli okupiĝi pri poresperanta agado – proponi pli da servoj al la Esperanto-komunumo, helpi pri diversaj projektoj kaj taskoj, pri kiuj ĝi specialiĝas.

Certe ne mankos ankaŭ peresperantaj projektoj (ideoj jam estas, en nuna tempo oni atendas reagojn pri kelkaj monpetoj, senditaj al EU-instancoj enkadre de la

programo Erasmus+). Kelkaj projektoj certe temas pri ekologio kaj naturprotektado, kelkaj estas prilingvaj.

La unua nova projekto, kiu komenciĝos tre baldaŭ kaj jam ligiĝas kun la nova loko estas “Esperanto-Kvizo”, pretigata por lanĉiĝi la 17an de julio (dum la lanĉo de la Virtuala Kongreso), subtegmentita de UEA. Do jen, la translokiĝo jes ja estas temporaba, komplika kaj malfacila afero – tamen ĝi jam estis bezonata kaj esper-eble ĝi alportos al E@I plurajn novajn impulsojn kaj al Esperanto-komunumo helpos per sia onta agado, en sia nova loko!

Peter Baláž
E@I-kunordiganto

SES 2021 denove virtuala

Ĉi-jare Somera Esperanto-Studado ne povos okazi ĉeeste kiel antaŭe planite en Ĉeĥio. Pro la pandemio ni devis ŝanĝi la planojn kaj tial la evento ĉi-somere okazos virtuale de la 2a ĝis 11a de julio 2021.

La kursoj okazos dum ambaŭ semajnfinoj, inter la 13a kaj 18a horo UTC (do posttagmeze/vespere por partoprenantoj en Eŭropo kaj Afriko, matene/tagmeze por partoprenantoj en Ameriko).

Kontrolu la detalan planon de la programo ĉe: <https://ses.ikso.net/2021/programo/>.

Aliĝilo: <https://ses.ikso.net/2021/aligxilo>.

SES-organizantoj

Ĉinaj esperantistoj vizitis la muzeon de Lusin

Por festi la centjaran jubileon de la fondiĝo de Komunista Partio de Ĉinio (KPC), Ĉina Esperanto-Ligo kaj Pekina Esperanto-Asocio la 21an de majo 2021 organizis viziton de la muzeo de Lu Xun, konata en Esperanto kiel Lusin. En la muzeo esperantistoj vidis historiajn materialojn pri li kaj pri Esperanto kaj pli profunde konatiĝis kun la granda verkisto.

Lu Xun (1881-1936) estas fondinto de la moderna ĉina literaturo. Li antaŭenigis Esperanton nelonge post enkonduko de la lingvo al Ĉinio kaj subtenis ĝin per praktikaj agadoj dum sia vivo. Kiam Lu Xun instruis en la Pekina Universitato, li konatiĝis kun Esperanto sub la influo de Cai Yuanpei, tiama prezidanto de la universitato. La universitato havis Esperanto-kursojn ekde 1917 kaj en 1922 ĝi dungis, laŭ propono de Lu Xun, la rusan Esperanto-verkiston Vasilij Eroŝenko por instrui la lingvon. La 23a de majo 1922 la Pekina Esperanto-Instituto estis fondita. Zhou Zuoren, pli juna frato de Lu Xun, estis elektita kiel ĝia prezidanto, kaj Lu Xun ĉeestis la malferman ceremonion.

En 1923 Lu Xun ekinstruis la ĉinan literaturon en la Pekina Speciala Esperanto-lernejo kune starigita de Cai Yuanpei, Wu Zhihui kaj Chen Shengshu (en Esperanto: Sinso).

En la muzeo esperantistaj vizitantoj rigardis manskribaĵojn, fotojn kaj librojn de Lu Xun, precipe tiujn, kiuj rilatas al Esperanto kaj al diskonigo de la lingvo. Oni diris, ke la vizito helpas ilin pli bone informiĝi pri la vivo de Lu Xun kaj kompreni la progreson de la nova Ĉinio gvidata de KPC.

Han Xin
Xie Ruifeng

Foto: Li Yuwei

Foto: Barbara Lipska

Bjalistoko: Mardaj renkontiĝoj en Esperanto-Libraro

Post longa pandemia paŭzo en Esperanto-Libraro, rekomenciĝis renkontiĝoj ĉirkaŭ la Esperantaj kulturo kaj literaturo. La unuan kunvenon pri la temo “Mi kaj vi” kun verovo kaj humuro la 15an de junio gvidis Elżbieta Karczewska. Pri la sekvaj okupiĝis en junio la nova estrino de la biblioteko, Maria Niemyjska. La renkontiĝoj okazas ĉiun mardon je la 15a horo en Esperanto-Libraro en Centro Ludoviko Zamenhof ĉe la strato Warszawska 19 en Bjalistoko.

La Esperanto-libraro en Bjalistoko estas la unua en Pollando publika Esperanto-biblioteko, filio №14 de Podlaĥia Libraro.

Przemysław Wierzbowski

Afiŝo por la Esperanto-Tago 2021

En la reto aperis jam pli ol dudek lingvaj versioj de la afiŝo, uzinda dum la ĉi-jara Esperanto-tago. Vi ne nepre devas uzi ĝin. Gravas nur, ke dum tiu tago, la 26an de julio vi faru ion por festi ĝin kaj por diskonigi Esperanton kaj ĝiajn valorojn al la neesperantista publiko. Nun ne plu estas tempo por teoriaj diskutoj, ĉar restas nur unu monato ĝis ĉi tiu tago. Nun estas la tempo por pretigi siajn agadplanojn por tiu tago. Ĉiu faru tion, kion li kapablas fari en sia medio, sed ne malpli ol tio kaj anoncu viajn planojn publike por kuraĝigi aliajn.

Vidu la afiŝojn ĉe <https://mallonge.net/e7>

Renato Corsetti

Reala Esperantio nur en Greziljono kaj KCE

(HeKo) Katastrofa 2021 por la kongresoj: UEA, TEJO, SAT, ILEI rezignis pri ilia okazigo, favore al virtuala surogato. Sed malbona jaro ankaŭ por E@I kaj ESF: eĉ la famaj SES kaj NASK feliĉigos precipe la verdajn hikikomorojn*.

En julio-aŭgusto la reala Esperantio troveblas nur en Kastelo Greziljono kaj en Kultura Centro Esperantista, la du plej gravaj kulturdomoj en Eŭropo. Ambaŭ proponas plurajn interesajn aranĝojn (ses, respektive kvin) en diversaj lingvaj niveloj, kun eventualaj ekzamenoj, en tre agrabla naturo, kun bongustaj manĝoj (franca kaj itala gastronomioj, inkluzive de vinoj por ne abstemiaj kaj sen viando por vegetaranoj).

La prezoj estas malaltaj, sed vi povas des pli malaltigi ili, interalie planante veturadon de unu kulturdomo al la alia, pasante tra Parizo kaj vizitante iomete la Ville Lumiere. De Parizo al La Chaux-de-Fonds estas linio tra Besançon-Morteau, kun korespondo en Besançon.

Krome, KCE provizas vin per senpaga trafikabono por veturi tra la tuta neŭŝatela kantono (buse, fervoje, eĉ ŝipe sur lagoj) kaj viziti senpage ĉiujn muzeojn. Aldone al tiu donaco (kiu valoras centojn da svisaj frankoj), ankaŭ rabatoj se vi havas la esperantan civitanecon. Kaj KCE posedas vastan esperanto-kinotekon kun raraj filmoj de 1937 ĝin nun: ĉi-jare eblos spekti unuafoje la unikaĵon *La sturmo de Johana Arima*, donacitan de la Konsulo, Riichi Karibe el Japanio.

Inter la prelegantoj kaj kursgvidantoj: en Greziljono Marc Giraud, Ilona Koutny, Renée Triolle; en Ĉaŭdefono Jordan Aikins, Alessio Giordano, Perla Martinelli, Vinko Ošlak, Giorgio Silfer. Bonvenon al la reala kaj kulture riĉa Esperantio!

* La vorto “hikikomora” verŝajne estas esperantigo de “hihikomori”, t. e. japana termino por memizoliĝemaj soci-evitemuloj, speco de nuntempaj ermitoj.

Vidu pli ĉe <https://en.wikipedia.org/wiki/Hikikomori>. (*La red.*)

Esperanto-kastelo Greziljono en julio kaj aŭgusto

2021-jul-05/09. Verda Naturisma Semajno kun INOE

2021-jul-23/aŭg-02. Maratona Esperanto-kurso kun Koutny Ilona, Renée Triolle, Marc Giraud, FEI-ekzameno

2021-jul-25/31. Internacia Esperanto-Konferenco post OSIEK pri variaj temoj

2021-jul-26/29. AMO pri “Kulturo pere de Esperanto”

2021-aŭg-02/12. Festa Semajno por infanoj kaj familioj kun Nicky, Jean-Luc, Larisa...

2021-aŭg-13/20. FESTetOvenas, mojosa junulara renkontiĝo kun elstara Esperanta muzikprogramo

Niaj eventoj okazos laŭ la validaj sanitaraj reguloj kaj laŭ nia sanitara protokolo https://gresillon.org/spip.php?page=article&id_article=229.

Pliaj informoj ĉe <https://gresillon.org/>

Esperanto oficiale menciita en ALTE-laborgrupoj

Pliaj paŝoj favore al Esperanto en Konsilio de Eŭropo okazas kadre de la kunlaboro kun Asocio de LingvoTestistoj en Eŭropo (ALTE). Krom aktivi en du el la kvar laborgrupoj pri alfabetigo kaj lingvotestado de enmigrintoj, Kultura Centro Esperantista sukcesis oficiale menciigi Esperanton kiel vivantan lingvon.

Fakte, la oficiala dokumento kiu starigas la laborgrupojn, listigas dek sep membrojn el dek tri institucioj, dek landoj kaj dek lingvoj. Nur ĉi-lastaj estas specife indikitaj: ĉeĥa, nederlanda, angla, Esperanto, germana, greka, itala, norvega, portugala, slovena.

Nome de la Esperanta Civito d-ino Lorena Bellotti kaj d-ro Giorgio Silfer kontribuas precipe pri interkulturaj demandoj, bazante sin ankaŭ sur la spertoj en la esperanto-mondo. Krome ili atentigas pri la problemoj de integriĝo en lingvoj sen naciŝtato, ekzemple la kataluna (malgraŭ la escepto de Andoro).

HeKo

Ĉeesta kurso en Liaoning

La 15an de majo komenciĝis la tria Esperanto-kurso de la Liaoning-a Esperanto-Kultura Klubo. Sinjoro Liu Weijie gvidis 20 homojn lerni Esperanton. Li enkondukis al la lernantoj la naskiĝon, la estontan disvolviĝon kaj aplikadon de Esperanto, kaj klarigis pri gramatiko kaj metodo lerni vortojn.

El Popola Ĉinio

Unesko ĝojas pro 5 686 respondoj en Esperanto

La 3an de majo, demandite de la vicprezidanto de UEA Trezoro Huang Yinbao, la respondeculo ĉe Unesko pri la enketo “Futuroj de Edukado”, s-ino S. Magalage, respondis jene, kopie al la komisiito de UEA pri konsciigo, Renato Corsetti, mem la iniciatinto kaj tradukinto de la enketo en Esperanton:

«Kara Trezoro Huang Yinbao,

« Dankon pro via mesaĝo. La 1-minuta enketo Futuroj de Edukado restos uzebla ankoraŭ dum du monatoj. Ni estas tre ĝojaj informi vin, ke ĝis nun [je la 11-a horo matene la 3-an de majo] al la Esperanto-lingva versio de la enketo respondis 5 686 personoj.

« Surbaze de tiuj respondoj, via komunumo konsideras, ke la ĉefaj tri defioj estas: 1) Klimata ŝanĝiĝo; 2) Ekonomiaj malegalecoj; 3) Armila konflikto/milito.

« Rigarde al la tri celoj de edukado [klerigado], oni elektis: 1) Homajn rajtojn; 2) Pacon; 3) Daŭripovon.

« En tiu ĉi momento 52% de la respondintoj estas viroj, 43% virinoj (certa kvanto el la enketitoj preferis ne informi pri la seksa aparteno). Aparte interesa estas la fakto, ke la junularo (inter la aĝo de 15-30 jaroj) provizis nin per 42% de la respondoj: estas bonege, ke danke al vi ni eksciis multe pli pri la junularaj vidpunktoj rilate tiujn gravajn demandojn. Ni ĝojus ricevi pliajn respondojn de via komunumo.

« Dankon ankoraŭfoje por via granda subteno kadre de tiu ĉi iniciato.

« **S. Magalage**»

Per ĉi tiu Gazetara Komuniko la Estraro de UEA esprimas siajn dankojn al:

- ĉiuj individuaj partoprenintoj;
- landaj kaj lokaj Esperanto-asocioj kaj -kluboj;
- fakaj asocioj, precipe ILEI, TEJO, IKEF, UMEA kaj iliaj landaj sekcioj;
- lernejoj kaj kursoj pro iliaj instigoj al siaj lernantoj;
- kaj speciale al Esperanta Civito, *Libera Folio*, *La Ondo de Esperanto* kaj ĉiuj Esperanto-retejoj kaj Esperanto-radioj pro iliaj kunlaboremaj informadoj kaj alvokoj per siaj kanaloj.

GK UEA

Por Esperanto en Eŭropa Unio

Bonvolu helpi disvastigi ĉi tiujn tri liniojn al ĉiuj esperantistoj en la landoj de Eŭropa Unio:

Apogu Esperanton en Eŭropa Unio!

Voĉdonu por la propono de UEA kaj EEU

<https://futureu.europa.eu/processes/Education/f/36/proposals/23893>

Renato Corsetti

Virtuala Kongreso anstataŭ UK

Konsiderante la plej lastatempajn evoluojn kaj prognozojn, la Estraro de UEA decidis kun bedaŭro nuligi la ĉeestan 106an Universalan Kongreson (UK) en Belfasto. Anstataŭe okazos duafoje la Virtuala Kongreso de Esperanto (VK) dum la tagoj antaŭviditaj por la UK, nome de la 17a ĝis la 24a de julio, kaj sub la sama temo: “Paco kaj konfido: universalaj valoroj”.

La decidon motivigis la daŭraj problemoj pri la pandemio, kies evoluo estas pli negativa ol atendite. Aldoniĝas la necertecoj pri la tiamaj vojaĝkondiĉoj kaj pri la postulotaj pagendaj testoj aŭ kvaranteno kaj la nesufiĉa progreso de la vakcinado en Eŭropo kaj internacie. Sed ankaŭ kondukis al tio, ke la nord-irlandaj instancoj, pro la pandemio, bezonis okupi la planitan kongresejon. Dum nedifinita periodo la kongresejo estos uzata por vakcini homojn en Belfasto, sen la eblo uzi ĝin por aliaj celoj. La tuta situacio riskas malebligi la partoprenon en la UK por homoj el multaj landoj. Cetere oni deziras protekti la sanon de la partoprenantoj kaj ne endanĝerigi niajn gastigantojn. Tiuj motivoj postulis la nuligon.

Ĉiuj aliĝkotizoj por Belfasto estos repagitaj minus 15€ pro administraj kostoj; alternative aliĝintoj povos plene konservi sian aliĝkotizon por unu el la du venontaj UK-oj. Ĉiuj kongresaj mendoj (kiel hoteloj kaj ekskursoj) faritaj pere de UEA aŭtomate nuligoj; la pagitaj sumoj restos en la UEA-konto de la koncernaj kongresanoj je ilia dispono.

La Estraro de UEA esperas, ke la 2a VK iugrade kompensas la nuligon de la 106a UK. La Estraro agnoskas la laboron de la Loka Kongresa Komitato, nome Tim Owen (prezidanto), Lorna Flanagan (sekretario), Michele Gazzola (rektoro de Internacia Kongresa Universitato), Gordon Flanagan, Frank Dobbs, James McMurray kaj Movado Junulara Skota (junulara programo).

La aliĝo al la VK estas senpaga por Individuaj Membroj de UEA kaj TEJO ĝis la 4a de julio 2021. Post tiu dato, estas antaŭvidata simbola kotizo pro kostoj de traktado de malfruaj aliĝoj. Se vi ankoraŭ ne membras en UEA por 2021, eblas samtempe aliĝi al UEA kaj la VK per la VK-aliĝilo. Aliĝi al la VK sen membriĝi en UEA ankaŭ eblas, kontraŭ aliĝkotizo de 50€ ĝis la 4a de julio kaj 75€ post tiu dato.

Simile al la pasintjara VK, la 2a VK havos riĉan kaj viglan programon dum ok tagoj. Ĝi prezentos ne nur popularajn programerojn de la tradicia Universal Kongreso, sed ankaŭ multajn novajn programerojn. La programo antaŭvidas plurajn artajn kaj kulturajn momentojn, kaj sukcesajn programerojn de la pasintjara VK, kiel la virtualajn ekskursojn kaj la specialan programeron pri kuirarto tutmonde.

Aliĝu plej frue ĉe <https://vk.esperanto.net/>

**2^a VIRTUALA KONGRESO
DE ESPERANTO**

17-24 de JULIO 2021

GK UEA

Nitobe-Simpozio 2021

De 1996 la Nitobe-Simpozioj kunvenigas diversajn spertulojn kaj aliajn koncernatojn, por ke ili preparolu aktualaĵojn de lingvopolitiko en internaciaj kunteksto. La serion oni nomis laŭ la japana internaciisto kaj diplomato Nitobe Inazō, kiu oficis kiel ĝenerala vicsekretario frue en la historio de la Ligo de Nacioj, kiam ĝi komencis studi lingvopolitikon eksplicite kaj je la internacia nivelo.

La Simpoziojn organizas la Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la Monda Lingvo-Problemo (CED) kunlabore kun diversaj lokaj partneroj kaj subvenciate de Esperantic Studies Foundation (ESF). Ĉi-jare ni ĝojas pro nia partnereco kun la Fako pri Aplikataj Sociaj kaj Politikaj Sciencoj ĉe la Universitato de Ulstero por esplori temon tre gravan en la kunteksto nord-irlanda, eŭropa kaj internacia: “Lingvoj, konfliktoj kaj sekureco”.

Kiam ajn rolas en konflikto lingvopolitiko, ĝi implikiĝas en reto de aliaj temoj, ekzemple etna kaj rasa identecoj, religio, rajtoj je tereno kaj proprietaĵo, kaj partoprenado en demokratio.

Tamen, oni ofte subtakas la lingvan flankon kaj ankaŭ la malfacilon de kompromisoj justaj kaj daŭripovaj per lingvaj aktoj kaj politikoj. La elstaraj kontribuantoj al la ĉi-jara simpozio certe iluminos pli hela ĉi tiun nemalhaveblan flankon de konflikto-solvado kaj packonstruado.

La ĉi-jara simpozio estos pro la cirkonstancoj virtuala aranĝo kaj okazos tuj post la 2a Virtuala Kongreso – la 26an kaj 27an de julio. La tuta evento estas senpaga, sed nepras sin registri.

La programo estas enhave riĉa kaj prezentoj esploros kvar ĉefajn kampojn kun nuntempa graveco al la temo: Lingvopolitiko en Nord-Irlando kaj la sekvoj por la dividado de la povo en konfliktantaj socioj; Lingvo kadre de sekureco kaj konflikto-solvado en Eŭropo; Lingvo en humanecaj krizoj kaj anticipa packonstruado mondscale; kaj Antaŭenpuŝi lingvan justecon. Vizitu la retejon <https://esfacademic.org/eo/nitobe-simpozio-2021> por trovi pli da detaloj rilate la programon.

La laborlingvoj de la simpozio estas la angla kaj Esperanto kun samtempa interpretado, kaj ni ĝojas anonci, ke interpretos por ni Duncan Charters kaj Istvan Ertl.

Prizorgas aliĝadon la Universitato Ulster kaj oni rajtas nun aliĝi ĉe:

<https://www.eventbrite.co.uk/e/nitobe-symposium-language-conflict-and-security-tickets-154806009943>.

Moderigantoj: Michele Gazzola, Angela Tellier, Mark Fettes, Humphrey Tonkin.

GK UEA

La jarabono por 2021 kostas nur 15 eŭrojn

<http://esperanto-ondo.ru/Lo-abon.htm>

Nova retkurso: Lerne prelegi en dek simplaj paŝoj

La retkurso “#forlaflatado: lerne prelegi en 10 simplaj paŝoj” eblas nun sekvi senpage laŭ oferto de UEA al la Esperanto-komunumo. La kurso preparis Leandro Abrahão, ano de la Komisiono de UEA por la Oratora Konkurso. Ĝia disponigo al la Esperanto-komunumo estas strategie al UEA cele al kapabligo de esperantistoj, pro kio la Estraro de UEA decidis aŭspicii ĝin. Parolarto estas aparte proksima de la lingva

afero kaj estas studkampo speciale ligita al la historio de la Asocio, ĉar pri ĝi okupiĝis ekzemple prezidantoj de UEA kiel Ivo Lapenna, Humphrey Tonkin kaj Duncan Charters.

La plej tikla afero rilate parolarton estas ne tio, kiel oni movas la manojn aŭ voĉas, sed la nescio pretigi prelegoplanon. Sen tio oni nur malfacile scios, kion diri, kion fari, kion montri kaj sekve kiel movi la manojn.

Ĝuste tion, kaj ne nur, solvas la ofertita retkurso. La metodo estas bazita sur la principoj de “TED Talks” – nuntempe la plej elstara ekzemplo de efikaj kaj trafaj prelegoj. La kurso oni povas sekvi pere de la platformo Udemy (necesas regiŝtrigi ĉe <https://www.udemy.com/course/forlaflatado>). La prezentpaĝo de la kurso estas: <https://forlaflatado.com/retkurso>. La esprimo #forlaflatado klariĝas en la unua leciono.

La kurso konsistas el 12 lecionoj, pli precize 12 ĉ. sep minutojn longaj videolecionoj, kiujn oni povas spekti iam ajn, kiom da fojoj oni deziras, per komputilo aŭ per poŝtelefono. Entute la kurso daŭras 1h20. La lecionaro sidas ankaŭ en la tre moderna platformo Udemy, elŝutebla kiel apo por Androidaj kaj iOS-aj aparatoj aŭ uzebla per retumilo. Pere de la platformo oni povas elŝuti la lecionojn kaj spekti sen la bezono esti konektata al la interreto. Kaj, krom la videoj, kelkaj moduloj enhavas elŝuteblajn materialojn aŭ prelegilojn, kiuj helpas vin pretigi vian prelegon. Ili estas PDF-dokumentoj, kiujn vi povas presi laŭplaĉe. Krome, en la plimulto el la moduloj vi trovos ligilon de spektindaj prezentaĵoj el TED Talks por inspiriĝi aŭ kompletigi vian studadon.

En UEA Ivo Lapenna dum jardekoj okupiĝis pri Esperantlingva oratorado. La verŝajne sola Esperantlingva libro pri la temo (*Retoriko*) publikiĝis danke al li antaŭ 70 jaroj (1a eldono en 1950). Jen kion diras William Auld pri lia oratora kapablo: “Se la leganto jam aŭdis Profesoron Lapenna, sufiĉas diri, ke li superis sin mem. Se ne, mi povas nur raporti, ke aŭdinte la paroladon, oni dubas, ne pri la perfekta taŭgeco de Esperanto por oratorado, sed pri la taŭgeco de ĉiuj aliaj lingvoj” (*Sed homoj kun homoj*, p. 114).

La kurso #forlaflatado ankaŭ estos parto de la 2a Virtuala Kongreso de Esperanto.

NASK: Nord-Amerika Somera Kursaro de Esperanto

Pro la daŭra pandemio, la programoj de NASK 2021 restos virtualaj. Ĉi-jare NASK kaj ESF prezentos tri virtualajn sesiojn de la tradicia somera kursaro.

Ni saltu en Esperanton: post-baza kurso kun Hans Becklin

5-9 julio kaj 12-16 julio, 2021

17:30-19:00, laŭ la usona orienta horzono (Novjorko)

15 horoj da instruado kaj interago

Limo: 20 partoprenantoj

Kosto: US\$ 79.00. Stipendia helpo de US\$ 50.00 estas havebla. Se vi bezonas tian helpon, skribu al Ellen Eddy (eddyellen@aol.com).

Tiu ĉi kurso estas por homoj kiuj jam finis bazan kurson kiel Duolingo aŭ Lernu, kaj la celo estas aktiva uzado de la lingvo. Praktike, post-baza kurso helpas al vi ekuzi Esperanton, aŭ uzi ĝin pli sendepende kaj atingi viajn proprajn celojn pri lingvolernado. En la kurso de Hanso vi atingos novan nivelon en Esperanto per pli profunda kompreno de la gramatiko, kaj per novaj, pli intensaj spertoj en legado, parolado, kaj aŭskultado. Bonŝance, la energi-plena instruado de Hanso helpas vin progresi sen enuo – li utiligos rakontojn, kantojn, ludojn, kaj ekzercojn por instrui la lingvon kaj doni al vi vivan bildon de la bunta Esperanto-komunumo.

Oni devas registri sin ĝis la 28a de junio.

Trans la Sojlon de la Lingvo: meznivela kurso kun Christophe Chazarein-Béa
31 julio – 1 aŭgusto kaj 7-8 aŭgusto

11:00-13:00 kaj 14:00-16:00 ĉiutage × 4, laŭ la usona orienta horzono (Novjorko)
16 horoj da instruado

Limo: 20 partoprenantoj

Kosto: US\$ 79.00. Stipendia helpo estas havebla ĝis duono de la kosto. Se vi bezonas tian helpon, skribu al Ellen Eddy (eddyellen@aol.com).

La unuaj paŝoj en Esperanto estas rapidaj. Sed ankaŭ en facila lingvo baldaŭ venas momento, kiam aperas malfacilaĵoj. Tiam oni scias, ke oni atingis la “sojlon” de la lingvo – tio estas la punkto, kiun oni transpasu por ekĝui Esperanton. En ĉi tiu kurso, vi trovos la rimedojn por aŭskulti, paroli, legi kaj skribi en Esperanto kun pli da memfido. Vi trovos manierojn kreskigi vian kapablon komuniki en Esperanto kun plezuro kaj sen streĉo. Kaj ni kune transpasos la sojlon de la lingvo.

Oni devas registri sin ĝis la 24a de julio.

Dokumentaj distraĵoj, devojigoj kaj diversajtoj: vagado tra Esperanto per paperaĵoj: supera kurso kun Tim Owen

31 julio – 1 aŭgusto kaj 7-8 aŭgusto

11:00-13:00 kaj 14:00-16:00 ĉiutage × 4, laŭ la usona orienta horzono (Novjorko)

16 horoj da instruado

Limo: 35 partoprenantoj

Kosto: US\$ 79.00. Stipendia helpo estas havebla ĝis duono de la kosto. Se vi bezonas tian helpon, skribu al Ellen Eddy (eddyellen@aol.com).

La kurso pritraktos interesajn dokumentojn, eventojn, aferojn, kaj faktojn tra la historio de Esperanto. Ĝi estos aventuro laŭ la stilo de Indiana Jones. En la supera nivelo estas supozo, ke ĉiu partoprenanto jam scias Esperanton, kaj oni instruos pri la lingvo mem nur flanke, kiam apartaj demandoj leviĝos.

Oni devas registri sin ĝis la 24a de julio.

Intsruistoj kongresos virtuale ankaŭ en 2021

ILEI devas rezigni pri la surloka kunveno en Benino. La anoncoj pri aliĝoj estis tre malmultaj pro la limigoj kaj obstakloj en vojaĝado. Tamen la pandemia situacio en Benino daŭre estas tute kontentiga kaj sekura. ILEI lanĉas virtualan Kongreson, temas pri la 54a ILEI-Kongreso – VEKI 2, okazonta la 7-14an de aŭgusto 2021.

Benino restos en nia fokuso, ĉefe en la Nacia Vespero. La kongresa temo estas kaj restas: “Esperanto-kulturo en Esperanto-kursoj”. La komitatkunsidoj okazos dimanĉe la 8an kaj marde la 10an de aŭgusto. Dutaga simpozio okazos ĵaŭde la 12an kaj vendrede la 13an de aŭgusto. La temposkemo en tri sesioj en ĉiu tago restos la sama kiel en 2020 en VEKI 1.

La teknika organizado estas en la manoj de Unika. La programa starigo estas en la manoj de Marija Belošević kaj Mireille Grosjean. La simpozia koncepto estas en la manoj de Ivan Colling kaj Radojica Petrović. La aliĝilo estas en preparo.

La Kongreskotizoj estos: por A-landanoj 20 eŭroj. Por B-landanoj 10 eŭroj. Por subvenciatataj personoj (ni alvokas al A- kaj B-landanoj, ke ili subvenciu unu aŭ plurajn personojn, kiuj ne povas facile transpagi ian sumon al Eŭropo.) 5 eŭroj. La pagoj povos okazi per ĝirado el UEA-konto de partoprenonto al UEA-konto de ILEI aŭ per ĝirado per kreditkarto al indikota banko en Belgio.

Por demandoj kaj proponoj pri pagado kaj subvenciado turnu vin al Mireille Grosjean: mirejo.mireille@gmail.com. Por proponoj pri la programo turnu vin al Marija Belošević miriam010@gmail.com kaj Mireille Grosjean.

Por demandoj pri la simpozio turnu vin al Ivan Colling iecolling@yahoo.com.br kaj Radojica Petrović radojica.petrovic.rs@gmail.com. Por demandoj pri la teknika aspekto de VEKI 2 turnu vin al Unika unika@esperantujo.io.

Ni forte esperas, ke la 54a Kongreso estos fruktodona, lertiga, interesa kaj distra.

Mireille Grosjean
prezidanto de ILEI

Iĝu abonanto de “La Ondo de Esperanto”!

BET denove okazos en Litovio!

Dum du sinsekvaj jaroj (2020 kaj 2021) pro la koronavirusa pandemio ne povis okazi la tradiciaj Baltiaj Esperanto-Tagoj. Post ĉi tiu paŭzo Litova Esperanto-Asocio (LEA), interkonsente kun Esperanto-Asocio de Estonio kaj kun Latvia Esperanto-Asocio, okazigos la 56an BET denove en Litovio.

BET-56 okazos la 9-17an de julio 2022 en la havenurbo Klaipėda apud la Balta Maro. Klaipėda estas la tria laŭ la grandeco urbo de Litovio. BET-56 funkcios en la universitato de Klaipėda (str. H. Manto 84). Diversaj informoj pri la urbo en la litova, angla, germana kaj rusa lingvoj estas troveblaj en la retejo <https://klaipedatravel.lt>.

Esperantistoj havos tre luksajn kondiĉojn por laboro kaj ripozo. Ni povos uzi la tutan infrastrukturon de la universitato (kunsidejoj, salonoj, aŭditorioj, studentaj domoj, universitata kafejo, komputiloj, alia tekniko ktp). Krom tio, la universitato havas sian botanikan ĝardenon, kiun eblos ne nur viziti, sed ankaŭ organizi tie iajn programerojn.

La universitato havas du ŝipojn “Brabander” kaj “Odisėja”, kiujn eblos uzi por duontagaj ekskursoj en la maro.

Foto de Mantas Volungevičius https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quite_summer_evening_in_the_port_city_Klaipeda.jpg

BET-56 havos ĉiuspecan subtenon kaj helpon de la urbaj instancoj de Klaipėda kaj de la tutlandaj ŝtataj instancoj. Ĉi tio definitiviĝis la 16-17an de junio dum la restado de la prezidanto de LEA en Klaipėda, kie li havis renkontiĝojn kun la rektoro de la universitato prof. d-ro Artūras Razbadauskas kaj vicrektoro pri infrastrukturo kaj evoluigo d-ro Benediktas Petrauskas.

Partoprenantoj de BET-56 loĝos en studentaj domoj de la universitato, de la ŝtata kolegio, de la marista lernejo, de la turisma lernejo kaj laŭdeziro en diverskategoriaj kaj diversprezaj urbaj hoteloj. Ankaŭ la manĝado estos organizita.

Ni organizos altnivelan internacian esperantistan aranĝon organize kaj programe. Litovaj esperantistoj faros ĉion eblan por kontentigi ĉies dezirojn kaj gustojn.

La organizantoj atendas minimume 500 gastojn el 30-40 landoj. La kvanto de partoprenantoj ne estas limigita. Bonvolu jam nun plani vian partoprenon en BET-56. La sekva vizito de la prezidanto de LEA al Klaipėda estas planita por mezo de julio.

Fine de julio 2021 aperos la unua Informa Bulteno pri BET-56 kun detalaj informoj kaj aliĝilo.

Povilas Jegorovas

Prezidanto de Litova Esperanto-Asocio

Prezidanto de la Organiza Komitato de BET-56

Redakta maratono Unesko 2021

UEA kaj ELiSo (Esperanto kaj Libera Scio – Esperanta organizo pri Vikimediaj projektoj) malfermas la wikimedian projekton “Unesko 2021” https://eo.wikipedia.org/wiki/Projekto:Unesko_2021/Reguloj omaĝe al la 75-jariĝo de Unesko. Ĝi estas reta redakta maratono, kiu okazas ankaŭ kadre de la kampanjo 300 000, simile al la Afrika Monato, kiun UEA apogis en majo. La nuna junia konkurso celas plimultigi la enhavon en Esperanto pri Unesko kaj tiel disvastigi ĝiajn valorojn kaj idealojn.

Ĝia formo estas reta artikol-redakta konkurso. Partoprenantoj zorge konsultu la regulojn. Poste kreu aŭ plibonigu artikolojn rilatajn al Unesko kaj aldonu ilin al la listo. La verkado estas ĉefe por helpi al Vikipedio en Esperanto, al libera edukado, al Esperanto, kaj precipe al disvastigo de valoroj kaj idealoj de Unesko. Tamen premioj estas! Al palpeblaj premioj apartenas specialaj insignoj al via uzanto-paĝo kaj jenaj premioj:

1a premio: donackarto valora 60€ + Unesko-libro + Unesko-Kuriero

2a premio: donackarto valora 35€ + Unesko-libro + Unesko-Kuriero

3a premio: donackarto valora 10€ + Unesko-libro + Unesko-Kuriero

4a premio: Unesko-libro

5a premio: Unesko-Kuriero

Fernando Maia Jr.
vicprezidanto de UEA

Funebraj notoj

La 31an de marto 2021 en Belgio forpasis

Vladimir Vladimirovič Samodaj (Владимир Владимирович Самодай, 1935-2021)

Sovetunia kaj Ruslanda filologo, tradukisto, ĵurnalisto kaj esperantisto (1958); vicprezidanto de la Komisiono pri Internaciaj Ligoj de Sovetiaj Esperantistoj ĉe Unio de Sovetuniaj Societoj de Amikeco kaj Kulturaj Ligoj kun Eksterlando (1970-79) kaj redaktoro de ĝiaj Esperanto-eldonaĵoj, vicprezidanto de Asocio de Sovetiaj Esperantistoj (1979-89), prezidanto de Sovetrespublikara Esperantista Unuiĝo (1989-90), komitatano de MEM (1978-83) kaj UEA (1989-90); redaktoro de *Scienco kaj Kulturo* (1995-2012), aŭtoro de *Konfesoj* (1992), *Ne nur legendoj, ne nur pri SEJM* (1999), *Esperanto kaj vivo* (2010); honora membro de UEA (2004).

La 15an de aprilo 2021 en sia 79a vivojaro pro COVID-19 forpasis

Venelin Mitev (Венелин Иванов Митев, 1942-2021)

konata bulgara ĵurnalisto, redaktoro, verkisto kaj tradukisto, kunlaboranto de Bulgara Informa Agentejo (BTA, 1967-84), redaktoro de la popularaj bulgaraj gazetoj *Паралели* (Paraleloj, 1984-93), *Жълт вестник* (La Flava Heroldo, 2000-05) kaj *За жената* (Por la Virino, 2005-12), aŭtoro kaj tradukinto de verkoj en la lingvoj bulgara, rusa, franca kaj Esperanto.

Mitev lernis Esperanton en 1958, verkis centojn da artikoloj, eseoj kaj beletraĵoj en Esperanto, estis vicprezidanto de Bulgara Esperanto-Asocio (1990-96), redaktoro de la bulgarlingvaj gazetoj pri Esperanto *Mondo* (1990) kaj *Panorama Esperanto* (1993-95), kaj de *Bulgara Esperantisto* (1999-2002); aŭtoro de la libroj *Tradukarto* (1991), *Somero Cigana* (1993), *Vaganto inter la stiloj* (2016); kuntradukinto de *De bordo al bordo* (1988) de Elisaveta Bagjana kaj de la antologio de la bulgara ampoezio *Mi ĉiam tia remetoru vin* (1992). Inter liaj bulgarlingvaj libroj estas lia poemaro *Взривени сънища* (Eksplozigitaj sonĝoj, 2002) kun bulgaraj tradukoj de poemoj de William Auld, Marjorie Boulton, Kalman Kalocsay, Tibor Sekelj, Giorgio Silfer, Eli Urbanová kaj Edwin de Kock.

La 23an de aprilo 2021 en Milanówek forpasis

Andrzej Pettyn (1938-2021)

pola instruisto kaj radioredaktoro, li en 1957 lernis Esperanton kaj ekde 1962 dum pli ol 40 jaroj laboris en la Esperanto-redakcio de la Pola Radio (kaj dum 12 el tiuj jaroj ankaŭ en la finna redakcio). Pettyn instruis Esperanton, verkis plurajn lernolibrojn, vortarojn, legolibrojn k. a., inkluzive de la populara lernolibro *Ĉu vi parolas Esperante?* (1988) kaj la anekdotaro pri famuloj *100 pri cent* (1989); lia voĉo sonas en kelkaj instrukasedoj kaj en la filmo *Mazi en Gondolando*. Li estis komitatano (1972-2001, kun du paŭzoj), estrarano (1977-80) kaj honora membro (2005) de UEA, membro de la Akademio de Esperanto (1976-2007).

Ni funebras kaj kondolencas al la parencoj, amikoj kaj samideanoj de la forpasintoj.

**Halina Gorecka
Aleksander Korĵenkov**

Tribuno

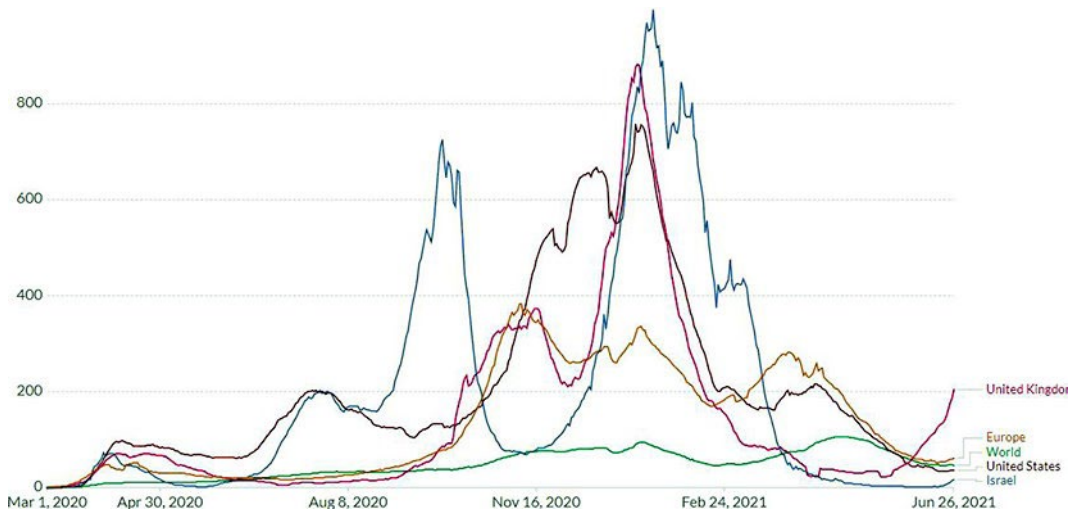
La 15an de junio 2021 post longa paŭzo okazis Landa Kunveno en Tel-Avivo (vidu la supran foton). Koincide, je la sama tago en Israelo estis nuligita deviga maska reĝimo por kunvenoj en fermitaj spacoj. Ĉi-numere Amri Wandel rakontas pri problemoj kaj sukcesoj en la kontraŭviroza batalo en Israelo kaj en la mondo.

Ĉu Israelo venkis la pandemion? Malgraŭ la viruso kaj la virtualaj kunvenoj, denove kunvenas “homoj kun homoj”

Unuafoje post la pandemio: vigla ĉeesta Landa Kunveno okazis en Tel-Avivo la 15an de junio 2021. Ĉirkaŭ 30 personoj sen maskoj dum tri horoj ĝuis kantojn, prelegojn kaj interbabiladon. Denove personaj renkontiĝoj, regalo kaj... homoj kun homoj.

Simbole je la sama tago Israelo nuligis la devon de maskoj ankaŭ por kunvenoj en fermitaj spacoj. Ĉiuj ĉeestantoj ricevis paperan ekzempleron de la ĵus presita nova numero (№171) de *Israela Esperantisto*. La necesaj formalizaĵoj estis agrable apartigitaj per kantoj de Enrica kaj Israela. Oni omaĝis al Matilda Landau, kiu dum jardekoj estis la organizanto de la arta programo en la landaj kunvenoj. Sekvis la kanto *Imagu* kantita de Enrica kaj ĉarma prezentaĵo de Stav – junulino kiu mem lernis Esperanton per Duolingo nur antaŭ du monatoj kaj jam verkis Esperanto-kurson. Oni prezentis la Israelan Kongreson, planitan por oktobro post prokrasto de unu jaro kaj duono, kaj Amir aŭdigis fascinajn registraĵojn de la Esperanto-kantistino Israela. Amri prelegis hebree pri “Libroj, homoj kaj Esperanto” kaj prezentis sian novan libron *Astrofiziko kaj Vivo en la Universo*, ĵus eldonitan de la universita

1. Evoluo de novaj infektiĝoj en pluraj landoj

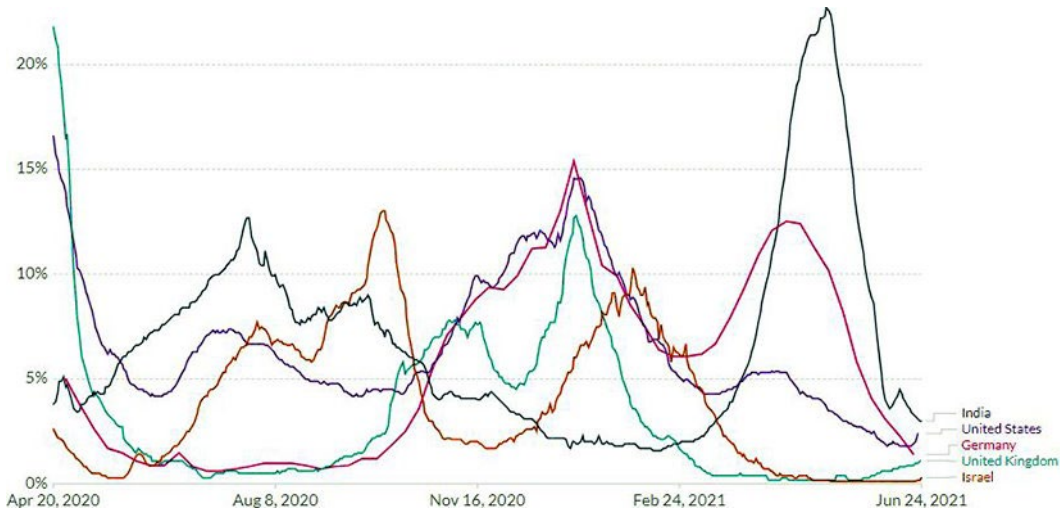
eldonejo *Academon* (la unua lernolibro pri astrofiziko kaj astrobiologio en la hebrea lingvo), kaj la IKU-libron 2021. Enrica kantis *Leteron al Zamenhof*, kaj sekvis paŭzo, dum kiu ĉiuj entuziasme interparolis kun ĉiuj, post unu jaro kaj duono (la lasta Landa Kunveno estis dum la Zamenhofa tago en 2019). Aldonaj fotoj troviĝas en la Facebook afiŝoj de Amri kaj de Jael.

Ĉu Israelo tro rapide nuligis la pandemian baron?

Kiam aperis la koronaviruso, malmultaj kredis, ke dum apenaŭ unu jaro oni sukcesos produkti efikan vakcinon, sed ĝi realiĝis: sojle de 2021 alvenis la unuaj vakcinoj. La esperoj estis altaj, sed nur malmultaj landoj sukcesis efike vakcinigi grandan parton de la enloĝantoj. Inter ili elstaris Israelo, kie dum malmultaj monatoj vakciniĝis 60% de la loĝantaro, kaj fine de majo 2021 la pandemio aspektas kiel fora koŝmaro.

Komence de junio Israelo nuligis la lastajn kontraŭpandemiajn limigojn, sekve de la plurmonataj tre malaltaj niveloj de la infektado kaj pozitivaj testoj (vidu la grafikojn 1-2). Tio estas preskaŭ miraklo, konsiderante ke kvin monatojn pli frue Israelo havis la plej altan procentaĵon en la mondo de novaj infektitoj.

Tamen, nur dek tagojn post la nuligo de la masko-devigo en Israelo, la maskoj revenis: ekde la 25a de junio la maskoj denove estas devigaj en endomaj renkontiĝoj, pro iom post ioma kresko en la infektiĝoj, grandparte inter gejunuloj, kiuj ankoraŭ ne estis vakcinitaj. La kialo estas pluraj israelaj familioj, revenintaj de eksterlando, kiuj ne obeis la libervolan kvaranten-devon, kaj tra la lernejoj infektiĝis centoj da personoj. Sekve la preskaŭ nula procentaĵo de pozitivaj testoj (0,1%) komencis kreski: fine de junio ĝi jam atingis 0,5%, kiu tamen estas ege malpli alta ol en aliaj landoj (grafikaĵo 2).

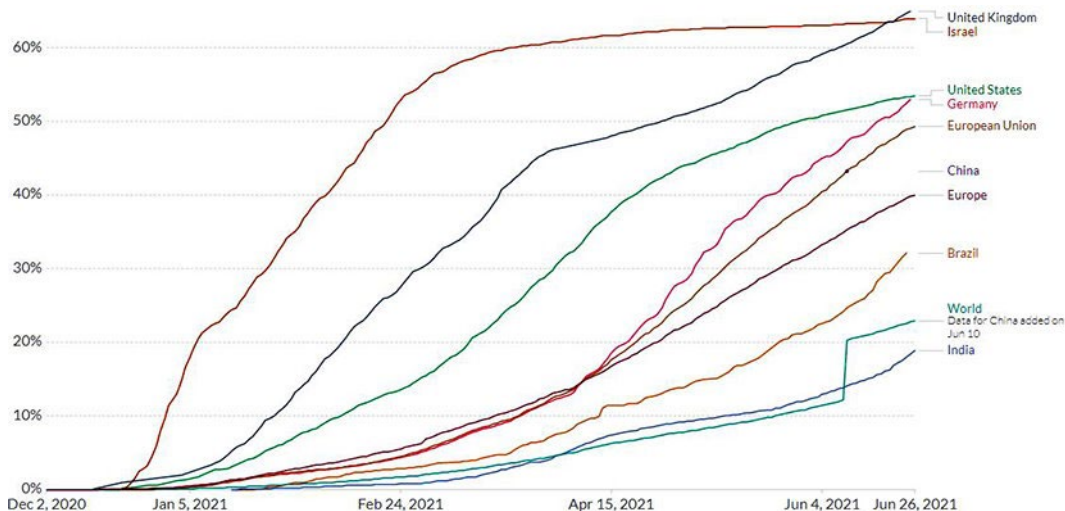
2. Procentaĵo de pozitivaj testoj en pluraj landoj

Pandemio kaj vakcinoj tutmonde

En la mondo la situacio estas malpli bona ol en Israelo. Ĝis la fino de junio 2021, SARS-CoV-2, la viruso kiu kaŭzas Kovid-19, kaŭzis pli ol 180 milionojn da konfirm-itaj infektitoj kaj ĉirkaŭ kvar milionojn da mortintoj. Malgraŭ la mondskala vakcinado, tiuj nombroj jam superas la publikajn opinisondojn fine de 2020, kiuj aŭguris similajn nombrojn nur ĝis la **fino** de 2021.

Krom en Israelo la vakcinoj estis relative rapide aplikitaj en Britio kaj Usono, sed en la cetera mondo multe malpli rapide, ĉu pro manko de sufiĉaj kvantoj de la

3. Kresko de procentaĵo de vakcinitoj en pluraj landoj

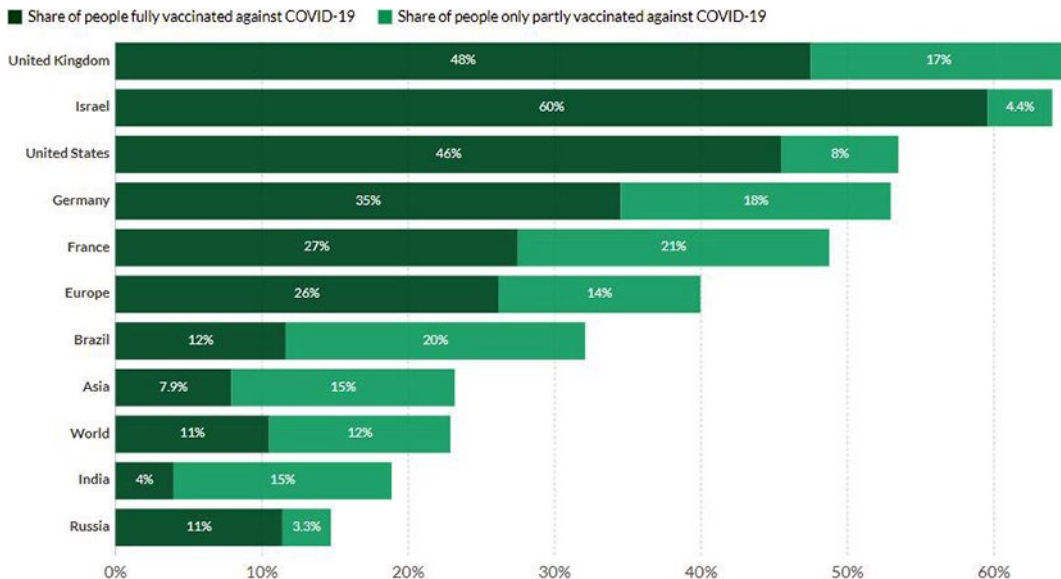

vakcino, ĉu pro neefika amasvakcinigo kaj burokrataj baroj. Aperis novaj variantoj de la viruso, iuj, kiel la brita kaj barata variantoj, estas pli kontaĝaj kaj pli rapide disvastiĝantaj. La nivelo de la infektado atingis novajn altecojn en multaj landoj, aparte en Eŭropo kaj Barato. La tempa evoluo de la novaj infektitoj, trovitaj por unu miliono da enloĝantoj, estas montrita en la grafikaĵo 1, por Israelo (blua linio), Britio (rozkolora), Usono (bruna), Eŭropo (helbruna) kaj la tuta mondo (verda).

Eblas vidi la grandan kreskon en januaro 2021 en la unuaj tri landoj. Tiam (kaj en oktobro 2020) Israelo estis mondĉampiono laŭ tiu mezurilo. Alia mezuro, pli objektiva, estas la procentaĵo de pozitivaj testoj, ĝin oni vidas en la grafikaĵo 2. La evoluon de la vakcinado en pluraj landoj oni vidas en la grafikaĵo 3, kaj la situacion fine de junio en la la histogramo 4.

Tamen la jaro 2021 alportas ankaŭ bonajn novaĵojn, ĉar post la iom malrapida komenco, la vakcinado komenciĝis grandskale en multaj landoj (grafikaĵoj 3-4). Ĝis la fermo de tiu ĉi numero (27.6.2021) la plej vakcinitaj landoj estis Britio kaj Israelo (65% de la enloĝantoj), Usono kaj Germanio (54%), simile al la Eŭropa Unio (50%). Malpli altajn procentaĵojn atingis tuta Eŭropo (40%), Brazilo (32%), dum Barato (19%) kaj Ruslando (14%) estis malpli ol la tutmonda averaĝo – 22%. (Notu la salton en la tutmonda linio post la 10a de junio, kiam oni aldonis la datumojn por Ĉinio – 43%). Tiuj nombroj reflektas la sumon de vakcinitoj, per unu aŭ du dozoj. Kiel eblas vidi en la grafikaĵo 4, nur en Israelo kaj Usono preskaŭ ĉiuj estis dufoje vakcinitaj, dum en la aliaj landoj inter triono kaj duono de la suma procentaĵo estis vakcinitaj nur per unu dozo.

4. Procentaĵo de vakcinitoj. Malhela: dufoje vakcinitaj, helverde: nur unu dozo

Novaj vakcinoj sekvis la sukcesajn unuajn du (“Pfizer-BioNTech” kaj “Moderna”). Tio estas atesto pri la potenco de scienca kunlaboro. Evoluigo de vakcinoj kutime bezonis 10-20 jarojn, sed nuntempe ekzistas pli ol 300 projektoj de vakcino, inkluzive dekojn en progresintaj klinikaj provoj. Tiuj projektoj promesas valorajn progresojn en la vakcina esplorado, ĉar diversaj teamoj uzas malsamajn strategiojn. Iuj vakcinoj sekvas la malmodernan manieron uzi mildigitan viruson. Aliaj, kiel la vakcino “Pfizer”, malfermas novan vojon, ekzemple, preparante la imunsistemon per virusaj genoj (mRNA metodo). La vakcinoj de la ĉi-lastata speco estas pli facile fabrikeblaj grandskale, kaj pli rapide kaj facile adapteblaj al mutacioj.

Laŭ la sperto, akumulita en la lastaj monatoj, ĉefe en Britio kaj Israelo, la vakcinoj estas efikaj ankaŭ kontraŭ la novaj variantoj de la viruso, inkluzive de la “Barata” Delta-varianto, kiu estas signife pli kontaĝa kaj kaŭzas pli severan malsanon ol la aliaj. Vakcinoj ankaŭ povas protekti infektitajn homojn, faciligante iliajn simptomojn.

Ĝis la fino de junio 2021 estis aplikitaj preskaŭ tri miliardoj da dozoj al malpli ol du miliardoj da personoj. Tio montras la malegalan situacion inter la okcidentaj kaj la triamondaj landoj. Por efike bremsi la pandemion, oni devas vakcini la tutan mondan loĝantaron, ĉar la viruso ne distingas laŭ ekonomia stato kaj povas rapide disvastiĝi trans geografiajn barojn, malgraŭ la limigoj kaj kvarantenaj reguloj.

Povus okazi bataloj inter ŝtatoj. Ĉinio kaj Ruskando jam uzas vakcinan provizon por pligrandigi sian mondan influon. Usono kaj Britio retenis provizojn da vakcino por siaj propraj civitanoj. Multaj vivoj estas en risko. Modelo de Nordorienta Universitato en Bostono sugestas, ke se 50 riĉaj landoj ricevos la unuajn 2 miliardojn da dozoj de vakcino 80% efika, 33% de la mortoj pro Kovid-19 estos ŝparitaj, dum se la vakcino estos distribuita laŭ la loĝantaro de landoj, la nombro de ŝparitaj mortoj estos preskaŭ duobla. Tiaj konsideroj inspiras COVAX, iniciato por certigi egalan disdividon de la vakcinoj. Vakcin-bataloj povas okazi ankaŭ ene de la landoj. Se limigitaj provizoj devas ŝpari kiel eble plej multajn, sanservaj laboristoj devas esti vakcinitaj unue, poste la plej enriskaj tavoloj, kiel la pli aĝaj, sed ofte ĝuste tiuj personoj trovas sin malantaŭe en la vico.

Oni taksas ke dum unu-du jaroj estos sufiĉe da vakcinoj kaj kapablo ilin apliki por la tuta mondo. Tiam, kvankam la koronaviruso ne malaperos, ĝi verŝajne, iom post iom fariĝos tolerebla, kiel multaj specoj de malvarmumo.

Malgraŭ tiu optimisma takso, survoje okazas kaj okazos ankoraŭ multe da kaoso kaj malbono. La ondo de la vintraj malsanoj en la norda hemisfero estis severa. Antaŭmendi, produkti, distribui kaj administri miliardojn da dozoj da konkurencaj vakcinoj prezentas problemojn kaj defiojn por la registaroj. Manko de la “malvarmaj ĉeloj” necesaj por konservi iujn vakcinojn, inkluzive tiujn de “Pfizer”, je minus 70°C povus kaŭzi malfruojn. Povus okazi manko de homoj trejnita por administri vakcinojn. Konsiderante, ke la pandemio kostis al la mondo ĉirkaŭ 8% de la monda produkto en 2020, malemo investi en tiaj aferoj certe estus eraro.

Tempo povas ŝpari vivojn, do prave la instancoj rapidas aprobi vakcinojn. Pro la tempopremo Ruslando kaj Ĉinio aprobis la uzon de vakcinoj, kiuj ankoraŭ devas esti testataj en la tria fazo. Povas evidentiĝi, ke tiuj vakcinoj funkcios malpli efike aŭ kaŭzos komplikadojn. Ankaŭ vakcinoj, kiuj ricevas urĝan rajtigon en la Okcidento, bezonos atentan kontroladon, ĉar ili povas funkcii malsame en diversaj grupoj aŭ doni nur efemerajn avantaĝojn. Pro tio aperas multaj teorioj – jen kvazaŭsciencaj, jen konspiraj – kial oni devas eviti tiujn vakcinojn.

Paradokse, post kiam la provizo jam troviĝos en sufiĉaj kvantoj, la problemoj povas renversiĝi, al rezigno kaj rifuzo vakciniĝi flanke de kontraŭvakcinuloj kaj de skeptikuloj maltrankvilaj pro la tro rapida aproba procedo. Enketoj trovis, ke kvarono de la plenkreskuloj tutmonde rifuzus vakciniĝi. Tamen, se la vakcinoj efikos pli ol 90%, kiel ŝajnas “Pfizer” kaj “Moderna”, la registaroj povos persvadi plej multajn de siaj civitanoj vakciniĝi. Oni devas klare komuniki pri la scienca racio por aproboj kaj la kriterioj por disdono. Oni devas investi en provizoĉenoj kaj trejnado, sciante, ke parto de tiuj elspezoj estos vanaj. Oni devas eduki kaj klarigi kiel la tuta mondo gajnos, se landoj kunlaboros por distribui la vakcinojn pli juste.

Implicoj por Esperantujo

Antaŭ unu jaro kaj duono la mondo ŝanĝiĝis. Pro nevidebla estaĵo la homaro spertis katastrofon, kiu senretroire ŝanĝis multajn aspektojn de nia vivo. Unu el tiuj estis virtuala konferencado. Tiuj ŝanĝoj okazis kaj forte influis ankaŭ Esperantujojn. Virtualaj kunvenoj, kiuj antaŭ unu jaro apenaŭ estis imageblaj, nun estas bone konata rutino. Jam la duan fojon la Universala Kongreso de Esperanto okazas virtuale, ŝajne ne malpli sukcese ol ĉeeste, iuj diras ke el certaj aspektoj eĉ pli sukcese. Ĉu estonte la virtualaj kunvenoj komplete anstataŭos la senperajn, ĉeestajn eventojn?

En januaro mi skribis en la revuo *Esperanto*, ke “UEA prepariĝas unuavice al virtuala kongreso, konsiderante ke pluraj aliĝintoj el aliaj landoj ne povos partopreni, pro enmigraj limigoj”. Efektive meze de aprilo UEA nuligis la Universalan Kongreson en Belfasto. Anstataŭe denove okazos Virtuala Kongreso 2.

Pluraj aliaj Esperanto-kunvenoj, kiujn oni esperis okazigi ĉeeste, aŭ almenaŭ hibride, devis fine okazi plene virtuale. Kvar tiaj kunvenoj, en kiuj mi partoprenis kaj prelegis, estis KAEST (novembro), LUMINESK (jarŝanĝe), PSI (marto) kaj la Germana-Pola-IFEF “Transponta” kongreso (majo). Aparte elstaris la lasta, al kiu aliĝis ĉ. 350 personoj. Kadre de ĉi tiu kongreso okazis Scienca Universitata Seso (SUS) de Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS). Fine de mia prelego pri nigraj truoj okazis virtuala ekzameno, kiun partoprenis 22 el ĉ. 80 spektantoj. Tiuj nombroj estas similaj al la antaŭpandemiaj grandaj Universalaj Kongresoj. Ĉu virtualaj aŭ hibridaj kunvenoj estos nia estonteco? Certe la esperantistoj, kiel la tuta homaro, sopiras al la ĉeestaj kunvenoj, sed eble ne plu ekzistas revenvojo al la malnovaj kutimoj?

La sperto en Israelo, kiu dank al la amasa kaj rapida vakcinado pli frue ol la cetera mondo revenis al la rutina vivo, montras ke esperantistoj, kiel verŝajne ankaŭ homoj ĝenerale, ĉiam sopiros al la homa senpera renkontiĝo, eĉ se la virtuala kunvenado estas pli komforta. La du manieroj verŝajne restos kaj plu ekzistos paralele, kiel demonstros en la du lastaj monatoj la Tel-Aviva klubo de Esperanto.

En aprilo la Tel-Aviva klubo komencis denove funkcii ĉeeste post unujara virtuala funkciado kiel Israela Virtuala Esperanto-Kunveno (IVEK). La unua fizika kunveno okazis eksperimente en nova loko en Ramat Gan (apudurbo de Tel-Avivo) la 20an de aprilo kun 14 partoprenantoj. Oni decidis tamen reveni al la malnova klubejo en Bejt WIZO, kie post du semajnoj okazis la dua ĉeesta kunveno. Sekve ELI decidis kunveni alterne ĉeeste kaj virtuale, por konservi la partoprenantaron de eksterlando kaj de foraj lokoj en Israelo.

La 21a Israela Kongreso en Tel-Avivo, kiu estis prokrastita de 2020 al aprilo 2021, estis denove prokrastita al oktobro 2021. Preskaŭ ĉiuj 70 aliĝintoj (el ili 25 eksterlandanoj) diris, ke ili volonte partoprenos en oktobro. ELI esperas ke pliaj aliĝos dum la proksimaj monatoj, kiam la kvarantenaj reguloj por eksterlandanoj faciligos.

Pliaj informoj aperas en la kongresa retejo <http://esperanto.org.il/ik.html>. Israelaj esperantistoj certe venos amase, ĉu ankaŭ eksterlandaj partoprenantoj povos ĝui tiun unuan hirundon de internaciaj ĉeestaj kunvenoj, turismo kaj ekskursoj? Riĉa programo, du antaŭkongresaj ekskursoj dum pli ol unu semajno atendas. Ni esperu, ke la pandemio kaj ĝiaj implicoj ebligis tion.

Amri Wandel

11 vortoj el la kurso en Duolingo kiujn eble vi ne konas

Se vi lernas Esperanton per Duolingo, eble vi aŭdis kelkajn vortojn tie, kiujn vi ne tu komprenis. En speciala filmeto la TEJO-estrarano Karina Oliveira klarigas la signifon de 11 apartaj vortoj el la Esperanto-kurso en Duolingo, kiujn eble vi ne konas! *Krokodili, gufujo, kabei...* Pere de tiuj vortoj, vi malkovros multajn interesajn aferojn pri la Esperanto-komunumo!

Spektu la filmeton en jutubo: <https://youtu.be/X2qJz1TeNxY>

www.tejo.org

Iĝu amiko de “La Ondo de Esperanto”!

TEJO pri la Monda Tago de Rifuĝintoj 2021

Antaŭ kelkaj semajnoj foto de Luna (vd. supre), juna hispana volontulo brakumanta migranton, estis disvastigita interrete kaj ĝi kaptis la atenton de la tuta mondo. Dum la juna volontulo ricevis plurajn kritikojn, ŝi ankaŭ ricevis multajn kuraĝigojn.

Tio reflektas la nunan rifuĝintan krizon. Ni ankoraŭ bezonas lerni, ke ĉiuj rajtas vivi en paco, sendepende de kie oni loĝas. Bedaŭrinde, 1% de la monda loĝantaro estas delokigita, kio signifas ke 79,5 milionoj da homoj estis devigitaj translokiĝi al aliaj landoj. El ili, 26 milionoj estas rifuĝintoj (kaj 13 milionoj el ili estas infanoj). Sekve, la 70a datreveno de la Konvencio Rilata al la Statuso de Rifuĝintoj kaj la 20a datreveno de la Monda Tago de Rifuĝintoj fariĝas ĉiam pli gravaj por reliefigi kaj honori la vivon kaj defiojn de la rifuĝintoj.

Ni ankoraŭ vivas en mondo sen egaleco, kie multaj homoj ne povas ĝui la tre bazajn homajn rajtojn. Tial la Konvencio diras plurfoje: «La kontraktantaj ŝtatoj donos al rifuĝintoj en siaj teritorioj traktadon almenaŭ same favoran kiel tiun al siaj ŝtatoj» por religio [art. 6°], por nemoveblaĵoj [art. 13°], rajto de asocio [art. 15°], kaj aliaj. Tiurilate, la senlaca laboro de Unuiĝintaj Nacioj estas tre grava, ĉar ilia strebado estas doni lokon de egaleco al ĉiu rifuĝinto kaj krei senton de respondeco kaj konscio pri la vivo kaj defioj de rifuĝintoj.

Antaŭ unu semajno la junularasocia reto UNITED por Interkultura Agado, en kiu TEJO membras, ĝisdatigis sian projekton Listo de Rifuĝintaj Mortoj. En ĝi ekde 1993 estas kolektataj datumoj pri nun jam pli ol 44.000 kazoj de personoj mortintaj survoje al Eŭropo aŭ pro la kontraŭhoma migrada politiko de plimulto de la eŭropaj

landoj. UNITED ĉiujare kunordigas internacian kampanjon por solidareco kun rifuĝintoj okaze de tiu ĉi datreveno de la 20a de junio. Ĉi-foje aparta fokuso de la kampanjo estas la iniciato #BuildSchoolsNotWalls, kiu celas plibonigi la situacion de rifuĝintoj loĝantaj en Grekio.

En tempoj kie milito, politika kaj religia persekutado, diskriminacio kaj aliaj sociaj subpremoj ekestas kaj devigas homojn forlasi sian propran landon, TEJO kiel junulara organizo subtenas la mision de UNHCR plendi por la graveco de la rajtoj de Rifuĝintoj. Kiel multkultura kaj diversa organizo, ni konstante strebas konstrui lokon kie ĉiuj povu komuniki sen baroj kaj formi diversan tutmondan komunumon. Kiel Luna, la hispana volontulo, ni provu efiki, bonvenigi kaj subteni ĉiun homon ĝui siajn homajn rajtojn, precipe la plej vundeblajn.

www.tejo.org

Mesaĝo de UEA okaze de la Monda Tago de Rifuĝintoj

Universala Esperanto-Asocio (UEA) salutas Unuiĝintajn Naciojn, la Altan Komisionon de UN por Rifuĝintoj kaj speciale ĉiujn rifuĝintojn okaze de la Monda Tago de Rifuĝintoj, la 20an de junio 2021. La tago honoras la forton kaj kuraĝon de rifuĝintoj kaj tiujn kiuj helpas ilin kaj celas publikan konscion kaj subtenon al tiuj homoj, kiuj devis fuĝi el siaj hejmoj pro konflikto, persekutado aŭ naturaj katastrofoj.

Lastatempa komuniko de Unuiĝintaj Nacioj klarigas, ke la nombro de homoj forigitaj el siaj hejmoj pro perforto, milito aŭ homrajtaj atencoj atingis 82,4 milionojn en la jaro 2020 – 4% pli ol en 2019. Inter 2018 kaj 2020, preskaŭ unu miliono da infanoj naskiĝis kiel rifuĝintoj. Laŭ la Alta Komisionestro de UN pri Rifuĝintoj, Filippo Grandi, pli ol unu procento de la tuta homaro estas perforte dislokita.

La temo de la nunjara Tago de Rifuĝintoj estas *Kune ni Saniĝas, Lernas kaj Brilas*. Per tiu temo oni atentigas pri la neceso, ke rifuĝintoj aliru sanajn, edukajn kaj sportajn servojn. Ni saniĝas kune, kiam ĉiuj ricevas la bezonatan prizorgon. Kiam ni lernas kune, ni kreas pli fortan komunumon. Ni brilas, kiam ni ludas kune kiel teamo. Krome, nur inkluzivigo ebligas pli bonan restarigon post KoViM-19.

La lingva dimensio gravegas. Per kiu lingvo rifuĝintoj aliru tiujn servojn? Tio ja ne estas facila demando, ĉar oni devas respekti la devenon de rifuĝintoj, helpi ilian adaptiĝon en nova ĉirkaŭaĵo kaj subteni la plej vastan kaj riĉan edukadon. Multfoje rifuĝintoj ne komprenas aŭ erare komprenas vivsavajn informojn kaj ne kapablas komuniki por peti helpon. Ili suferas, ekzemple, pro lingva handikapeco aŭ malfido kaj alfrontas multajn obstaklojn rilate al lingvo.

Homoj aliras la homajn rajtojn pere de lingvoj. Tiel, la respekto al ies lingvo estas la respekto al tiu homo mem. La lingvaj rajtoj estas ĝuste lingvaj homaj rajtoj. Fronte al tio, la Esperanta movado subtenas lingvan justecon en ĉia komunikado kaj proponas Esperanton kiel unu bona vojo, inter aliaj. Esperanto povas helpi kaj rifuĝintojn kaj gastigantojn, kiel ilo por interkompreniĝo kaj kultura dialogo.

Esperantistoj en la tuta mondo partoprenas en agadoj por helpi rifuĝintojn, interalie, per tradukado de gravaj informoj, instruado de lokaj lingvoj kaj de Esperanto. Bona ekzemplo, inter multaj aliaj, estas serio da retejoj kiuj instruas lingvojn kaj donas utilajn informojn pri la vivo kaj laboro en Germanio, Aŭstrio, Slovakio, Rusio kaj Ĉeĥio, pere de multaj lingvoj, inkluzive de Esperanto.

Antaŭ du monatoj, nia Asocio estis inter tiuj kiuj kunvokis virtualan simpozion pri Lingvo kaj Migrado. La simpozio, kiun alparolis inter aliaj la verkistoj Viet Thanh Nguyen kaj Jhumpa Lahiri, kunligis pli ol mil partoprenantojn el kvindeko da landoj por pridiskuti interalie lingvajn servojn, multlingvan edukadon kaj lingvajn homajn rajtojn de rifuĝintoj.

Per tiuj kaj aliaj elpaŝoj, Universala Esperanto-Asocio invitas ĉiujn informiĝi pri la situacio de rifuĝintoj kaj dislokitaj personoj ene de siaj landlimoj, insisti ĉe siaj registaroj pri la rajtoj de tiuj homoj kaj mem fari ĉion eblan por redukti ilian suferadon, antaŭenigi iliajn perspektivojn kaj redoni al ili dignon. Nur kune ni povos konstrui pli bonan, sanan, fortan, sekuran kaj brilantan mondon.

Ĉi tiu mesaĝo estas sendita al EKOSOK, al la Departamento de UN pri Tutmonda Komunikado (UNDGC) kaj al la Konferenco de Neregistaraj Organizoj (CoNGO).

GK UEA

Informi pri Esperanto en la festivalo Pol'and'rock

UEA kaj la Komisiono de UEA por Eŭropa agado petas vian helpon: Helpu nin kolekti 3500€ por realigi Esperantan agadon fine de julio 2021, dum la junulara festivalo Pol'and'rock. Tiu sumo reprezentas la minimuman kvanton por mendi la tendojn kun mebloj en prestiĝa loko de la festivalo.

Jam la kvaran jaron UEA subtenas la agadon. Al ĉiu 1 € donacotaj, UEA aldonos 1€ el propra buĝeto, tiel ke organizantoj ricevos entute la sumon de 3500€, almenaŭ.

Ekde 2017 UEA subtenas, alvokas mondonacojn kaj helpas financi la projekton de Multkultura Vilaĝo Esperanto. Vi povas sendi vian donacon al UEA konto Informado (<https://uea.org/alighoj/donacoj/informado>), aldonante kiel komenton: “por Polandrock”. Alternative eblas donaci per jena Paypal-ligilo https://www.paypal.com/donate?hosted_button_id=SCHPGD4C46GM6.

Pol'and'rock estas mondfama kultura festivalo, kie partoprenis pli ol 800 000 junuloj en aŭgusto 2019. Ĉi-jare la festivalo okazos sub striktaj sanitaraj kondiĉoj pro la pandemio. Filmeton kaj pliajn informojn vi trovos ĉe <http://www.gazetaro.org/polandrock>.

GK UEA

Esperanto-Kvizo

Nova projekto de UEA: “Esperanto-Kvizo”

En julio UEA inaŭguros novan klerigan servon por la Esperanto-komunumo! La projekto “Esperanto-Kvizo” helpas al homoj plibonigi siajn sciojn pri la Esperanto-movado, historio, kulturo kaj lingvo.

Tiu ĉi kvizo estas respond-ludo, en kiu por ĉiu demando la ludantoj devas trafte elekti inter kelkaj respondoj – kaj ili poentas ne nur se ili trafas, sed ankaŭ laŭ tio, kiom rapide ili trafas. Kutime la kvizo daŭras difinitan periodon kaj fine de tiu periodo estas listigo de la “plej bonaj” respondintoj. La Esperanto-Kvizo estas planata por lanĉiĝi kune kun la 2a Virtuala Kongreso de Esperanto (VK), la 17an de julio 2021 kaj daŭros ĝis la 31a de aŭgusto.

Dum la tuta tempo de funkciado de la kvizo ludantoj povos respondi pli ol 600 demandojn pri Esperanto, ne nur lingve, sed ankaŭ pri ĝiaj historio, literaturo kaj kulturo ĝenerale. Je la fino, la plej bonaj respondintoj gajnos diversspecajn valorajn premiojn! La Esperanto-Kvizo funkcios per retumilo ĉe la adreso kvizo.esperanto.net, sed eblas ĝin facile ludi ankaŭ per la poŝtelefonoj. Teknika realigsubteno venas de E@I.

La celo de UEA per tiu nova servo estas klerigi esperantistojn ĉefe pri Esperanto-historio kaj -kulturo, aparte pro tio, ke nuntempe okazas multe da retaj kursoj kune kun Duolingo, kiuj ne nepre enprofundigas kursanojn en tiujn aspektojn. UEA esperas tiel atingi homojn, kiuj eble ankoraŭ ne estas en la radaro de nia organizita movado. Ni strebos, ke la kvizo estu vere tutmonda kaj ke ĝi estu amuza, engaĝa kaj samtempe lerniga maniero instrui nian komunumon, disponigi al ĝi multajn faktojn pri nia afero kaj aldone ebligi al ludantoj gajni valorajn premiojn!

Ĉu vi pretas por la Esperanto-Kvizo? Nepre informu pri ĝi viajn konatojn kaj klubanojn, amikojn ktp. – ju pli da homoj ĝin ludos, des pli bone!

**Fernando Maia Jr.
Peter Baláž**

Lingvo

Dum la dudek lastaj jaroj danke al la amasa instruado de Esperanto en Hungario sukcese plenumis la lingvan ekzamenon pri Esperanto pli ol 35 mil homoj! Pri ĉi tiu glora epoko, ties rezulto kaj fino en ĉi tiu *Ondo* rakontas László Szilvási, gvidanto de privata propra lingvolernejo, en kiu lernas Esperanton ĉiujare pluraj centoj da personoj.

Ĉu novas *Lingua Franca Nova*?

de Věra Barandovská-Frank

La termino “lingua franca” (lingvafrankao) estas nuntempe kutime uzata por indiki etnan lingvon funkciantan kiel interlingvo, t. e. uzatan por interkompreniĝo de homoj kun reciproke nekomprenablaj denaskaj lingvoj. Tute normale oni asertas, ke la angla lingvo estas la plej disvastiĝinta lingvafrankao en la mondo, aliaj lingvafrankoj estas, ekzemple, la araba, la mandarena ktp., eĉ Esperanto estas foje nomata tiel. De kie venas tiu termino?

1. La “malnova” *Lingua Franca*

La unua historia lingvafrankao, nomata ankaŭ “Lingua Franca del Levante”, estis Romana piĝino uzata por precipe buŝa komunikado en la mediteranea regiono¹ dum ĉ. okcento da jaroj. La navigadon kaj komercadon en tiu regiono oni praktikis jam ekde antikvaj tempoj, uzante probable iun latindevenan (miks)lingvaĵon.

Ĝia nomo laŭ unu el la teorioj originas en la tempo de krucmilitoj (11-16a jc.), kiam ĝi estis uzata de kruckavaliroj, soldatoj, pilgrimantoj k .s. La francaj kavaliroj fondis en 1099 Jerusaleman reĝlandon. Ĉar la francoj estis la unuaj eŭropanoj, kiujn oni tie renkontis, “Lingua Franca” signifis “lingvo de kristanaj eŭropanoj”. Alia teorio diras, ke komercistoj, kiuj uzis tiun lingvon en multaj havenoj, ĝuis tie “porto franco”, do liberan komercadon. Poste envoviĝis en la komerco kaj vojaĝado italoj, hispanoj, portugaloj, francoj kaj pliaj Romanoj, kies lingvoj formis la portantan latinidan supertavolon de la piĝino. Aliflanke aldoniĝis araboj, turkoj, grekoj, judoj kaj aliaj nacioj, kies lingvoj reprezentis la aldonan influon, subtavolon. Lingua Franca iĝis ĉiutaga lingvo de maristoj, komercistoj, piratoj, vojaĝantoj, pastroj, soldatoj ktp., kiel atestas multaj personoj. (Pli detale Barandovská-Frank 2020).

Lingua Franca konserviĝis en sepdeko da skribaj specimenoj. La unua estas opiniata “Credo de Constantinople”, la konata kristana preĝo en manuskripto el 1204. La dua malnova konata skriba dokumento estas “Compasso da Navegare”

¹ Levante, “kie la suno leviĝas” estas orienta mediteranea parto (Levantenio).

(1296), la unua navigacia mapo priskribanta Mediteraneon. Alia frua specimeno estas “Contrasto della Zerbitana”, poemo-dialogo de musulmana kaptitino el Ĝerbo kaj itala moŝto, ekestinta komence de la 14a jc., skribe notita ĉirkaŭ la jaro 1353. Krome konserviĝis baladoj, vojaĝpriskriboj kaj aliaj specimenoj, atestantaj, ke Lingua Franca estis vivanta ĉiutaga lingvo ĉefe en Berberio¹, kie ĝi servis eĉ kiel lingvo diplomacia (vidu Corré 2005). Male, la primoka uzo de ĝi en novepokaj komedioj (ekzemple, Carlo Goldoni, Lope de Vega, Molière) prezentas ĝin precipe kiel lingvon de sklavoj, servistoj kaj metiistoj. En 1830, kiam Francio okupis Alĝerion, Tunizion kaj Marokon, oni eldonis vortaron “Dictionnaire de la Langue Franque ou Petit Mauresque” por ebligi la komunikadon de francaj soldatoj kun la okupitoj. La vortaro enhavas ĉ. 2100 vortojn kaj aron da dialogoj por lerni konversacion. Pluajn specimenojn oni trovas en francaj libroj pri Berberio, ekzemple, “La France coloniale illustrée” (1888) de Alexis Gochet.

La ĥaraktero de skribaj dokumentoj supozigas ekziston de pluraj variaĵoj aŭ eĉ dialektoj de Lingua Franca. Ĝia bazo tamen estas sendube Romana, tial la unua moderna specialisto pri ĝi estis la fama romanisto kaj “patro de kreolismo” Hugo Schuchardt (1909). Diversaj esploristoj atestas lingvistikan kontinuan de Lingua Franca, kiu, kvankam karakterizebla kiel piĝino (primitiva gramatiko, mikso de lingvoj), evidente funkciis ĝis la fino de la 19a jc. kaj posttome dissolviĝis en la kolonia franca lingvo. Tiu ĉi longa vivdaŭro de la “prapatrino de ĉiuj piĝinoj”, kiel oni nomas ĝin, supozigas ĝian internan evoluon kaj eblan kreoliĝon (vidu Zago 2005).

2. La alternativoj

Ni unue rigardu la lingvojn, kiuj formis la karakterizan supertavolon de Lingua Franca. Ili ĉiuj devenas de la sama fonto, la latina lingvo. Post la disfalo de la Romia Imperio en la kvina jarcento, la latina lingvo ĉesis esti oficiala/ŝtata. Unuflanke, ĝi plu funkciis kiel instrumento de kleriĝo kaj kiel literatura lingvo dum la mezepoko kaj humanismo, kiel terminologia fonto, eklezia referenclingvo kaj ceremonia lingvaĵo ĝis la 20a jc., kiam ĝi eĉ spertis revivigon sub la nomo “Latinitas Viva”. Aliflanke, ĝia vulgara formo iĝis decida supertavolo de latinidaj (Romanaj) lingvoj, kun aldono de karakterizaĵoj el lokaj “barbaraj” lingvoj, kiuj kaŭzis la diferencigon kaj kondukis al stabiligo de unuopaj skriblingvoj.

Praktike la latinidaj lingvoj en siaj komencoj ankoraŭ reciproke kompreneblaj, transiris la saman procezon kiel la piĝinoj: la gramatiko simpliĝis, ekzemple, per malapero de deklinaciaj finaĵoj kaj redukto de gramatikaj genroj, prefero de analizaj formoj kun prepozicioj kaj uzo de helpverboj. La prononco subiris influon de subtavolaj lingvoj kaj/aŭ sekvis apartan fonetikan evoluon. Kelkaj latinidoj atingis

¹ Landoj de berberoj ĉe la nordafrika marbordo okcidente de Levantenio, do la sultanlando Maroko kaj la osmanaj regentejoj Alĝerio, Tunizio kaj Tripolio/Libio. La arabdevena termino Magrebio estas nun pli konata.

la pozicion de ŝtataj lingvoj (la itala, la franca, la kastilia/ hispana, la portugala, la rumana), aliaj posedas diversan gradon de oficiala agnosko sur sia teritorio (la galega, la kataluna, la asturia, la aragona, la okcitana, la provenca, la arpitana, la romanĉa, la piemonta, la sicilia, la taranta, la sarda k. a.). La sefardan/ĝudezman oni en la 15a jc. portis el Hispanio en diasporon.

Kiel sekvo de la koloniigo de ekstereŭropaj teritorioj, kiun larĝskale startigis Portugalio en la 15a jc., sekvita de la rivala Hispanio, kaj poste aliaj landoj inklude de Francio kaj Italio, ekestis nova generacio de latinidaj lingvoj, karakterizataj kiel kreolaj kaj parolataj en ĉiuj mondopartoj. Kvankam ili pro politikaj kialoj estas malofte oficiale agnoskataj, en kelkaj landoj ilin uzas la plejmulto de la loĝantaro kiel denaskan. Ekzistas dekoj da ili, ekzemple, la francecaj haitia, sejšela, gvadelupa, maŭricia; portugalecaj kaboverda, gvineo-bisaŭa, angola, saramakana, malaka, makaa, papiamento, forro; hispandevenaj ĉabakana, palenkera, bozala, piĉinglis. Ili estas, laŭ sia historia deveno, heredantoj de Lingua Franca. La plej gravaj estas analizataj en la Oksforda atlaso (Michaelis et al. 2013).

Latinidaj lingvoj enhejmiĝis en preskaŭ ĉiuj kontinentoj kaj la latinidaj esprimoj penetris en la formo de internaciismoj en ĉiujn eŭropdevenajn lingvojn. Eĉ en la angla lingvo, pro la influo de romanigitaj normanoj ekde 1066, latinidaj esprimoj reprezentas la plej grandan parton de vortprovizo. Dum jarcentoj ekzistas streboj plibonigi la internacian komunikadon kun helpo de latinidaj planlingvoj. Oni povas observi du bazajn alirvojojn, kiuj praktike venas al la sama rezulto:

1) konforme al la postulo, ke la internacia lingvo estu simpla kaj facila, oni simpligas la latinan: per forigo de gramatikaj finaĵoj, analiza fleksio, regula derivado – principe temas pri la sama procezo, kiu okazis spontanee dum la ekesto de latinidaj etnolingvoj. Ekzistas dekoj da tiaj projektoj, amase aperintaj ekde la 19a jarcento (vidu Duliĉenko 1990), kun klare karakterizaj nomoj kiel Néó Latine (Courtonne 1875), Nov Latin (Rosa 1890), Novlatiin (Beerman 1895), Latinesce (Henderson 1901), Latino internationale (Basso 1910), Interlatino (Meysmans 1911), Neo-Latina (Diemen 1920), Latin simplifié (Reverchon 1925), Latin simplificat (Bijlsma 1930), Neolatinus (Monte Rosso 1939), Neulatinische Sprache (Pompiani 1956), Neulatein (Lorenz 1971), Latino Moderne (Stark ĉ. 2000), Neolatio (Cassany Bates 2006) k. a. La plej fama reprezentanto de tiu ĉi grupo estas Latino sine Flexione, kreita en 1903 de la fama itala matematikisto Giuseppe Peano, uzita en scienca literaturo kaj flegita kiel oficiala lingvo de Academia pro Interlingua, grava institucio en la historio de interlingvistiko.

2) la esence saman rezulton oni akiras konstruante novajn planlingvojn sur la bazo de latinidaj etnolingvoj – do kvazaŭ reirante la evoluan vojon de malantaŭe. Ankaŭ tiaj projektoj abundas, konatas ĉ. ducento da ili, kiel ekzemple, Nuove Roman (Puchner 1897), Panroman (Molee 1902), Romanizat (Brandt 1909), Interromanic (Podobský ĉ. 1930), Nov-Romane (Galant 1935), Intal (Weferling 1956), Pacea (Obana 1983), Lingua Románica (Eusebes 1993), Romanova (Crandall ĉ. 2000),

Interromanico (Zacharias 2007). Ankaŭ Esperanton, precipe pro ĝia vortprovizo, oni povas karakterizi kiel latinidan. Nepre latinidan ĥarakteron havas planlingvoj nomataj “naturalismaj” pro ilia strebo aspekti kiel etnaj lingvoj, ĉefe Ido (Couturat, 1907), poste Occidental-Interlingue (De Wahl, 1922), Novial (Jespersen, 1928) kaj precipe Interlingua (Gode, 1952), rezulto de tridekjara laboro de lingvista organizaĵo International Auxiliary Language Association (IALA), konstruita post analizo de latinidaj internaciismoj kaj prikonsidero de latinidaj kontrollingvoj.

Pro tiu longa tradicio estas nesurprize, ke la konstruado de novaj latinidoj daŭras ĝis nun, eĉ se la angla lingvo regas en komunikado kaj terminologio, kaj oni preferas lanĉi kaj disvastigi “conlangs”¹ per interreto, prefere por celoj eksperimentaj kaj amuzaj. Tamen la tendenco plu konstrui helplingvojn (auxlangs) vivas eĉ en la modernaj kondiĉoj. Ekzistas multaj novaj proponoj de mondaj helplingvoj (tiucele aperas interalie ĉiam novaj reformoj de Esperanto), sed ankaŭ de t. n. zonaj interlingvoj, ekzemple, en la lingvozono slava kaj – eble eĉ pli forte – en la lingvozono Romana. Tiurilate ŝajnas esti sencohava (re)posedi komunan lingvon, kiun sen lernado komprenus kaj uzus ĉiuj Romanoj. Cetere, tiu ĉi argumento jam estis uzita favore al la Interlingua de IALA, novaj latinidoj tamen floras. En 2004, Jan van Steenbergen² provis genealogie klasigi kvindek da novaj latinidaj projektoj (Romanceconlangs) laŭ ilia deveno de etnolingvoj (<http://archives.conlang.info/thu/vholwhu/torwholthoen.html>). Li trovis jenajn grupojn kun eŭropecaj subtavoloj:

1) ibero-Romana (kun etnolingvoj kataluna, mozaraba, portugala, hispana), ekzemple, Aingeljä, Lainsco, Limciela, Montreiano, Mundès;

2) galo-Romana (kun etnolingvoj franca, okcitana, romanĉa), ekzemple, Arveuneic, Ibrán, Narbonósc, Pacarian, Talossan, Tundrian;

3) kelto-Romana, ekzemple, Breathanach, Brezhonegh, Brithenig, Kerno;

4) ĝermano-Romana, ekzemple, Germanech, Jelbazech, Latein/Romänce, Lessinu;

6) italo-Romana (etnolingvoj itala, liguria), ekzemple, Romance pidgin;

7) dako-Romana (etnolingvoj rumana, dalmata kaj ties dialekto vegliota), ekzemple, Dacán, Neo-Dalmatian/Dalmatescu;

8) slavo-Romana, ekzemple, Slezan, Slvanjec, Wenedyk.

Krome ekzistas novlatinidaj projektoj kun videblaj influoj de lingvoj:

– afrikaj, ekzemple, Afer, Carajena, Li-rumaninu, Uchunata;

– hebrea, ekzemple, Judajca, Linka Romänika;

– araba, ekzemple, Arawyay, Rumiya;

– persa, ekzemple, Fâzerok, Raamiyaan;

kaj pli ol dudeko da aliaj kun diversaj, foje malfacile analizeblaj subtavolaj lingvoj kiel greka, albana, sarda, armena, urdua k.a.

Momente la plej populara inter la novaj latinidoj, kun centoj da apogantoj en

¹ Mallongigo por Constructed Languages.

² Ankaŭ li estas “conlanger”, t. e. konstruanto de conlangs.

interreto kaj kun propra vikipedio, estas planlingvo kun la simbola nomo Lingua Franca Nova. Ties komunumo sciigis en januaro 2021 pri subita morto de la aŭtoro kaj promesis daŭrigi la uzadon kaj propagadon de la lingvo.

3. Lingua Franca Nova

3.1. La aŭtoro

Cornelis George Boeree naskiĝis en 1952 en Badhoevedorp (Nederlando), proksime de Amsterdamo kaj ricevis la saman nomon kiel lia patro. En 1954 li kun siaj gepatroj kaj frato transloĝiĝis al Long Island en Novjorko. La familia lingvo restis la nederlanda, sed Boeree ekde la infanaĝo lernis la anglan lingvon kaj en liceo ankaŭ la francan. Dum someraj ferioj, kiujn li pasigis en Aŭstralio, li ekstudis la italan lingvon kaj lernis Esperanton. Tiam li komencis serioze pensi pri sia propra helplingvo, kiu estus pli natura ol Esperanto.

Reveninte al Novjorko, li finstudis la liceon en Rockville Center kaj matureceksameniĝis en 1969. Tri jarojn poste li edziĝis kun Judith Kovarik kaj translokiĝis al Kumberlando en Pensilvanio. Ili havas tri filinojn. En 1974 li bakalaŭriĝis pri psikologio ĉe la Ŝtata universitato de Pensilvanio, sekvis magistrec 1979 kaj doktoreco 1980 ĉe la Ŝtata Universitato de Oklahomo. Li interesiĝis pri budhismo kaj specialiĝis pri la filozofia flanko de psikologio, etiko kaj socia psikologio. Post la doktoriĝo li instruis en la universitato de Shippensburg en Pensilvanio, ĉefe teorion de personeco kaj historion de psikologio. Li verkis plurajn lernolibrojn, artikolojn kaj tekstojn por instruado de psikologio pere de interreto, apartenante al la pioniroj de interreta instruado (ekde 1997). Liaj tekstoj estis tradukitaj en aliajn lingvojn. Multaj troviĝas en lia retejo <https://web-space.ship.edu/cgboer>, inkluzive de verkoj pri budhismo kaj testoj pri personeco. Evidente, li profunde interesiĝis pri lingvistiko, kolektante materialojn pri origino kaj evoluo de la lingvo, lingvo de infanoj, eŭropa prahistorio, hindeŭropa pralingvo kaj ties evoluo, evoluo de la angla lingvo kaj lingvoj de amerikaj indiĝenoj, lingvaj familioj, gramatiko, morfologio k. s.

Li emeritiĝis en januaro 2020 kaj mortis pro kancero unu jaron poste. La laboro pri Lingua Franca Nova komenciĝis en 1965. Boeree ne estis kontenta pri Esperanto kaj inspiriĝis ĉe nature ekzistantaj piĝinoj kaj kreoloj, precipe ĉe Lingua Franca, kiu estis konsiderata (ekzemple, de Schuchardt 1909) la origino de ĉiuj piĝinoj. La studado de psikologio kaj filozofio plifortigis la ideon de Boeree krei novan helplingvon, kiun li prezentis en 1998. Sub la mallongigo LFN [elefen] ĝi rapide trovis subtenon en kelkaj retejoj, kiel Auxilingua kaj Langmaker, ankaŭ diversaj retbultenoj, retbalejoj kaj privataj retejoj peris konektojn al ĝi.

3.2. La lingvo

La retejo <https://elefen.org/> klarigas, ke LFN estas simpla lingvo kun vortaro bazita sur la lingvoj kataluna, kastiĵia/hispana, franca, itala kaj portugala, kun strikte reduktita gramatiko kaj intence simila al Romanaj kreolaj lingvoj, ekzemple, haitia, kaboverda, ĉabakana kaj papiamentto. Plue eblas tie elŝuti detalan libroforman gramatikon en deko da lingvoj. Ĝi estas ĉ. centpaĝa, ekzemple, la Esperanta versio <http://www.elefen.org/vici/gramatica/eo/> xef estas 95-paĝa, la hispana 97-paĝa, la germana 108-paĝa kaj ĝisdatigata.

Krome oni tie trovas lernolibron kun 23 ĉapitroj en la lingvoj angla, franca, hispana, germana, portugala, kataluna, rusa, pola kaj japana, elektronikan vortaron LFN-anglan/anglan-LNF kaj ligon al LFN-Vikipedio.

La gramatiko koncize: LFN uzas 22 literojn de la latina alfabeto (a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, x, z); la kvin vokaloj (a, e, i, o, u) estas prononcataj kiel en la hispana (aŭ en Esperanto), la konsonantoj *c* kaj *g* estas “malmolaj” [k], [g], *j* estas [ʃ] kiel en la franca, *x* prononciĝas ŝ [ʃ]. Tamen, la prononcmankiero estas liberala, ekzemple se oni nekapablas prononci *h*, oni preterlasu ĝin, eblas simpligi konsonantogrupojn (ekzemple, *psicologo* > *sicologo*), uzi protetikajn vokalojn (strada – estrada) ktp. Resume, uzantoj rajtas adapti la prononcon al sia kutima lingvo-uzo, kion ege probable praktikis jam diverslingvaj parolantoj de Lingua Franca. La vortakcento estas plej ofte sur la vokalo antaŭ la lasta konsonanto.

Substantivoj ne havas finaĵojn krom la plurala -s, deklinaciĝas per prepozicioj. Ekzistas nedifina kaj difina artikolo *un*, *la*. Personaj pronomoj: *me*, *tu*, *el/lo*, *nos*, *vos*,

The man eats his breakfast

L'homme mange son petit déjeuner

(luhm mahnhz soh puh-tee day-zhuhn-ay)

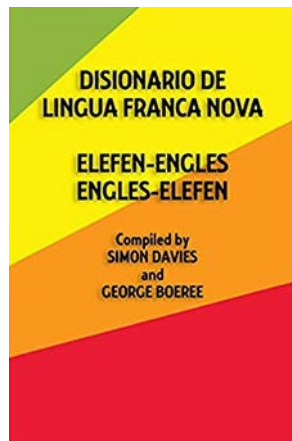
Der Mann isst sein Frühstück

(der mahn ist zein froo-shtook)

La om come sua come de matina

(lah ohm co-may soo-ah co-may day mah-tee-nah)

los, posedaj *mea*, *tua*, *sua*, *nosa*, *vosa*, *sua*, nedifina *on*. Determinantoj estas, ekzemple, *ambos*, *esta*, *cada*, *poca*, *multe*, demandpronomoj, ekzemple, *cual*, *cuanto*, *cuando*. Verboj uzatas en la radika (infinitiva) formo en prezenco (*el canta*), por pasinteco kun helpvorto *ia* (*el ia canta*), futuro *va* (*el va canta*), kondicionalo *ta* (*si tu canta, me ta escuta*), participo aktiva havas finaĵon -nte (*el es cantante*), pasiva -da (*cantada*). Helpverbo es uzatas por kontinua aspekto kaj pasiva voĉo. Por plifajngo de tempa aspekto oni uzas vortetojn kiel *ja*, *ora*, *ante*, *pos*, *plu*. Adjektivoj kaj adverboj havas la identan formon

(ekzemple, *ancora, bon, lenta, mal, nunca, pronto, rapida, sempre, tarde, vera*), komparativo formiĝas per partikuloj *plu/min*, superlativo per *la plu/la min*. La prepozicioj estas ankaŭ klare latin(id)aj, ekzemple, *ante, con, contra, de, en, entre, par, per, sin, supra, tra*, same kiel konjunkcioj (*e, o, ma, no, donc*). La firma vortordo estas SVO (subjekto-verbo-objekto). Numeraloj: *zero, un, du, tre, cuatro, sinco, ses, sete, nove, des, des-un ... sento ... mil...*

Kiel kutime, la vortprovizon oni pligrandigas per derivado helpe de afiksoj. Ekzemple, virin-sufikso estas *-a*: avo – ava, sposo – sposa, fio – fia. Oftaj sufiksoj estas *-or, -ador* kaj *-eria*, ekzemple, *carn-or, lav-ador, carne-ria, lav-eria*. Sufikso *-i* signifas “uzi” ekzemple, telefon-*i*, *-eta* estas same kiel en Esperanto “malgranda”, ekzemple, bov-*eta*, *-on* signifas pligrandigon, ekzemple, tel-*on*, *-al* “aparteno”, ekzemple, nasion-*al*, *-in* “simila”, ekzemple, serpent-*in*, *-osa* “plena de”, ekzemple, mof-*osa*, aliaj sufiksoj estas *-able, -isme* kaj *-iste*, kun simila signifo kiel en Esperanto. Oftaj prefiksoj estas *non-* “ne”, *re-* (kiel en Esperanto), ekzemple, non-*felis*, re-*dona*. Latindevenaj estas, ekzemple, *anti-, des-, inter-*: anti-sosial, des-botoni, inter-nasional, aliaj estas, ekzemple, *pos-, pre-, supra-, su-, media-, vis-, auto-*: pos-graduada, pre-istoria, supra-natural, su-divide, media-note, vis-presidente, auto-respekto. Novaj vortoj ekestas ankaŭ per kunmetado: *pasa + tempo* → *pasa-tempo*, *para + pluve* → *parapluve*, per utiligo de “bon” kaj “mal”: *bon-de, bon-parlante, mal-acusa, mal-odorosa*. Eblas ligi vortojn per prepozicio, ekzemple: *fini de semana, molda per pan*, aŭ per streko: *la produor-director*. La gramatiko klarigas ankaŭ sintakson kaj interpunkcion.

Jam tiu ĉi mallonga superrigardo konfirmas la parencecon kun latinidoj. Pri la gramatiko de la originala Lingua Franca ne konserviĝis sufiĉe da detaloj. La konservitaj tekstoj montras, ke sub influo de unuopaj supertavolaj lingvoj ekzistis multaj variaĵoj kaj en morfologio, kaj en vortprovizo, ekzemple, pli franceca, pli hispaneca aŭ pli italeca. Se ni observas la tradukon de konversacio el la supre menciita franca vortaro “Dictionnaire de la Langue Franque ou Petit Mauresque” (1830) el Lingua Franca (LF) al LFN, ni havas la impreson, ke temas pri variantoj de la sama(j) fonto-lingvo(j) (https://fn.wikipedia.org/wiki/Lingua_franca):

LF	LFN	Esperanto
Bon giorno Signor.	Bon dia, senior.	Bonan tagon, sinjoro.
Come ti star?	Como es tu?	Kiel vi fartas?
Mi star bonu, e ti?	Me es bon. E tu?	Mi fartas bone, kaj vi?
Mi star contento mirar per ti.	Me es felis vide tu.	Mi ĝojas vidi vin.
Grazia.	Gracias.	Dankon.
Mi pudir servir per ti per qualche cosa?	Me pote servi tu con alga cosa?	Ĉu mi povas servi al vi ion?

Muchu grazia.	No, multe gracias.	Ne, multan dankon.
Ti dar una cadiera al Signor.	Dona un seja a la senior.	Donu seĝon al la sinjoro.
Non bisogna.	No es nesesada.	Ne bezonatas/necesas.
Mi star bene acusi.	Me es bon como esta.	Mi fartas bone tiel.
Come star il fratello di ti?	Como es tua frate?	Kiel fartas via frato?
Star muchu bonu.	El es multe bon.	Li fartas tre bone.
Star in casa?	El es a sua casa?	Ĉu li estas hejme?
No, star forà.	No, el es a via de sua casa.	Ne, li estas for.
E il padre de ti come star?	E como es tua padre?	Kaj kiel fartas via patro?
Non star bonu.	El no es bon.	Li ne fartas bone.
Cosa tenir?	Cual el ave?	Kion li havas?
Tenir febra.	El ave un febre.	Li havas febron.
Dispiacer muchu per mi.	Esta turba me multe.	Mi multe bedaŭras.
Molto tempo ti non mirato Signor M.?	Es un tempo longa de cuando tu vide Senior M?	Ĉu vi delonge ne vidis sinjoron M?
Mi mirato ieri.	Me ia vide el ier.	Mi vidis lin hieraŭ.
Star buona genti.	El es un bon person.	Li estas bona homo/persono.
Quando ti mirar per ellu, salutar mucho per la parte di mi.	Cuando tu vide el, dona mea salutes a el.	Kiam vi vidos lin, salutu lin multe de mi.
Adios amigo.	Adio, ami.	Adiaŭ, amiko.

Kelkaj observaĵoj rilate al gramatiko: LF ne uzas artikolon (tenir febra), LFN jes ja (ave *un* febre). La deklinacio de LF estas pli analiza, eĉ la akuzativo bezonas prepozicion: *ti mirar per elu*, en LFN ne: *tu vide el*, respekte al la firma SVO-vortordo. La pronomo “tu” (latina nominativo) estas en LFN *tu*, en LF Romana *ti* (el la latina akuzativo *tē*). LFN uzas personan pronomon tre konsekvence, dum LF ellasas ĝin, se ĝi klaras el la kunteksto: *[il] Non star bonu. Cosa [il] tenir?*

La radiko de verboj servas en LFN kiel infinitivo, prezenco kaj imperativo – tiu ĉi staras sen pronomo (*dona*), dum LF evidente uzas infinitivon (rimarku ĉie la tipan finaĵon *-r*) kun pronomo eĉ en imperativo (*ti dar*). Ambaŭ lingvoj posedas verbon “estar” (esti, latine: *esse*, hispane: *estar/ser*): LF en la formo *star*, LFN en la formo *es*. La verbo “havi” (latine: *habēre*) estas *ave* en LFN, dum *tenir* en LF korespondas al la hispana “tener” (el la latina *tenēre* “posedi): – en la hispana tamen krome ekzistas la verbo *hay* (“havi”, en iom alia senco). En ambaŭ lingvoj troviĝas infinitivaj plektaĵoj “mi ĝojas/kontentas vidi” kaj “ĉu mi povas servi”, en LF: *mi star contento mirar, mi pudir servir*; en LFN: *me es felis vide, me pote servi*. Pasinteco esprimiĝas

en LF per participsimila sufikso *-to*: *mi mirato ieri*. Ĝi tie cetere estas la ununura verba formo krom infinitivo. Kontraste, LFN esprimas pasintecon per *ia* ([mi] iris), origine imperfekto de la verbo “ir” (latine: *ire*).

Se ni observas la vortprovizon, ĝi plej grandparte konsistas el samdevenaj sinonimoj, ekzemple:

Latina	Lingua Franca	Lingua Franca Nova
bonus	bon	bon
dies	giorno	dia
senior	signor	senior
quomodo	come	como
tu	ti	tu
et	e	e
contentus, felix ¹	contento	felis
miror, videre	mirar	vider
gratias	grazia	gracias
dare, donare	dar	dona
frater	fratello	frate
febris	febra	febre
displicere, turbare	dispiacer	turba
multus/multo	muchu	multe
genti(lis ²), persona	genti	persona
amicus	amigo	ami

Tiu ĉi specimeno de Lingua Franca estas forte italeca, enŝteliĝis tamen interalie la portugaleca vorto *cadeira*³ (kun metatezo ei-ie?) por la latina *sella*, en LFN *seja* [seʒa]⁴, krom hispanecaj formoj de “molto” kaj “amico”: *muchu* kaj *amigo*.

3.3. La komunumo

Kiel menciite, LFN vekis atenton de “conlangers” tuj post sia apero en 1998. En 2002 Björn Madsen organizis la unuan grupon ĉe Yahoo kun pli ol 200 personoj, kiuj partoprenis en la evoluigo de la lingvo, en 2005 fondis Stefan Fisahn ties vikion. En 2008 la lingvo ricevis agnoskon de lingvistika organizaĵo SIL International kaj la numeron de la Internacia Organizaĵo por Normigado (ISO 639-3) kaj identigon “lfn”, kio estas relativa raraĵo: inter ok mil registritaj lingvoj nur 21 planlingvoj posedas ĝin, inter ili 14 helplingvoj⁵. Sekve aperis, fare de Simon Davies, la reta vortaro

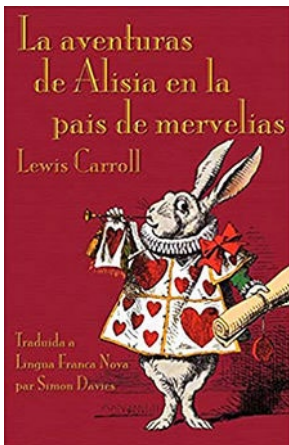
¹ En Romanajn lingvojn transprenita de akuzativoj: contentum, felicem.

² Same de akuzativo: gentilem.

³ Rilata al la hispana *cadere* (kokso).

⁴ Kurioze, la sudamerika prononco de *ll* estas [ʒ], tie la esprimo por *sella* estus *silla* [siʒa].

⁵ Kun ISO-kodo la lingvo estas oficiale rekonata kiel lingvo, i.a. ĝi rajtas havi vikipedion.

LFN-angla kaj angla-LFN kun ĉ. 15 mil vortoj kaj esprimoj. En 2014 konstruiĝis nova retejo elefen.org, kie nun estas ankaŭ la vikio kaj interreta serĉilo.

La vikipedio lfn.wikipedia.org/wiki/Paje_chef en LFN estis fondita en 2018 kaj havas (2021-03-30) 4077 artikolojn, el kiuj kvardeko koncernas LFN mem. Artikolo pri LFN aperas en 70 vikipedioj, inklude de la Esperanta.

Nur malmultaj novaj “conlangs” posedas longajn tekstojn kaj eĉ librojn. La aŭtoro de LFN komprenis, ke la tradukoj el monda literaturo helpas kaj stabiligon de la lingvo, kaj altigon de ties prestiĝo. Li, liaj kunlaborantoj Daniel Alegrett, Simon Davis kaj aliaj faris, ekzemple, jenajn tradukojn: “Colinas como elefantes blancas” de Hemingway,

“La gigante egoiste” de Wilde, “La cade de la Casa de Usor” de Poe, “La prinse peti” de Saint-Exupéry, “Un canta de Natal” de Dickens, “Leteras de la tera” de Twain, “La trajedia de re Lear” de Shakespeare, “Tra la miror e lo cual Alisia trova a ultra” de Carroll, “Frate peti” de Doctorow.

Laŭ la informoj de Vikipedio kaj pritakso de spertuloj (van Steenberg 2020), LFN nuntempe apartenas al la plej popularaj “conlangs”, en ties forumoj kundiskutas, kunlaboras kaj kunuzas ĝin milo da homoj. Kompare al aliaj “Romanceconlangs” ĝi posedas detalan gramatikon, relative ampleksan vortaron kaj kelkajn longajn tekstojn. Oficiale, pri ĝia evoluigo kaj normigo zorgas La Asosia per LFN.

4. Finaj rimarkoj

LFN estis intence konstruita kiel imito de ekzistantaj kreoloj kaj posteulo de Lingua Franca. En tiu senco ĝi estas “nova” historie, kun la nura diferenco, ke ĝi estas artefarita. Koncerne la artefaritecon, ĝi estas sendube parenco de latinidaj planlingvoj, oni povus kompari ĝin precipe kun Interlingua de IALA. En Vikipedio ĝi estas en la kategorio de mondaj helplingvoj. “Ĝisostaj” interlingvistoj certe alordigus ĝin al naturalismaj projektoj/planlingvoj. Plue oni povus diskuti, ĉu ĝi trapasis la projektan stadion kaj estas “vera” lingvo – en tiu senco ĝi ne atingis la nivelon de, ekzemple, Esperanto en la skalo de sociiĝo, kulturo kaj movado.

Ĝuste la movada vidpunkto estas tikla afero. Jam ekde la apero de retejoj por lingvokonstruado, la vivo de ties vizitantoj estas virtuala; ekzistas eĉ mikronacioj, societoj kaj aliaj grupoj, kiuj renkontiĝas ekskluzive en Fejsbuko kaj similaj retejoj, sen celi la realan movadon kun kongresoj, renkontiĝoj, ĉeestaj kursoj ktp. Kutime malfortas la konforma ideologio celanta nepre puŝi la novan planlingvon sur la lokon de mondskala interkomprenigilo. La retejo de LFN rekomendas lerni ĝin, subkomprenante, ke vi povas lerni ĝin hodie, pro intereso pri lingvolernado, por akiri novajn amikojn inter ĝiaj uzantoj, pro kuriozeco k. s. Estas vaste konate, ke la aŭtoroj kaj

apogantoj de novaj helplingvoj flegas kaj evoluigas la lingvon mem, sed kutime ne havas eblon zorgi pri ŝtata oficialigo, lerneja instruado, multekostaj propagandaj kampanjoj, ligvopolitika akcepto kaj similaj aferoj bezonataj por praktika uzo. Kiel jam dirite, LFN estus bonvena, sed praktike apenaŭ realigebla interlingvo, minimume por la parolantaro de Romanaj lingvoj.

Resume, Lingua Franca Nova estas planlingvo *nova* en la temposkalo kaj *nova* pro konekto de spontanea kreola tradicio kun intenca lingvokonstruado, kio estas lingvistike tre interesa. Socie relative nova estas ankaŭ ekzisto de ĝia komunumo en interreto – tie povas ĝin lerni kaj praktiki iu ajn, inklude de esperantistoj.

Bibliografio

Barandovská-Frank, Věra (2020): *Pri Lingua Franca*. In: Ilona Koutny, Ida Stria, Michael Farris (eld.): *Role of Languages in Intercultural Communication*. Rolo de lingvoj en interkultura komunikado. Rola języków w komunikacji międzykulturowej. Eld. UAM Poznan, p. 51-61

Corré, Alan D. (2005): *A Glossary of Lingua Franca*. Fifth Edition. <https://web.archive.org/web/20090203083909/http://www.uwm.edu/~corre/franca/go.html>

Dictionnaire de la Langue Franque ou Petit Mauresque, suivi de quelques dialogues familiers et d'un vocabulaire de mots arabes les plus usuels, à l'usage des français en Afrique: 1830. Marseille: Feissat et Demonchy

Дуличенко А. Д. (1990): *Международные вспомогательные языки*. Валгус, Таллинн

Michaelis, Susanne Maria & Philippe Maurer & Martin Haspelmath & Magnus Huber (eds., 2013): *The Atlas and Survey of Pidgin and Creole Languages*. Oxford: ApiCS Consortium, Oxford University Press

Schuchard, Hugo (1909): *Die Lingua Franca*. In: *Zeitschrift für Romanische Philologie* XXXIII, 1909. Berlin: Gustav Gröber. p. 441-461.

van Steenberghe, Jan (2020): *Zonal auxiliary languages*. In: Ilona Koutny, Ida Stria, Michael Farris (eld.): *Role of Languages in Intercultural Communication*. Rolo de lingvoj en interkultura komunikado. Rola języków w komunikacji międzykulturowej. Eld. UAM Poznan, p. 43-50

Zago, Renata 2005: *A Dissertation on Lingua Franca*. <https://web.archive.org/web/20090204072435/http://www.uwm.edu/~corre/franca/edition3/lingua6.html>

Retejoj je 2021-03-29:

https://lfn.wikipedia.org/wiki/C._George_Boeree

https://lfn.wikipedia.org/wiki/Lingua_franca

<https://web.archive.org/web/20090204072435/http://www.uwm.edu/~corre/franca/edition3/lingua6.html>

https://en.wikibooks.org/wiki/Lingua_Franca_Nova

<https://www.elefen.org/vici/gramatica/eo/xf>

lfn.wikipedia.org/wiki/Paje_chef

Malgranda fina venko – kaj velko en Hungario

de László Szilvási

En la pasintaj 20 jaroj okazis unika fenomeno, vere amasa instruado de Esperanto en Hungario, kvazaŭ “malgranda fina venko”. Sukcese plenumis la lingvan ekzamenon pli ol 35 mil homoj! Bedaŭrinde, tiu glora epoko finiĝis, kaj eble estas interese ekkoni kelkajn detalojn, nombrojn, problemojn kaj kaŭzojn – por laŭeble eviti ilin ĉe eventuala apero de simila eblo en alia loko, alia lando.

Mi okupiĝas pri la movada organizado ekde 30-40 jaroj, mi aktivis en preskaŭ ĉiuj niveloj, diversaj organizoj, diversaj estraroj ktp. Nuntempe de multaj jaroj mi gvidas mian propran lingvolernejon (klasikan kaj interretan), kie lernas Esperanton ĉiujare pluraj centoj(!) da personoj.

Por ricevi universitatan diplomon studentoj en Hungario devas trapasi ankaŭ lingvan ekzamenon en specialaj ekzamenaj centroj. (Krome, post la mezlernejo, ĉe la universitataj akceptaj ekzamenoj studentoj povas ricevi kromajn poentojn pro lingvaj ekzamenoj, inkluzive Esperanton – sed tio nun estas flanka temo.)

Ŝtate rekonitajn lingvo-ekzamenojn pri Esperanto organizas la Ekzamena Centro Origo (antaŭa nomo ITK), institucio de la budapeŝta universitato ELTE, kiu organizas la ekzamenojn en niveloj KER-B1, B2 kaj C1. Kiel konate, UEA subskribis kunlaboran kontrakton kun tiu ĉi institucio por realigi Esperantajn lingvajn ekzamenojn dise en la mondo.

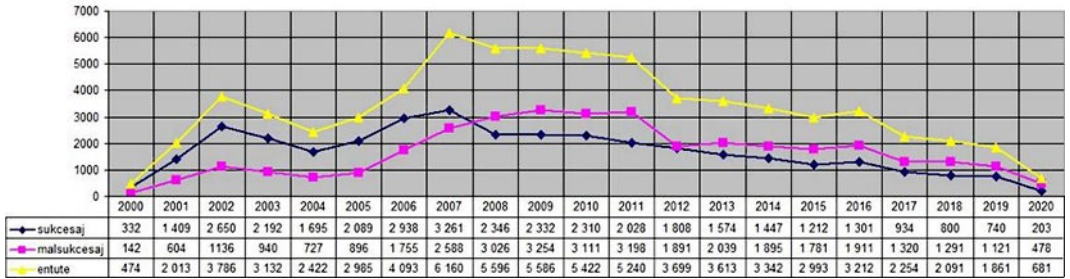
Esperanto estis akreditita en la jaro 2000, do post tiam studentoj paŝon post paŝo malkovris la avantaĝojn de la rapida ekzameniĝ-eblo.

Ekde la komenco mi notas la statistikajn datumojn, jen la ĉefa kurbo pri la kvanto de Esperanto-lernantoj (*vidu la grafikaĵon en la sekva paĝo*).

La falon post 2007 kaŭzas pluraj faktoroj, indaj je iama pli detala analizo. Unu el la ĉefaj kaŭzoj estis la konsciiĝo de universitataj gvidantoj pri la reala (sen)utileco de Esperanto en la faka tereno, manko de atingebla faka literaturo por siaj studentoj, manko de faka aplikeblo. Ekzisto de unu ekzemplero de iu libro en la Biblioteko Hodler aŭ en Esperanto-Muzeo Wien ne signifas utilon por la studentoj...

Okazis, ke funkciulo de dekanejo pretis akcepti Esperanton, se mi povas montri

Esperanto-ekzamenoj en Hungario

al li manplenon de libroj pri ilia fako, metalurgio... – kaj okazis, ke alia vicdekano simple priridis min, parolante pri la kvanto de atingebla Esperanta faka literaturo por studentoj de la medicina universitato...

Kompreneble pri la falo ludis rolon pluraj aliaj faktoroj, ekzemple, manko de publika agado de la landa asocio, manko de intereso-reprezentado, manko de merkataj rimedoj, manko de kontaktado de la koncernaj decidofarantoj en unuopaj universitatoj, ktp. La rezulto estas tio, ke unu post la alia, universitatoj ne plu akceptis Esperantan examenon. Nuntempe restis nur kelkaj fakoj kiel psikologoj, konstru-inĝenieroj, infanĝardenaj pedagogoj, ktp. kie oni daŭre akceptas ĝin.

Formado de la publika bildo pri Esperanto estas tasko de esperantistoj mem (kaj de iliaj organizaĵoj), sed pri tio oni ne aŭ apenaŭ okupiĝis en la pasintaj 20 jaroj...

Tendenco de Esperanto-ekzamenoj en Hungario – lastaj 10 jaroj –

Prijuĝo de Esperanto en Hungario estas dupolusa afero. Intelektuloj de antaŭaj generacioj kutime havas pozitivan opinion pri ĝi, sed tiu pozitiva fono jam mankas ĉe la junularo kaj ĉe la plenkreska anglo-snobisma tavolo. Plejparto de junuloj jam simple ne havas konojn pri la fono kaj la ekzisto de Esperanto, multaj el ili vidas nur ekzameno-trompilon en ĝi.

Ekzistas ankaŭ multaj snoboj, kiuj klopodas aparteni al venkanta partio (ili konsideras tion la angla).

Pritakso de valoro de naciaj lingvoj ne ligiĝas al iliaj konkretaj lingvaj valoroj kaj uzebloj, en la socia konscio ili estas aŭtomate rekonataj – sed tio ne validas por Esperanto, kaj ne plene veras por la romaa lingvo, pri kiu ekzistas antaŭjuĝoj. Multaj universitatoj ŝanĝis la vortumadon de ilia regularo al la vortumo: “Por la lingvoekzameno estas akceptataj nur la oficialaj lingvoj de EU” aŭ la “oficialaj lingvoj de la membroŝtatoj de UN”... – Tiel ili evitas diskriminacion al Esperanto kaj romaa lingvoj, tamen ekskludante ilin.

Tro sukcesa misreklamo — malsukcesaj ekzamenoj

La koeficiento pri sukceso ĉe Esperanto-ekzamenoj dum multaj jaroj estas 39-41%. Tio signifas, ke el 10 ekzamenitoj sukcesas nur 4 personoj...

Unu el la kaŭzoj estas la tradicia fuŝa slogano pri la facileco de Esperanto. Ekzistas personoj, kiuj pro la “facileco” decidas havi ekzamenon pri Esperanto, do ili rapide plenigas la aliĝilon en la reto por la sekva ekzamendato post 1-2 monatoj, kaj nur post tio ili komencas pensi, kie kaj kiel lerni la lingvon? Ili elŝutas ion-tion el la reto, kaj iras al ekzameno – kie evidente ili malsukcesas.

Bazo de ilia faro estas la onidiro, ke Esperanto estas “facila lingvo”. La esprimo “facila lingvo” tamen psikologie signifas, ke oni eĉ ne devas serioze lerni ĝin...!

En nia Esperanto-Centro ĉe www.eszperanto.hu jam de multaj jaroj ni forcenzuris la vorton “facila”, kaj en la reklamoj ni diras, ke “Esperanto estas multe pli rapide lernebla ol la naciaj lingvoj...” – sed tio jam ne ŝanĝas la publikan opinion...

Alia kaŭzo de la alta fiasko-kvociendo estas la fakto, ke Esperanton elektas ĉefe tiuj homoj, kiuj ne sukcesis ellerni alian lingvon en sia vivo... (kompreneble, ekzistas esceptoj). Dum ordinaraj homoj bezonas kutime kvar-kvin monatojn por atingi B2-nivelon, tiuj homoj bezonus signife pli, sed pro financaj/profitaj kialoj multaj instruistoj organizis/-as trimonatajn kursojn... – kiuj estas malpli kostaj, do la homoj elektas tiujn...

En la pasinta jaro pro la virusa situacio – kaj alia enlanda afero – krom kelkaj esceptoj (ekzemple nia Zooma lernejo) haltis la tradiciaj kursoj kaj instruado pri Esperanto en la tuta lando. Ekzameno okazis nur aŭtune, kaj multaj pli fruaj kursanoj kaj lernantoj jam forgesis multon el la lernita materialo – kaj tio videblas en la ĉi lastaj tre malbonaj ekzamenaj rezultoj...

(Vidu la grafikaĵon en la sekva paĝo.)

Nyelvvizsga-statisztikák (vizsgázók száma alapján)

Sikeresség szerinti bontás nyelvek szerint 2020				
	sikeres	sikertelen	összesen	
angol	44 693	17 901	62 594	71 %
eszperantó	203	478	681	30 %
finn	14	2	16	87 %
francia	646	331	977	66 %
héber	8	3	11	72 %
holland	41	11	52	79 %
horvát	33	15	48	68 %

sikeres = sukcesa, sikertelen = nesukcesa, összesen = entute
Fonto: https://nyak.oh.gov.hu/doc/stat/stat_disp.asp?strID=G0.

La niveloj de la ekzamenoj jam de longe (ekde ĉ. 2006) estas unuecaj kaj samaj por ĉiuj lingvoj en la ekzamena centro Origo (ITK), kaj tiuj niveloj kaj postuloj estas koneblaj ankaŭ publike. Membroj de la ekzamena teamo povas fari nemulton, kiam aperas homoj kun unu-du-monata lernado, aŭ kiam venas lernantoj de la menciitaj privataj instruistoj sen parola rutino... – La nuna ĉ. 40 %-a sukces-kvociendo estas dankebla al la faktoroj: 1) fuŝa publika bildo pri la facileco de Esperanto, 2) longeco de kursoj kaj kvalitoj de instruantoj, kaj 3) karakterizaĵoj de la celgrupo, lernanta Esperanton.

Mi alkrōças ankaŭ mian plenan Excel-tabelon, kiun mi kompilis dum la pasintaj 20 jaroj surbaze de la datumoj de la “ŝtata ekzamenon-akreditiga centro” kaj tiuj de ITK. Pluraj el tiuj retpaĝoj jam ne plu estas videblaj; en la komencaj jaroj la statistikado havis plurajn erarojn, postajn korektojn, ktp. (*Vidu la tabelon en la sekva paĝo.*)

Por esploristoj jen la retejo kun statistikaj datumoj de la ŝtata centro: <https://nyak.oh.gov.hu/doc/statisztika.asp>

La statistiko ne estas kompleta. La celo de ĝia kreado estis nur superrigardo de la tendencoj, mankas, ekzemple, la subdividoj pri niveloj de ekzamenoj (baza, meza, supera...).

En Hungario funkcias pli ol dek akredititaj lingvoekzamenaj centroj. En la komencaj jaroj oni ne havis unuecan statistikan sistemon, ĉiu rolulo en ĉiu ekzamena centro raportis laŭ sia propra prefero. Iuj kalkulis la kvanton de la ekzamenoj, aliaj

	sukcesa	mal~	entute		sukcesa %	MALSukcesa %
2000	332	142	474		70 *	
2001	1 409	604	2 013		70 *	
2002	2 650	1136	3 786		70 *	
2003	2 192	940	3 132		70 *	
2004	1 695	727	2 422		70 *	
2005	2 089	896	2 985		70 *	
2006	2 938	1 755	4 093		72	28
2007	3 261	2 588	6 160		53	47
2008	2 346	3 026	5 596		42	58
2009	2 332	3 254	5 586		42	58
2010	2 310	3 111	5 422	5 421	43	57
2011	2 028	3 198	5 240	5 226	39	61
2012	1 808	1 891	3 699		49	51
2013	1 574	2 039	3 613		44	56
2014	1 447	1 895	3 342		43	57
2015	1 212	1 781	2 993		40	60
2016	1 301	1 911	3 212		41	59
2017	934	1 320	2 254	2 252	41	59
2018	800	1 291	2 091	1 800	41	59
2019	740	1 121	1 861		39	61
2020	203	478	681		30	70
sume:	35601	35104	70705		46	54 %

nombris nur la sukcesajn okazojn, triaj kalkulis ne la ekzamenojn, sed la personojn, kelkaj kalkulis aparte la baznivelajn, mezajn kaj superajn ekzamenojn (B1, B2 kaj C1 respektive), foje oni subtrahis la kvanton de ripetitaj ekzamenoj, foje ne – do la sistemo estis tre konfuza. Estis anoncitaj malsamaj nombroj en la retpaĝoj de la ekzamenaj centroj, en gazetartikoloj, en raporto de vicdirektoro de la ekzamina centro, aŭ en la raporto de Princz Oszkár la tiama gvidanto de la Esperantaj aferoj, kaj simile. Lige al la enkonduko de KER-nivelejo en 2006 /2007 oni klopodis unuecigi, rekalkuli la ĝistiamajn nombrojn, kaj enkondukis unuecan sistemon. Laŭ tiu datumaro oni elkalkulis la averaĝan sukces-kvocianton (ĉ. 70%, por ĉiuj ekzamenoj kaj lingvoj), kaj uzante tion ili re-kalkulis la mankantajn datumojn en la datumaro de la komencaj jaroj.

Tiuj 70% aperas en mia tabelo pro tiu kialo, kaj la signo * aludas pri la neakurat-eco de la nombroj.

Kelkaj kernaj punktoj kaj demandoj

Mi opinias, ke la situacio en Hungario estas unika en la historio de la Internacia Lingvo. Fakte ja okazis “malgranda fina venko” – kiu tamen venis al velko. Por ni (kiel internacia movado) gravas la spertoj kaj farendaj konkludoj por prepari nin al pli bonaj solvoj, eviti la erarojn ĉe eventuala simila pozitiva okazo en alia lando aŭ ĉe

eventuala akcepto de Esperanto kiel oficiala lingvo en iu interŝtata strukturo... – Ni supozu ekzemple, ke en Francio aŭ en alia lando oni subite aprobas enkondukon de Esperanto inter la abiturientaj ekzamenoj... – aŭ simile...

– Evidentiĝis, ke merkata instruado de Esperanto povas doni eĉ signifan enspezon, do multaj aktivuloj, klubgvidantoj komencis tuj okupiĝi pri privata, paga instruado de studentoj, lernantoj. Pro tio ili ne plu havis liberan tempon por la tradiciaj movadaj taskoj – do plejmulto de kluboj kaj grupoj restis sen gvidantoj, sen aktivuloj... – la antaŭe vigla movado frostiĝis.

– Por merkata instruado oni ne bezonas permeson, neniu rajtas ĝin kontroladi – do oni havas nur ege malmultajn rimedojn por influado de la agado de kursgvidantoj, instruistoj. Dum multaj jaroj mi funkciigis instruisto-perantan servon, en mia datumbazo estis pli ol 250 personoj, kiuj estis pretaj instrui Esperanton private, aŭ faris tiajn anoncojn en gazetoj, en interreto. Pli ol duono de ili neniam aperis en la tradicia movado, ili lernis ie la lingvon, kaj poste komencis mem instruadi. Evidente, ili ne nur ne povas transdoni movadajn konojn, sed ili mem ne havas tion! – Ekzistis nur tre malmultaj instruistoj, kiuj estis pretaj dum la kurso akompani siajn entuziasmajn lernantojn al iu Esperanto-aranĝo (kutime junulara).

– Estas tikla demando ankaŭ la lingva nivelo. Enkadre de la menciita instruistopera servo ofte mi ricevis plendojn, negativajn raportojn pri iuj instruistoj pro ilia lingva nivelo aŭ instrua agado – sed mi (kaj ankaŭ niaj formalaj institucioj Esperanto-asocio kaj Fondaĵo) ne havis iun ajn rimedon por kontraŭagi. Estis pluraj instruistoj, kiuj organizis instruadon kaj kurson eĉ sen sukcese trapasita ekzameno, kaj estis multaj, kiuj **neniam** parolis vive en Esperanto (krom dum sia ekzameniĝo kaj krom kun siaj studentoj...)

– Mankis eble ankaŭ por kontraŭagi al evidente trompaj reklamoj de instruistoj – sen esti akuzita pro “atako de konkurenco”...

– Plurfoje leviĝis la ideo krei iun aprezan sistemon pri instruistoj ankaŭ en kadro de la hungara sekcio de ILEI, sed ili neniam havis rezulton. Ankaŭ mi mem ne havas bonan proponon.

– Okazis kelkaj internaj problemoj en la komenca periodo ankaŭ en la Esperanta ekzamena teamo. Ekzistis onidiroj pri “facile ricevitaj” atestiloj por iuj, okazis revoko el la posteno, estis elreviga la konduto de kelkaj personoj en la komisiono – sed la tuto okazis antaŭlonge kaj la koncernaj personoj jam ne vivas aŭ ne estas inter ni.

– Financoj ludas signifan rolon en la tuta ekzamena sistemo. La ekzameno mem kostas ĉ. 90 eŭrojn, la eldonado de vortaroj, lernolibroj kaj kursomaterialoj ja vere estas komerco kun signifa buĝeto, kaj instruado povas doni signifan enspezon. Dum la pintaj jaroj ĉirkaŭ 2007-2011 laŭ mia datumbazo – krom instruistoj de nia lingvolernejo Lingvo-Studio – estis aliaj 10-12 personoj, kiuj havis la ĉefan salajron aŭ signifan vivtenan enspezon pro instruado de Esperanto. Estis eĉ kelkaj, kiuj maldungiĝis de siaj antaŭaj laborejoj por plentempe okupiĝi pri Esperanto. Post

kelkaj jaroj draste malaltiĝis la kvanto da lernantoj, ili restis sen enspezo – sed ne ĉiuj povis reiri al sia antaŭa laborejo...

– Ŝlosilan lokon havas ankaŭ la eldonado kaj komercado de lerno-materialo. Ĉe la enkonduko de nova sistemo, post unu-du jaroj elĉerpiĝas la disponebla stoko de lernolibroj kaj vortaroj – kaj la novaj eldonoj tre multe influas la estontan agadon. Temas pri moralaj, prestiĝaj pozicioj de la aŭtoroj, financa profito de la eldonado kaj komercado, influo pri la enhavo de la libroj (ĉu kun aldonitaj movadaj informoj, aŭ nur lingva enhavo, ktp). – Ties solvoj en Hungario rezultigis akrajn financajn konfliktojn, kaj kolapson de la hungaria movado... (En Hungario la movado dispartiĝis, en la landa asocio HEA restis praktike aŭ ĉefe nur kelkaj pensiuloj kaj estraraj/ prezidentaj titol-adorantoj.)

– Egoisma kaj nemarkata konduto de instruistoj. Pro la instruado ĉiuj enspezoj aperas ĉe instruistoj kaj organizantoj de kursoj – sed preskaŭ ĉiuj el ili agas plene egoisme, sen merkata kunlaboro. Krom nia Esperanta Centro praktike neniu reinvestis monon al paga ekstera reklamado de Esperanto, ĉiu uzis nur lokajn kaj senpagajn rimedojn por reklami sian instruadon aŭ siajn kursojn (lokaj aŭ senpagaj anoncgazetoj, fejsbukaj grupoj, ktp.) – Dum multaj jaroj nia Esperanto-Centro pagis kadritajn reklamojn en gazetoj, aranĝis radioreklamojn kaj financis poresperantajn reklamkampanjojn en interreto (Google, Facebook, Etarget, ktp.) – sed tio evidente estis nesufiĉa por teni pozitiva la eksteran famon de Esperanto. Pro manko de financa kunlaboro de aliaj instruistoj, en la lastaj jaroj ankaŭ ni reduktis tiun agadon.

– Ĉe plejmulto de instruistoj, kaj ankaŭ ĉe Esperanto-organizoj plene mankis aplikado de merkatakaj scioj kaj agoj. Nek la landa asocio, nek la hungara sekcio de ILEI zorgis pri la ekstera bildo de Esperanto, neniu zorgis pri defendado de intereso (ĉe apliko de novaj reguloj, leĝoj, ktp), neniu zorgis pri reklamado, neniu kontaktis la decid-farantojn de unuopaj universitatoj – do la ĝenerala bildo pri Esperanto iĝis ĉiam pli malbona.

– Post la ekzameno oni tuj forgesas la lingvon... Esperanto estas vere rapide lernebla, sed el tio sekvas, ke ne estas tempo por maturiĝo, por sedimentiĝo de la akirita scio – do same rapide oni povas forgesi ĝin. Estas elrevige renkonti antaŭajn kursanojn kun sukcesa B2 ekzameno, kiuj post 1-1,5 jaroj komprenas nenion(!) en Esperanta teksto... Ankaŭ tiu sperto influis nian lastatempan decidon plilongigi niajn kursojn ĝis 6 monata longo... (Sed tiu decido koncernas bedaŭrinde nur tiujn en nia propra lingvolernejo Lingvo-Studio) Alia solvo estus engaĝigi la ekzamenintojn al la reala Esperanto-komunumo, Esperanto-movado, sed tio estas alia temo...

**Iĝu abonanto de *La Ondo de Esperanto*
kaj legu nian ĉiusezonan almanakon.**

La studenta flanko - kiuj lernis Esperanton?

Kompreneble ekzistas multaj diversaj motivoj. Tamen oni sciu, ke bonaj studentoj jam sukcese trapasis la lingvan ekzamenon pri la angla jam antaŭ la universitato, aŭ dum ĝi... Plej grandan tavolon de Esperanto-lernantoj konsistigis tiuj, kiuj

1. ne kapablis ellerni alian lingvon, do por ili ankaŭ Esperanto estas malfacila tasko.

2. finis la universitaton, sed pro manko de lingvo-ekzameno ili ne ricevis sian diplomon. Tiuj personoj jam laboras, havas familion, infanojn – do ajna lingvokurso por ili estas aldona, plusa, ekstrema ŝarĝo, des pli, ke ili ne havas lingvan kapablon, antaŭe ili ne sukcesis, ne kapablis ellerni la anglan aŭ la germanan...

Kompreneble ekzistas ankaŭ aliaj, sukcesaj, kapablaj kursanoj, mi menciis nur la ĉefajn, plej grandnombrajn grupojn.

Unu el la motivoj de la kursanoj lerni Esperanton estas la pli malalta kostonivelo ol tiu de la naciaj lingvoj. Por havi konkretan bildon: averaĝa kotizo de unuŝtupa kurso, gvidanta la lernanton de nulo ĝis la mezgrada (B2) ekzameno dum 100-120 horoj (en 4-5 monatoj) estas ĉ 120 mil forintoj, t. e 310-330 eŭroj, la samo por naciaj lingvoj estas kutime duoblo-trioblo de tiu. La prezoj varias, oni povas trovi Esperantan kurson ankaŭ por la duono kaj ankaŭ por la duoblo de tiu sumo. (Interesiĝantoj povas ĵeti rigardon al nia retpaĝo, rimarku la verdan flagon por la Esperanta versio: www.eszperanto-tanfolyam.hu)

Kie estas tiuj multaj kursfinintoj?

Evidente, la motivo de studentoj estas kiel eble plej simple, rapide, malmultekoste trapasi kaj solvi la lingvan aferon. Ĉe la kursa aliĝo “Esperanto” estas por ili simpla solvenda tasko, unu el la devigaj, altruditaj studobjektoj – nenio pli.

Tamen dum la kurso multaj lernantoj ekŝatas la lingvon, la ideon, kaj ili fervore entuziasmiĝas, ili planas partopreni la socian vivon (vojaĝojn, renkontiĝojn, ktp). Post la ekzameno tiuj studentoj tamen ne ricevas inviton al adekvata **loka** societo, kunveno, kie ili povus engaĝiĝi al socia Esperanto-vivo, ĉar la Esperanto-asocioj, nek la junularaj, nek la plenkreskaj, nek la pli spertaj aktivuloj tute ne okupiĝas pri ili. La entuziasmiĝo velkas, kaj se ene de unu-du monatoj ili ne havas eblojn al personaj renkontiĝoj kaj kontaktoj, la entuziasmiĝo estingiĝas, kaj la tuta kursoperiodo restas nur bela memoraĵo...

Do pri la movada foresto **kulpas NE la kursanoj mem, sed nia tradicia movado**, kiu ne sukcesas integri la novulojn... Tiu konstato validas ne nur al la Hungariaj Esperanto-lernantoj, sed ankaŭ al lernantoj de Lernu- kaj Duolingo-kursoj...

Mi eble notu ankaŭ pozitivajn erojn. Unu (sed nur unu) el la kvar-kvin tutlande uzataj lernolibroj enhavas post ĉiu leciono nacilingvan inform-legaĵon pri la Esperanto-movado kaj la konkretaj aplikebloj de la lingvo (aranĝoj, libroj, radio, interreto,

ktp). Post la ekzamenoj pluraj niaj kursanoj “gustumis” la esperantumadon, kelkaj el ili eĉ akceptis iun funkcion. Lernis en nia lernejo ekzemple pluraj estraranoj de la hungara junulara asocio, aŭ Nemes Anikó, la posta bibliotekistino en la biblioteko Fajszy, kaj Szilva Szabolcs, konata Esperanto-instruisto en Varsovio, Záhonyi Lajos, la gvidanto de hungaraj Esperantaj skoltroj, aŭ eĉ Poór Veronika, la antaŭa direktoro de CO de UEA, ktp. – Estas interese, ke lernis ĉe ni ankaŭ kelkaj altrangaj ŝtatoficistoj, kiuj ne donis permeson anonci iliajn nomojn. Unu konsulo antaŭ du tagoj ekzameniĝis kun sukceso... Jes, vera konsulo, ne kiel tiuj de la Civito...

Resume

Dum la pasintaj dudek jaroj en Hungario sukcese trapasis Esperanto-ekzamenon pli ol 35.000, t. e. tridek kvin mil homoj. Simila afero pli frue nenie kaj neniam okazis en Esperantujo. La hungaria malgranda venko – kaj posta velko estas iu bestkuracista ĉevalo, iu modelo, kies evoluon indas studi por eviti similajn erarojn ĉe la sekva favora situacio en Esperantujo.

Aliflanke ni povas ĝoji kaj fieri pri la atingitaj rezultoj!

Dum la pasintaj 20 jaroj okazis multaj interesaj historietoj, eventoj – ekzemple, kiel Esperanto ricevis la statuson de “viva lingvo”, bezono pri oficialaj deklaroj de aplikeblo de Esperanto en universitataj stud-fakoj, luktoj por esti gvidanto de la Esperanto-fako en la ekzamena centro, trukoj de studentoj dum ekzamenoj, kaj multaj aliaj – tion eble iam prilaboros verkistoj kaj historiistoj en siaj verkoj kaj studoj...

www.eszperanto-online.hu

“Proletoj de ĉiuj landoj unuiĝu!”. Ĉi tiu slogano de la bolŝevistoj, kaptintaj en 1917 la potencon en Ruslando, ŝajnis subteni la ideon pri alpreno de lingvo internacia, facile studebla de ĉiu laboristo. (Sur la supra foto estas esperantistaj varbantoj en la Neva avenuo en Petrogrado 1919.)

Jubileoj kaj memordatoj en julio 2021

1. Antaŭ 30 jaroj (1991) en Sverdlovsk (nun Jekaterinburg) aperis la unua numero de la renaskita gazeto *Ruslanda Esperantisto* (ĉiumonata informilo de Urala Esperantista Societo).

4. Antaŭ 100 jaroj mortis **Antoni Grabowski** (1857-1887-1921), pola kemiisto, terminologo, poligloto, volapukisto kaj esperantisto; la unua prezidanto de Pola Esperanto-Asocio (1908-21), sekretario de la unua UK en Bulonjo (1905), devenca membro de la Lingva Komitato (LK, 1905-21) kaj Akademio de Esperanto (AdE, 1908-21), direktoro de la sekcio por la Gramatiko de AdE (1908-21). Kvankam Grabowski verkis malmultajn poemojn en Esperanto, oni konsideras lin “patro de la Esperanta poezio” pro la unua poezia Esperanto-antologio *La liro de la Esperantistoj* (23 originalaj kaj 87 tradukitaj poemoj), kiun li kompilis kaj eldonis en 1893, kaj pro liaj tradukoj, inter kiuj elstaras la antologio *El parnaso de Popoloj* (1913), kompilita kaj tradukita de li el trideko da lingvoj, kaj *Sinjoro Tadeo* (1918) de A. Mickiewicz; inter liaj tradukoj estas ankaŭ *La neĝa blovado* (A. Puŝkin, 1888), *La gefratoj* (Goeto, 1889), verkoj de A. Mickiewicz, J. Słowacki, H. Sienkiewicz k. a. Legu pli en la enciklopedio *Nia Diligenta Kolegaro*, p. 110-111.

6. Antaŭ 30 jaroj (1991) en Sverdlovsk komenciĝis la unua internacia esperantista renkontiĝo **Eŭropo-Azio '91** kun partopreno de cent personoj el ses landoj (33 el Eŭropo, 67 el Azio).

12. Antaŭ 80 jaroj estis mortpafita (kune kun multaj Bjalistokaj judoj) de germanaj nazioj **Jakobo Ŝapiro** (Jakub Szapiro, 1897-1911-1941), Ruslanda, poste Pollanda kaj Sovetunia (1939-41) juda ĵurnalisto, instruisto kaj esperantisto, konata en Esperantujo kiel Joŝo; kunfondinto (1922) kaj prezidanto (1924-39) de Esperanto-Societo “Ludoviko Zamenhof” en Bjalistoko, ĉefdelegito de UEA por Pollando (1928-?); kelkfoja laŭreato de Internaciaj Floraj Ludoj, aŭtoro de *La mondmilito kaj Esperanto* (ruslingva, 1915), *Babiladoj de Bonhumora Zamenhofano* (1921) kaj de la unua gvidlibro pri Bjalistoko en Esperanto (1922), tradukinto de pluraj verkoj el la jida, rusa kaj pola lingvoj.

14. Antaŭ 130 jaroj naskiĝis **Ismael Gomes Braga** (1891-1907-1969), brazila librotenisto, poligloto kaj esperantisto; fondinto (1937) kaj dum pli ol 30 jaroj direktoro de la Esperanto-fako de Brazila Spiritisma Federacio, longtempa vicprezidanto de Brazila Esperanto-Ligo; li verkis aŭ adaptis plurajn lernilojn: aperis dek eldonoj de *Primeiro manual de Esperanto* (1940); ses eldonoj de *Dicionário Esperanto-português* (1956), kvin eldonoj de lia portugala versio de la praktika kurso

de F. Szilágyi (1952); tradukis fundamentajn spiritismajn librojn de Allan Kardec, tradukis en la portugalan *Esencon kaj estontecon...* de Zamenhof (1937).

Legu pli en la enciklopedio *Nia Diligenta Kolegaro*, p. 106-108.

25. Antaŭ 40 jaroj (1981) en Braziljo komenciĝis la **66a Universala Kongreso de Esperanto** – la unua UK en Suda Ameriko.

26. Antaŭ 133 jaroj (1887) en Varsovio aperis la **Unua Libro** de Lazarj Markoviĉ “Ludoviko” Zamenhof – la naskiĝdato de Esperanto.

26. Antaŭ 140 jaroj naskiĝis **Paul Berthelot** (bertló, 1881-1899-1910), franca presisto, anarkiisto, spiritisto kaj esperantisto; fondinto de Kataluna Esperanto-Grupo (1904) kaj de ties organo *Espero de Katalunjo* (1905) por kunligi katalunajn esperantistojn de Hispanio kaj Francio; fondinto de la gazeto *Esperanto* (1905) kiun li en 1907 cedis al H. Hodler (en 1908 ĝi iĝis la organo de UEA), fondinto de *Internacia Socia Revuo* (1907), organizinto de la unua kongreso de “verduĝuloj” kadre de la 2a UK (Ĝenevo, 1906); membro de LK (1909-10); aŭtoro de *Vocabulaire Français-espéranto* (kun T. Cart kaj M. Merckens, 1903), *Komercaj leteroj* (kun Ch. Lambert, 1903), *Fonetiko litera* (1904), *Provo de ĥemia nomigado en Esperanto* (1904); lia franclingva anarkiisma verko *L'évangile de l'heure* (La Evangelio de la horo) aperis en Esperanto posteume en 1912 kun pluraj postaj reeldonoj.

Legu pli en la enciklopedio *Nia Diligenta Kolegaro*, p. 34-35.

26. Antaŭ 100 jaroj naskiĝis **Lucija Borčić** (1921-1940-2015), kroata manartistino (fadenoj kaj lano) kaj esperantistino; sekretariino de la 38a UK en Zagrebo (1953); aŭtoro de *Granda vortaro Esperanta-kroata* (2008), *Granda vortaro kroata-Esperanta* (2009) kaj *Pulsas la viv'*; *poemoj 1997-2001* (2001); tradukinto de multaj kroataj verkoj; honora membro de UEA (2001).

26. Antaŭ 35 jaroj (1986) en Pekino komenciĝis la **71a Universala Kongreso de Esperanto** – la unua UK en Ĉinio, kiu spronis la Esperanto-movadon en Ĉinio.

29. Antaŭ 120 jaroj naskiĝis **Gaston Waringhien** (varengjen, 1901-1916-1991), franca filologo, instruisto, tradukisto kaj esperantisto; membro de LK (1926-48), kaj AdE (1937-91), direktoro de la sekcio por la Ĝenerala Vortaro (1951-65), prezidanto de AdE (1963-79); fondinto (1934) kaj direktoro (1934-63) de Franca Esperanto-Instituto; la sola redaktoro de *La Nica Literatura Revuo* (1955-62). Li estas ofte konsiderata kiel la ĉefa Esperanto-intelektulo pro sia elstara kontribuo al pluraj sferoj:

Esperantologio: kunaŭtoro de *Plena Vortaro de Esperanto* (1930); aŭtoro kaj redaktoro de *Plena Ilustrita Vortaro de Esperanto* (1970) kiu dum pli ol 50 jaroj restas la ĉefa Esperanto-vortaro; aŭtoro de *Grand dictionnaire espéranto-français* (1957); kunaŭtoro (kun K. Kalocsay) de *Plena Gramatiko de Esperanto* (1935), kiun

li post la morto de K. Kalocsay reviziis kaj kompletigis kun la titolo *Plena Analiza Gramatiko de Esperanto* (1980);

Zamenhofologio: editoro de la duvoluma kolekto *Leteroj de L.-L. Zamenhof* (1948) kun pli ol 200 antaŭe nekonitaj leteroj kaj de *Lingvaj respondoj* (1962), aŭtoro de pluraj artikoloj pri Zamenhof, aperintaj ankaŭ en la dua kaj kvara volumoj de liaj eseoj.

Esearoj: 1. *Beletro* (1956, la 2a eld., ampleksigita aperis en 1987 kiel *Beletro, sed ne el katedro*), 2. *Lingvo kaj vivo: Esperantologiaj eseoj* (1959), 3. *Ni kaj ĝi: Pri religio kaj arto* (1972), 4. *1887 kaj la sekvo...* (1980), 5. *Kaj la ceter' – nur literaturo* (1983).

Beletro: du originalaj poemaroj aperintaj pseŭdonime (*Duonvoĉe* de G. E. Maura, 1938; plejparto de *Libro de Amo* de G. P. Peneter, kunlabore kun K. Kalocsay, 1965), tradukinto de pluraj verkoj, inkluzive de la kvarvoluma kolekto *Tra la parko de la franca poezio* (1977-84), *La floroj de l' malbono* (Ch. Baudelaire, 1957), *Kantoj kaj romanoj* de H. Heine (kun K. Kalocsay, 1969), *La robairoj de Kajjam* (1984), kaj la tri unuaj tagoj de *Dekamerono* de G. Boccaccio (kun P. Martinelli, aperis en 1995) k. a.

Legu pli en la enciklopedio *Nia Diligenta Kolegaro*, p. 295-297.

30. Antaŭ 65 jaroj mortis **Stanislav Kamarýt** (1883-1900-1956), ĉeĥa instruisto, filozofo kaj esperantisto, kunfondinto (1908) kaj prezidanto de Bohema Asocio esperantista; kundondinto, vicprezidanto kaj prezidanto de kelkaj sinsekvaj Esperanto-Asocioj en Ĉeĥoslovakio dum la intermilita periodo; prezidanto de la 13a UK en Prago (1921); komitatano (1932-36) kaj estrarano (1934-36) de UEA; kunlaboranto de *Enciklopedio de Esperanto*; membro de LK (1924-48) kaj AdE (1948-56); diverstempa redaktoro de *Český Esperantista, La Progreso, Ligilo, Bulteno de ĈAE* kaj *Esperantista*, aŭtoro de kelkaj Esperanto-lerniloj kaj de *Filozofia Vortaro* (1934), kunredaktoro de *Ĉeĥoslovaka Antologio* (1935); lia *Historio de la Esperanto-movado en Ĉeĥoslovakio*, finverkita en 1955, aperis nur en 1983; honora membro de UEA (1947).

Legu pli en la enciklopedio *Nia Diligenta Kolegaro*, p. 153-155.

31. Antaŭ 130 jaroj naskiĝis **Delfí Dalmau i Gener** (dalmaŭ i ĵener, 1891-1909-1965), kataluna lingvisto, instruisto, verkisto kaj esperantisto; prezidanto de Kataluna Esperanto-Federacio (1924-28), membro de LK (1933-48) kaj AdE (1948-65); kunlaboranto kaj redaktoro de *Kataluna Esperantisto*, premiito kaj ĵuriano de la Internaciaj Floraj Ludoj, aŭtoro de *Ilustrita lernolibro de Esperanto* (1938), *Stenologio kaj stenografio* (1955), *Dialekto, Dialektiko* (1956), *Esperanta resumo de la stenologio kaj stenografio* (1961).

Aleksander Korjenkov

Antaŭ cent jaroj

La unua Ruslanda Esperantista Kongreso, organizita de Ruslanda Esperantista Ligo sub la prezido de kapitano A. Postnikov, okazis la 20–25an de aprilo 1910 en Peterburgo kun 103 partoprenantoj. Estis decidite okazigi la Ruslandajn kongresojn ĉiujare, kaj la sekva estis planita por Moskvo por 1912. Sed en 1911 Postnikov estis arestita, REL estis fermita, kaj la 2a Ruslanda Esperantista Kongreso okazis nur la 4-6an de aŭgusto 1913 en Kievo, kadre de la tutruslanda ekspozicio, sub la prezido de (ankaŭ kapitano) L. Illaŝeviĉ. La trian kongreson oni planis organizi jarŝanĝe, de la 27a de decembro 1914 ĝis la 2a de januaro 1915 en Moskvo, sed ĝi ne okazis, unue, pro la mondmilito, poste, pro la du revolucioj, interna milito kaj la “Milita Komunismo”.

Intertempe la loka movado revigliĝis, sed mankis organiza kadro por ĝi, starigbla nur en tutlanda kongreso, kaj esperantistoj el Niĵnij Novgorod proponis okazigi la trian kongreson aŭtune 1920 en sia urbo. Sed ĉar ili ne interkonsentis pri tio kun aliaj, al Niĵnij Novgorod venis nur kvin aliurbanoj, kaj oni renomis la kongreson konferenco. Fine, estis decidite kongresi en Petrogrado (eksa Peterburgo), sed pro la kontraŭbolŝevista ribelo de revoluciaj mararmeanoj en Kronŝtadt (komenco de marto 1921), kiuj postulis ke la potencon havu ne partioj, sed sovetoj, ĝi prokrastiĝis ĝis somero.

La tria kongreso okazis la 2-6an de junio 1921 en Petrogrado. La ĉefa solvenda demando estis organiza.

Estis klare, ke la neŭtrala modelo de la “burĝa” REL ne estas akceptebla en la ŝtato, regata de bolŝevistoj. Estis tri ĉefaj proponoj. Gvidantoj de ESKI (Esperanta Sekcio de la tria Komunista Internacio, fondita en novembro 1919, sed ne agnoskita de Kominterno) proponis starigi rigoran partian organizon, anarkiistoj preferis lozan federacion de diversspecaj kluboj kaj societoj, sed fine venkis la propono de E. Drezen, laŭ kiu la tutan landan movadon planu kaj gvidu centrigita organizo, ne partia, sed malfermita por ĉiuj lojaluloj al la reĝimo (ĉi tiel en SEU povis aktivi, ekzemple, Devjatnin, kiu antaŭ la revolucio dum kelka tempo laboris en polico). La 4an de junio 1921 estis fondita Sovetlanda Esperantista Unuiĝo (SEU) kun E. Drezen kiel ĝia gvidanto. Dudek delegitoj proteste forlasis la kongreson. (Devjatnin aludas pri tio: “kelkaj malagrablaj konfliktoj”, “kelkaj malkompreniĝoj, kreitaj de malgranda signifa areto da dandoj”, “kelkaj protestaj elpaŝoj de izolitaj ambiciuloj”.)

Sur la sekvaj paĝoj vi povas legi du prikongresajn tekstojn el *Esperanta Informilo*, organo de Petrograda Societo Esperantista. Kelkaj pliaj tekstoj aperos en la sekva *Ondo*. En ĉi tiuj tekstoj ni korektis nur mistajpojn kaj erarojn gramatikajn, sed netuŝitaj restis malsamformaj nomformoj kaj mallongigoj, rusismoj, nekonsekvenca (ne)uzado de la artikolo k. s.

Aleksander Korĵenkov

Historia kongreso.

Kiam, post la definitiva likvido de l' Kronŝtadtaĵoj okazintaĵoj, ni, Peterburgaj esperantistoj, alpaŝis al la organizado de la ĵus finiĝinta Esperantista Kongreso, ni tute ne estis certaj pri sukceso de nia entrepreno.

Manko de monrimedoj, preskaŭ plena foresto de produktoj eĉ por la petrogradanoj mem, embarasoj de vojaĝado ĝenerale en Ruslando, jam estinta precedento kun malprospera Kongreso en Niĵnij Novgorod, kaj multaj aliaj malfavoraj cirkonstancoj – ŝajnis esti tiaj faktoroj, kiuj neniamaniere povis garantii al ni pli aŭ malpli sukcesan efektivigon de niaj revoj.

Sed antaŭ ni staris en tuta sia grandioza amplekso la gravega, neprokrastebla demando pri neorganiziteco de nia Ruslanda Esperantista laborado: ni estis neŝanceble konvinkitaj, ke en tia stato, en kia ni estis ĝis nun, ni absolute ne estas kapablaj daŭrigi fruktoporte nian laboron sur la esperanta kampo, kaj se ni ne iros antaŭen, ni neeviteble iros reen.

Ni estis starantaj antaŭ tiu ĉi dilemo, kiel Cezaro antaŭ Rubikono, kaj, post longa meditado, ni, simile al Cezaro, diris: “loto estas ĵetita”, – kaj... ni transiris Rubikono!...

Tamen, pro tute komprenebla singardemo, ni ne kuraĝis kunvoki Tutruslandan Kongreson, kaj decidis organizi nur modestan Konferencon.

Kaj jen, post energiaj klopodoj, post senĉesa streĉita dumonata laborado de niaj sindonemaj gesamideanoj, unuan fojon post la tutmonda milito, malgraŭ ĉiuj malfavoraj cirkonstancoj, en Ruĝa Petrogrado “kolektiĝis pacaj batalantoj”: 163 reprezentantoj de 73 diversaj pli aŭ malpli malproksimaj lokoj de nia neampleksebla Sovet-Respubliko!

La sukceso superis niajn revojn, kaj ni havis plenan rajton anonci nian multnomb-ran kolektiĝon jam ne “Konferenco”, sed “Tutruslanda Esperantista Kongreso”.

La tasko de l' Organiza Komitato estis do plenumita brilege, kaj la kongresanoj havis plenan eblecon alpaŝi al siaj gravaj laboroj kaj al definitiva aŭtoritata solvo de la plej gravaj problemoj pri interna organiziĝo, pri taskoj de nia Esperanta movado kaj pri unuiĝo.

En tiu ĉi numero estas presitaj dokumentoj pri niaj dumkongresaj laboroj kaj, ĉiu konscia esperantisto, atente traleginte ĉi tiujn dokumentojn, devos esti plene kontentigita: malgraŭ kelkaj malagrablaj konfliktoj, neeviteblaj dum ĉiuspecaj kongresoj; malgraŭ kelkaj malkompreniĝoj, kreitaj de malgranda sensignifa areto da dandoj, vestitaj per “figa folieto”; malgraŭ kelkaj protestaj elpaŝoj de izolitaj ambicijuloj; malgraŭ ĉio, – laŭ la atesto de diversaj decidoj kaj rezolucioj de la Kongreso, ni devas, konstati senduban fakton, ke la kongresanoj plene konsciis sian gravegan historian taskon kaj en ĉiuj la plej gravaj demandoj venis al la harmonia konsento!

Jes, ni plene konsciis nian historian taskon, ni komprenis unu la alian.

*“Ni ĵuris labori, ni ĵuris batali,
Por reunuigi l' homaron!..”*

Ni do stariĝis sur ĝusta, larĝa, rekta kaj tute nova vojo, kiu sendube alkondukos nin al plena venko kaj al triumfo de Esperantismo.

En tiu ĉi senco nia Kongreso akiris jam historian signifon...

Vivu do la “TRIA HISTORIA TUTRUSLANDA ESPERANTISTA KONGRESO”!
V. Devjatnin.

La III-a Tutruslanda Kongreso Esperantista.

Malfermo.

La 2-an de junio je la 12-a kaj 30 min. sam-ano Devjatnin anoncis la kunsidon malfermita. S-no Devjatnin salutis la kunveturintojn. Poste oni kantis “Internacinalon”, Funebran Kanton kaj “Espero'n”. Pro sukcesa efektiviĝo de l' kunveno oni decidis nomi la konferencon “III-a Tutruslanda Kongreso Esperantista”.

Prezidantaro.

Estis elektita prezidantaro: Drezen, Devjatnin, Futerfas, Karatajev, Valentinov, sekretario: Rozanov, Ŝaber, Ŝĉavinskij kaj en la mandatan komisionon: Kusanikov, Lebedev kaj Radinkov. En honoran prezidantaron estis elektitaj: M. Gorkij, Henri Barbusse kaj Roman Rolland.

Salutoj.

S-no Devjatnin tralegis ricevatajn salutojn de: 1) Esp. Sekcio de l' Terska Gubernia Polit-Kleriga Fako, 2) Kaŭkaza Komitato de Esperanto, 3) K-to de Krasnodaraj esp-toj, 4) Serpuĥova S-to, 5) Astraĥana Gubernia E-ta Komitato, 6) Urĵuma S-to, 7) Petrograda Kolektivo de “Peredviĥniki”, 8) Estraro de la Klubo en nomo de k-do Lenin, 9) Mogileva S-to, 10) Krimea S-to, 11) Orenburga S-to, 12) Tula S-to k. m. a.

Oni proponis fari fotografan grupon de l' membroj de l' Kongreso. Oni faris interrompon kaj fotografiĝis. Poste la kunsido relaboris.

Taskoj de rusa-esperanta movado.

Reprezentanto de Eski-frakcio s-no Ovsjannikov faris paroladon pri taskoj de rusa esperanta movado kaj tralegis la deklaron de la frakcio. Post li raportis s-no Futerfas en la nomo de Federacia frakcio. Estis proponitaj du rezolucioj. La Kongreso akceptis jenan rezolucion (propono de Eski-frakcio): “Atentante la nunan precipan disvastiĝon de Esperanto en proletariaj kaj laboristaj rondoj kaj esencan utilon, kiun internacia lingvo devas kaj povas alporti por unuigo de l' laboristaj klasoj

de l' homaro kaj por la triumfo de la principoj de Soveta Regosistemo, – III-a Tutruslanda Kongreso Esperantista opinias, ke fundamenta tasko de l' rusa esperanta movado estas laŭpova subtenado al soveta Registaro per la lingvo Esperanto kaj helpo al ĝi en aferoj de efektivigo de ĝiaj internaciaj taskoj. – Kiel plej bonan formon de esp. movado Kongreso konfesas la organizon de esp. ĉeloj kaj rondetoj ĉe ĉiuj proletariaj, profesiaj kaj klerigaj organizaĵoj de la Respubliko”.

Raportado de reprezentantoj.

Dua tago de l' Kongreso estis dediĉita preskaŭ ekskluzive por raportado de reprezentantoj el diversaj lokoj pri la stato de la movado. Raportis s-noj: Serbin (Kaŭkazo), Ŝaber (junula organizaĵo en Vitebsk kaj oficejo por organizado de junulaj ligoj), Valentinov (Ĥersono, ankaŭ pri la movado en Ukrainio), Najdin (Omskaj organizaĵoj), Fajn (Urala regiono), Proskurjakova (Pjatigorsk), Usolĉev (Ĉita, ankaŭ pri la movado en Malproksima-Orienta Respubliko), Civinskij (Kievo), Varankin (Niĵnij Novgorod). Pro manko de tempo raportis nur reprezentantoj el plej grandaj regionoj.

Organizo de propagando.

S-no Devjatnin raportis pri organizo de propagando. Sekvis diskutado, kiun partoprenis s-noj Futerfas kaj Rozanov.

Organiza demando.

La tria tago de la III-a estis plej fruktodona. Ĉiuj gravaj decidoj estis faritaj dum tiu-ĉi tago.

Antaŭ ĉio s-no Drezen faris raporton pri esperantista organizado (Centra Komitato, Lingva Komitato, Esperanta Instituto k. t. p.).

Post debatoj estis akceptita tezararo, proponita de s-no Drezen (vidu pli malsupre).

Interrilatoj kun eksterlanda esperantistaro.

Post tagmanĝo s-no Drezen raportis pri la suprecitata temo. Unuanime la Kongreso akceptis la tezararon, proponitan de raportinto (vidu pli malsupre).

S. E. U.

La Kongreso decidis fondi Sovetlandan Esperantistan Unuiĝon. En elektitan Centran Komitaton eniris: Devjatnin (Petrogrado), Drezen (Moskvo), Karatajev (Kronstadto), Modenov (Moskvo), Ort Sunnam (Moskvo), Ovsjannikov (Niĵnij-Novgorod), Valentinov (Ĥerson), Fajn (Ekaterinburgo), Varankin (Niĵnij-Novgorod), Ro-

Iĝu patrono de “La Ondo de Esperanto”!

manoviĉ (Ĥerson), Dmitriev (Petrograd), Ŝaber (Vitebsko), Ŝvarc (Irkutsk), Obruĉev (Moskvo), Rozanov (Barnaul), kiel kandidatoj: Kotzin (Moskvo), Mjulberg (Petrogrado), Radinkov (Orenburgo), Kleverov (Simbirsk), Podkaminer (Petrograd), Fok (Caricin).

S. L. K.

En la Sovetlandan Lingvan Komitaton estis elektitaj: Devjatnin, Drezen, Deŝkin, Dmitriev, Fiŝer, Frenkel, Kotzin, Saharov, Ŝĉavinskij kaj Valentinov.

Post kelkaj adiaŭaj salutoj s-no Devjatnin proklamis la fermon de l' III-a Tutruslanda Kongreso Esperantista.

Plezuroj.

Post la oficiala parto de l' Kongreso sekvis plezuriga parto: oni aranĝis esp. vesperon kun muziko, kantado kaj parolado.

Sam-ano Devjatnin okupis plej grandan parton de la vespero per sia rakontado, ŝercoj k. t. p.

La saman tagon oni aranĝis ekskursojn al la muzeo "Ermitaĝo", Vintra Palaco kaj turo de Izaaka Katedralo.

Organizo.

Al la sukceso de la Kongreso multe helpis la privilegioj, donitaj al la kongresanoj de la Soveta registaro: senpagaj veturoj, loĝado kaj manĝo dum la kongresaj tagoj; same forliberigo de militistoj, militkursanoj kaj membroj de l' Profesia Unuiĝo, por ke oni partoprenu la Kongreson.

Esperanta Informilo: Monata organo de Petrograda societo esperantista. 1921. №2-6. 1921. Junio – Oktobro, p. 1–3.

Nia Diligenta Kolegaro

Biografioj de 200 eminentaj esperantistoj

Verkis: Halina Gorecka kaj Aleksander Korĵenkov

Eldonis: *Sezonoj* kaj Litova Esperanto-Asocio

320 grandaj (enciklopedi-formataj) paĝoj

Portretoj, tabeloj kaj utilaj suplementoj

Prezo: 30 eŭroj

Mendu ĉe via kutima libroservo

<http://esperanto-ondo.ru/Knigi/Kniga120htm>

Internacia Esperanto-Arkivo

En januaro 2021 estis establita Internacia Esperanto-Arkivo, kiu celas konservi la originalan Esperanto-heredaĵon por eterne.

Historio

Fondaĵo Vanbiervliet. La fondaĵo originas el la persona kolekto de Cesar Vanbiervliet (1905-1992), urba oficisto de Kortrijk (Belgio), kiu post la pensiiĝo reaktivigis kiel esperantisto kaj sukcesis lokigi sian personan Esperanto-kolekton en la urba biblioteko. La kolekto rapide kreskis kaj ĉirkaŭ 1990 ĝia amplekso ĝenerale estis menciita kiel “10.000 libroj kaj 10.000 jarkolektoj de revuoj”.

Post la morto de Cesar nur en 1995 ekestis nova skipo de volontuloj. Bedaŭrinde, la praktika subteno de la Fondaĵo iom post iom malkreskis ĝis nur restis la gastigado en ne tre komforta laborejo. Konsilanto de la urbo en raporto, prezentita en 2012, menciis la Esperanto Fondaĵon, kiu laŭ li ne plu estu subtenata de la urbo. En la iam konstruota nova biblioteko ne plu estos loko por ĝi.

Por ĝi tamen estis trovita solvo: la antverpena Heredaĵbiblioteko Hendrik Conscience. Poste ĝi akceptis transpreni ankaŭ grandan parton de la Fondaĵo Vanbiervliet. Parto de la restintaj libroj kaj revuoj iris al KADOC (Leuven), al AMSAB (Kortrijk) kaj al lokaj arkivoj. Ĉio kio restis, same de originaloj kiel de duoblaĵoj, kuniĝis kun la kolekto de Marc Vanden Bempt.

Kolekto de Marc Vanden Bempt. Li komencis aĉeti kaj gardi librojn nur ĉirkaŭ 1985. Ankaŭ revuojn li gardis, sed malpli aktive. La plej granda kresko estis pro aĉetado de brokantaĵoj, precipe ĉe UEA kaj FEL. Tra la jaroj pluraj esperantistoj transdonis sian Esperanto-bibliotekon aŭ parton de ĝi al ĉi tiu kolekto.

En 2016 Marc komencis transpreni duoblajn revunumerojn de Kortrijk. En la sama jaro li ankaŭ transprenis aron da revuoj de loka grupo en Valenciennes. En decembro 2018 la biblioteko CDELI en la Chaux-de-Fonds transdonis siajn duoblaĵojn. En 2014 kaj precipe en 2019 estis interŝanĝoj kun la biblioteko en Herzberg, al kiu iris granda nombro de duoblaĵoj. En la jaroj 2010-2020 ekestis kontaktoj ankaŭ kun bibliotekoj en Hispanio, Brazilo, Japanio kaj Francio pri interŝanĝado. En 2020 la fondaĵo Vanbiervliet devis likvidiĝi. Post la transprenado, fine de 2020 tiel estis 13.175 libroj, 7.520 plenaj revujaroj (de 960 titoloj) kaj 4.907 neplenaj revujaroj (de aldonaj 407 titoloj). Aldoniĝis miloj da duoblaj libroj kaj revunumeroj. Tion ni povas do konsideri kiel la kunigitan kolekton “Vanden Bempt – Vanbiervliet”.

En 2019 estis lanĉita propono transpreni la bibliotekon kaj fondaĵon Hodler de UEA. En oktobro 2020 la estraro de UEA disponis pri ĉiuj informoj por decido.

Internacia Esperanto-Arkivo (IEA). Internacia Esperanto-Arkivo, mallonge IEA, estis fondita la 22an de januaro 2021 kaj oficiale iĝis aspc (asocio sen profitdona celo) la 25an de januaro 2021. La tri administrantoj estas Bert Boon, Roland Rotsaert kaj Marc Vanden Bempt (Winksele).

La ideo pri IEA ekestis jam komence de la 2000-aj jaroj, sed pliaktiviĝis en 2016 post kontaktoj kun japana biblioteko. En oktobro 2019 la plano iĝis pli konkreta; tiam en limigita rondo estis lanĉita la ideo de asocio kaj pluraj eblecoj estis esploritaj. Fine estis decidita fondi asocion senprofitcelan laŭ belga leĝo kaj provizora konservado en propra domo. La baza ideo malantaŭ la kreado de jura persono estas unuflanke krei juran bazon por la kolekto de la Fondaĵo Vanbiervliet kaj aliflanke apartigi la kolekton Marc Vanden Bempt de lia fizika persono. Dum 2020 do estis preparita la fondado de aspc.

Celoj

IEA celas: kolekti, arkivi, protekti, administri kaj fari alireblaj librojn, revuojn kaj aliajn dokumentojn en kaj pri Esperanto kaj planitaj lingvoj, en sia originala formo. Tiu ĉi arkivo celas konservadon kiel heredaĵo, por nelimigita tempodaŭro.

Por atingi ĉi tiun celon, la asocio altiras arkivajn dokumentojn diversmaniere. Ĝi provizas medion (posedaĵon aŭ luadon) taŭgan por gardado en optimumaj kondiĉoj koncerne klimaton, sekurecon kaj simile. Detala inventaro de la arkivaj dokumentoj estas daŭre ĝisdatigata. Principe ne disponeblas pruntado, la aliro eblas surloke aŭ per aliaj vojoj, ekzemple skano.

Provizore la Arkivo povas resti en la nuna loko en la centro de Belgio (apud Leuven), sed ĝi serĉas novan ejon konstruitan aŭ konstruotan laŭ la specifaj postuloj por arkiva konservado por eterne.

Subteno

Ĉiu persono (esperantisto aŭ ne) estas petata subteni kiel Amiko, mecenato, aĉetanto (de brokantaĵoj kaj "Brikoj"); eventuale kuninvestanto kaj volontulo (ekzemple, por ordigi kaj plivastigi la kolekton). Detalojn vi trovas en la retejo, ĉe arkivo.eu
De via subteno dependas la realigado de la celo!

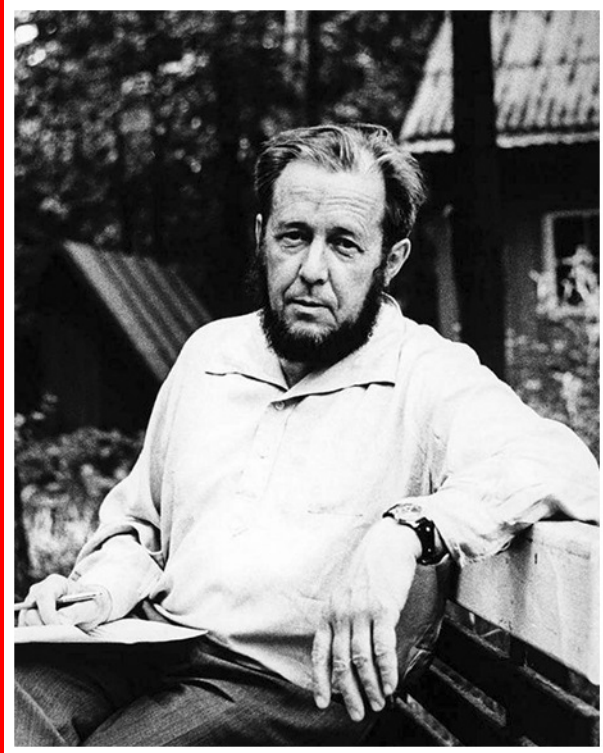
Bert Boon

koresponda peranto de IEA

Internacia _____
Esperanto-
Arkivo

Kulturo

La oka ero en nia ciklo pri la rusaj romanoj de la 20a jarcento estas *En la unua rondo* (В круге первом) de Aleksandr Solĵenicyn (1918-2008). Same kiel la antaŭa serio, *Doktoro Ĵivago*, ĉi tiu verko, vaste konata kiel libro kaj filmserio, apenaŭ bezonas antaŭparolon (sed, jes, plurajn notojn).

En la unua rondo

Romano de Aleksandr Solĵenicyn

Jen la sorto de la nuntempaj rusaj libroj: eĉ se ili emerĝas, ili estas senplumigitaj. Ĉi tiel antaŭnelonge okazis pri “La majstro” de Bulgakov – la plumoj poste alfluis¹. Same pri ĉi tiu mia romano: por doni al ĝi almenaŭ etan vivoŝancon, por povi montri ĝin kaj porti ĝin al la redakcio, mi mem koncizigis kaj kripligis ĝin, pli ĝuste – mi disigis kaj denove kunmetis ĝin, kaj en tiu formo ĝi diskoniĝis.

Kvankam nun ne eblas reveni kaj korekti tion – jen la aŭtenta teksto. Cetere, restarigante, mi ĝin iom perfektigis, ja tiam mi havis kvardek jarojn, kaj nun mi estas kvindekjara.

verkita en 1955-1958
kripligita en 1964
restarigita en 1968

Dediĉita al miaj ŝaraŝkaj amikoj.

1. Torpedo

La aĵurecaj hormontriloj indikis kvin minutojn antaŭ la kvina.

En la velkanta decembra tago tute malluma estis la bronzo de la horloĝo sur la etaĝero.

La alta fenestro komenciĝis de la planko. Tra la vitroj sur la strato Kuzneckij Most sube videblis rapida strata trafiko kaj persista moviĝado de kortistoj, kiuj ŝovelis la ĵus falintan malpure brunan kaj jam malsekan neĝon de sub la piedoj de la pasantoj.

Rigardante al ĉi tio, sed ne vidante ĉi tion, la ŝtatkonsilisto de la dua rango Innokentij Volodin, apoginte sin al la fenestra framo, altvoĉe fajfis iun longan melodion. Per siaj fingropintoj li foliumis la buntajn glaceajn paĝojn de eksterlanda magazino. Sed li ne rimarkis, kio estas en ĝi.

Volodin, ŝtatkonsilisto de la dua rango, kio en la diplomata servo ekvivalentis

al subkolonelo, alta kaj magra, surhavanta ne sian uniformon, sed kompletan el glata ŝtofo, pli similis bonhavan junan farnientulon, ol respondecan oficiston de la ministerio pri eksteraj aferoj.

Jam necesis ŝalti la lumon en la oficejo, sed li ne ŝaltis, aŭ veturi hejmen, sed li ne moviĝis.

La kvina horo estis la fino ne de la labortempo, sed nur de ĝia pli mallonga taga parto. Nun ĉiuj veturos hejmen por manĝi kaj dormi, sed je la deka horo vespere denove eklumos pluraj miloj da fenestroj en la kvardek kvin tutsovetuniaj kaj dudek respublikaj ministerioj. Unusola persono post dekduo da muregoj havas sendormecon dum la noktoj, kaj li kutimigis la tutan ŝtatoficistan Moskvon vigili kun li ĝis la tria aŭ kvara horo nokte. Konante la noktajn kutimojn de la suvereno, sesdeko da ministroj, kiel lerneĵanoj, maldormas atendante alvokon. Por ne senti dormemon, ili venigas la vicministrojn, la vicministroj elhejmigas la fakestrojn, informistoj helpe de ŝtupetaroj priserĉas la kartoŝrankojn, sekretarioj kuregas tra koridoroj, steno-grafistinoj rompas kraĵojn.

Eĉ hodiaŭ, antaŭ la okcidenta Kristnasko (ĉiuj ambasadoj silentas jam du tagojn, sen telefoni), en lia ministerio tamen okazos la nokta sidado.

Kaj ĉe *tiu* nun komenciĝos dusemajna feriado. Trofidemaj beboj. Longorelaj azenoj.

La nervozaj fingroj de la juna viro rapide kaj sence foliumis la magazinon, sed interne de li la timo jen leviĝis kaj varmigis lin, jen ĝi malleviĝis, kaj tiam estis malvarme.

Innokentij forĵetis la magazinon kaj, kurbetiĝante, trairis la ĉambron.

Ĉu telefoni aŭ ne telefoni? Ĉu nepre nun? Aŭ *tie* ne estos malfrue?.. Ĵaŭde, vendrede?

Malfrue...

Estas maltro da tempo por pripensi, kaj tute kun neniu eblas interkonsiliĝi.

Ĉu ekzistas rimedoj por ekscii, kiu parolis el telefonbudo? Se paroli nur ruse? Se ne prokrasti kaj rapide eliri? Ĉu eblas identigi parolanton laŭ la modifita telefona voĉo? Tia tekniko ne povas esti.

Post tri-kvar tagoj li mem flugos tien. Logike necesus atendi. Prudente necesus atendi.

Sed estos malfrue.

Ho, diable – tremo trakuris liajn ŝultrojn, nekutimajn al pezaĵoj. Estus pli bone, se li ne ekscius. Ne scius. Ne ekscius...

Li per siaj manoj kunrastis ĉion sur la tablo kaj portis en la fajrorezistan monŝrankon. Lia maltrankvilo fortiĝis. Li metis sian frunton al la rufe farbita ŝtalo de la ŝranko, fermis siajn okulojn kaj iom ripozis.

Subite, kvazaŭ uzante la lastajn sekundojn, sen telefoni al la garaĝo por sia aŭto, sen fermi la inkujon, Innokentij svingiĝis, fermis la pordon, fordonis la ŝlosilon al la deĵoranto en la fino de la koridoro, preskaŭ kure desupris laŭ la ŝtuparo, devancante

lokajn gravulojn en ore broditaj uniformoj kun galonoj, rapide surtiris malsupre la palton, surkapigis la ĉapelon kaj elkuris en la humidan krepuskon.

Pro la rapidaj movoj li ekfartis pli bone. Liaj francaj ŝuoj, laŭmode sengaloŝaj, trempiĝis en la malpura degelanta neĝo.

Pasinte preter la fleksiĝinta Vorovskij² en la duonfermita korto de la ministerio, Innokentij rigardis supren kaj tremis³. Nova sento prezentiĝis al li en la nova konstruaĵo de Boljšaja Lubjanka je la flanko de la strateto Furkasovskij⁴. Ĉi tiu griza-nigra naŭetaĝa korpego estis kirasita batalŝipego, kaj dek ok pilastroj, kiel dek ok kanonturoj altis je ĝia dekstra bordo. Kaj la soleca malfortika boato de Innokentij estis tirata tien, al la pruo de la peza kaj rapida ŝipo.

Ne, la boato ne estis altirata – ĝi mem, kiel torpedo, direktiĝis al la batalŝipego.

Estis neelteneble! Li turniĝis dekstren, laŭ Kuzneckij Most. Ĉe la trotuaro staris forveturonta taksio. Innokentij kaptis ĝin, pelis ĝin malsupren, kaj tie ordonis turni maldekstren al la strato Petrovka sub la ĵus lumigitaj lanternoj.

Li ankoraŭ hezitis – de kie li telefonu, por ke oni ne rapidigu lin, ne ĝenu lin, ne rigardu tra la pordo. Sed, serĉante apartan senhoman telefonbudon, li estos pli rimarkebla. Ĉu ne pli bonus esti en homamaso, nur ke la budo estu enmurigita? Kaj estas tre stulte vojaĝi en taksio kun ŝoforo kiel atestanto. Li mane fosis en sia poŝo, serĉante dekkvinkopekan moneron, kaj esperis maltrovi ĝin. Se tiel, li nature devos prokrasti.

Antaŭ la semaforo ĉe la strato Oĥotnyj Rjad liaj fingroj trovis kaj eltiris du dekkvinkopekajn monerojn. Do estu kiel estos.

Ŝajne, li trankviliĝis. Danĝere aŭ ne danĝere, sed alia solvo ne povas esti.

Ĉu ni restas homoj, ĉiam timante?

Innokentij tute ne planis tion, sed li veturis laŭ Moĥovaja ĝuste preter la Usona ambasadejo. Do, jen la sorto. Li premiĝis al la vitro kaj fleksis la kolon por vidi, kiuj fenestroj estas lumigitaj. Sensukcese.

Preterveturinte la universitaton, Innokentij kaggeste petis turni dekstren. Li kva-zaŭ rondiris sur sia torpedo, serĉante plej bonan pozicion.

La taksio fluge supreniris al la strato Arbat. Innokentij donis al la ŝoforo du biletojn kaj ekiris sur la placo, strebante ne rapidi.

Sekiĝis liaj gorĝo kaj buŝo, kaj neniun trinkaĵo povus kompensi tiun sekecon.

La tuta Arbat estis lumigita. Antaŭ la kinejo “Arta” estis densa vico por la filmo “Amo de balerino”. La ruĝan “M” super la metrostacio vualetis grize blua nebuleto. Malhelhaŭta sudulino estis vendanta flavajn floretojn.

La mortonta batalanto ne vidis sian ŝipan celon, sed lian bruston plenigis hela despero.

Gravas memori: diri neniun vorton angle. Des pli ne france.⁵ Lasi al la serĉistoj nek plumon, nek voston.

Innokentij iris rektiĝinte kaj tute ne rapide. Junulino, irante renkonte al li, levis al li siajn okulojn.

Kaj ankoraŭ unu. Tre ĉarma. Deziru al mi resti nedamaĝita.

Tre vastas la mondo, kaj multas ebloj en ĝi! Sed al vi restis nenio, krom ĉi tiu montara gorĝo.

Unu el la aparte starantaj lignaj budoj estis malplena, sed ŝajne kun frakasita fenestreto. Innokentij iris plu en la metroon.

Ĉi tie la kvar enmurigitaj budoj estis okupataj. Sed en la maldekstra estis finparolanta iu simplulo, probable ebrieta, li jam estis kroĉanta la parolilon. Li ridetis al Innokentij kaj estis dironta ion al li. Anstataŭinte lin en la budo, Innokentij per unu mano akurate altiris kaj tenis fermita la dikan vitropordon, kaj per la alia mano, kiu tremetis, ne sengantigante ĝin, li enmetis moneron kaj turnis la numeron.

Post kelkaj longaj zumoj oni malkroĉis la parolilon.

– Ĉu la sekretario? – li klopodis ŝanĝi la voĉon.

– Jes.

– Mi petas urĝe konekti min kun la ambasadoro.

– La ambasadoron ne eblas alvoki, – oni respondis al li en senerara rusa lingvo.

– Sed pri kiu demando?

– Se ne eblas, konektu min kun la aferŝarĝito! Aŭ kun la armea ataŝeo! Bonvolu ne prokrasti!

En la alia flanko oni pripensis. Innokentij decidis: se oni ne konektos – restu tiel, li ne reprovu.

– Bone, mi konektas la ataŝeon.

Rekonekto okazis.

Trans la spegula vitro, iom for de la budovico homoj kuris, rapidis, devancis unu aliajn. Iu ruliĝis ĉi tien kaj ekstaris, atendante apud la budo de Innokentij.

Iu diris en la parolilon per voĉo sata, pigra, kun tre forta akĉento⁶.

– Aŭskultas vin. Kion vi volis?

– Ĉu sinjoro armea ataŝeo? – Innokentij draste demandis.

– Yes, aviations, – oni pigre respondis de la alia flanko.

Kion fari? Mane ŝirmante la parolilon, per voĉo pli basa, sed rezoluta, Innokentij daŭrigis:

– Sinjoro aviada ataŝeo! Mi petas vin: skribu kaj urĝe komuniku al la ambasadoro...

– Momente atendu, – oni malhaste respondis al li. – Mi invitos tradukisto.

– Mi ne povas atendi! – Innokentij bolis. (Li jam ne sukcesis ŝanĝi la voĉon.) – Kaj mi ne interparolos kun Sovetuniaj homoj! Ne kroĉu la parolilon! Temas pri la sorto de via lando. Kaj ne nur de ĝi. Aŭskultu: dum unu el la proksimaj tagoj en Nov-Jorko la Sovetunia spiono Georgij Kovalj⁷ ricevos en la radiovendejo ĉe la adreso...

– Mi ne bone kompreni vin, – la ataŝeo kviete respondis. Li certe sidis sur mola sofo, kaj neniu postkuris lin. Vigla virina voĉo aŭdiĝis en la ĉambro. – Telefonu al la ambasado of Canada, tie bone kompeni ruse.

Brulis la planko sub la piedoj de Innokentij, kaj degelis en lia mano la nigra parolilo kun peza ŝtala ĉeno. Sed eĉ unu fremdlingva vorto povus pereigi lin!

– Aŭskultu, aŭskultu! – li despere krietis. – Dum unu el la proksimaj tagoj la Sovetunia spiono Kovalj ricevos gravajn teknologiajn informojn pri produktado de atombombo en la radiovendejo...

– Kiel? Kiu avenuo? – la ataŝeo miris kaj enpenŝiĝis. – Sed kiel mi sciu, ke vi parolis veron?

– Sed ĉu vi komprenas, kion mi riskas? – vipis Innokentij.

Ŝajne, iu de ekstere frapis la vitron.

La ataŝeo silentis, eble li enspiris la cigaredan fumon.

– Atombombo? – li nefideme ripetis. – Sed kiu estas vi? Diru vian familinomon. En la aŭskultilo aŭdiĝis obtuza klako, kaj komenciĝis vata silento, sen susuroj kaj zumoj.

La telefonlineo estis disŝirita.

2. Eraro

Estas institucioj, en kiuj oni frontas ĉe iu pordo malhel-skarlatan lanternon “Por la oficistoj”. Aŭ, pli moderne, gravan spegulecan tabuleton: “Eniro kategorie malpermesita por nekoncernatoj”. Aŭ eĉ okazas, ke severa deĵoranto sidas ĉe tablo kaj kontrolas la paspermesilojn. Kaj oni imagas, ke post tiu netrairebla pordo estas io eksterordinara, kiel ĉio malpermesita.

Sed tie estas same simpla koridoro, eble iom pli pura. Meze sur la planko estas sternita tapiŝa strio el ruĝa oficeja teksaĵo. La pargeto estas laŭnorme polurita. La kraĉuoj estas starigitaj je laŭnormaj distancoj.

Nur mankas homoj. Neniu paŝas el unu pordo al aliaj.

Tiuj pordoj estas tegitaj per nigra ledο, kurbetiĝinta pro la abunda remburado, kun blankaj nitoj kaj ĉambronumeroj en spegulecaj ovaloj.

Sed eĉ tiuj, kiuj laboras en unu el tiuj ĉambroj, scias pri la okazaĵoj en la najbara ĉambro malpli multe ol pri merkataj novaĵoj el la insulo Madagaskaro.

Je la sama senfrostata malserena decembra vespero en la domo de la Moskva centra aŭtomata telefona centralo, en unu el la malpermesitaj koridoroj, en unu el tiuj sekretaj ĉambroj, kiu ĉe la domadministranto estis registrita kiel la 194a, kaj en la XIa sekcio de la 6a departemento de MGB⁸ kiel “Posteno A-1”, – deĵoris du leŭtenantoj. Ili estis vestitaj ne uniforme, sed civile por pli oportuna veno al kaj foriro el la telefoncentrala domo.

Unu muron okupis elektraj paneloj kaj signala lamparo, apud kiuj nigris plasto kaj brilis metalo de telefona-akustika aparataro. Sur unu el la aliaj muroj pendis grizpapera instrukcio kun pluraj punktoj.

Laŭ ĉi tiu instrukcio, listiganta kaj preventanta ĉiujn eblajn malregulaĵojn kaj

misojn ĉe la subaŭskultado kaj magnetofona registrado de telefonaj interparoloj de la Usona ambasado, devis deĵori du personoj: unu senĉese aŭskultu sen demeti la kapaŭskultilojn, kaj la dua nenien eliru el la ĉambro, escepte de la necesejo, kaj ĉiun duonan horon la kolegoj ŝanĝu siajn rolojn.

Ne eblis erari, laborante laŭ ĉi tiu instrukcio.

Sed pro la tragika malkongruo inter la ideala perfekteco de la ŝtataj reguloj kaj la mizera malperفتهco de la homo, ĉi-foje la instrukcio estis malobservita. Ne pro tio, ke deĵoris komencantoj, sed ĉar la deĵorantoj estis spertaj kaj sciis, ke neniam okazas io speciala. Precipe je la okcidenta Kristnasko.

Unu el ili, la larĝnaza leŭtenanto Tjugin, en la lunda politika leciono nepre estos demandita, “kiuj estas la amikoj de la popolo, kaj kiel ili batalas kontraŭ social-demokratoj”⁹, kial en la dua kongreso necesis “disiĝi”, kaj tio estis ĝusta, en la kvina kongreso reunuiĝi, kaj ankaŭ tio estis ĝusta, kaj de la sesa kongreso denove agi dise, kaj ja ankaŭ tio estis ĝusta¹⁰. Tjugin nenial legus sabate, apenaŭ esperante memorfiksi ion, sed dimanĉe post la deĵorado li kun sia bofrato intencis fordoni sin al drinkado, kaj do la lundan matenon pro la postebrio ĉi tiu halanĝo ne povos enkapiĝi, sed la estro de la partia ĉelo jam kelkfoje riproĉis lin kaj minacis trakti lin en la kunsido de la ĉelestraro. Cetere, gravis ne respondi, sed prezenti resuman epitomon. Dum la tuta semajno Tjugin ne povis elekti la tempon por tio, kaj ankaŭ hodiaŭ li ĉiam prokrastis, do nun, petinte sian kolegon dum kelka tempo deĵori senpaŭze, li trovis oportunan lokon en angulo kaj estis skribanta en sia kajero iujn fragmentojn el la “Konciza kurso”¹¹.

Ili ankoraŭ ne sukcesis ŝalti la supran lampon. Lumis nur la lampo ĉe la magneto-fonoj. La krispahara, pufmentona leŭtenanto Kulešov sidis kun la kapaŭskultiloj kaj enuis. Matene oni ankoraŭ mendis aĉetaĵojn, sed post la tagmanĝo la ambasadejo estis kvazaŭ dormanta, estis neniu telefonvoko.

Post longa sidado Kulešov decidis ekzameni la abscesojn sur sia maldekstra kruro. Tiuj abscesoj aperis kaj multiĝis pro nekonataj kaŭzoj; li ŝmiris ilin per brilianta verdaĵo, per zinkoksida kaj sulfanilamida linimentoj¹², tamen ili ne malaperis sed vastiĝis sub la eskaroj. La doloro jam ĝenis la paŝadon. Oni jam fiksitis por li konsultiĝon kun profesoro en la kliniko de MGB. Antaŭ nelonge Kulešov ricevis novan loĝejon, lia edzino estis graveda, kaj ĉi tiun bonan vivon venis la abscesoj.

Kulešov tute forigis la streĉitajn kapaŭskultilojn, kiuj premis liajn orelojn, venis al pli oportune lumigita loko, kuspis la pantalonon kaj subpantalonon sur la maldekstra kruro kaj komencis singarde palpi kaj derompi krustajn randojn de la eskaroj. Ĉe la premado eliĝis bruna limfo. La akuta doloro reeĥis en la kapo, tio prenis lian tutan atenton. Unuafoje pafis lin la penso, ke tio estas ne abscesoj, sed... Sed... En lia memoro aperis la vorto aŭdita ie: gangreno? Kaj ankoraŭ iel...

Pro tio li ne tuj rimarkis, ke la magnetofonaj bobenoj aŭtomate ekmoviĝis kaj senbrue rotacias. Ne forigante la nudigitan piedon de la benketo, Kulešov prenis la aŭskultilojn, almetis ilin al unu el la oreloj kaj ekaŭdis:

- Sed kiel mi sciu, ke vi parolis veron?
- Sed ĉu vi komprenas, kion mi riskas?
- Atombombo? Sed kiu estas vi? Diru vian familinomon.

En la parolilo aŭdiĝis obtuza klako, kaj komenciĝis vata silento, sen susuroj kaj zumoj.

ATOMBOMBO!!! Obeante la impeton, same senkonscian kiel kaptado de apogo dum la falado, Kulešov eltiris la ŝtopilon el la komutilo, per tio li malkonektis la telefonojn – kaj nur poste komprenis, ke li, mallaŭ la instrukcio, ne identigis la numeron de la telefoninto.

Unue li returnis sin. Tjugin plu rapide skribis sian resumon kaj vidis nenion. Tjugin estis lia amiko, sed Kulešov devis kontroli Tjukinon, do ankaŭ tiu havis la saman devon.

Per siaj tremantaj fingroj li ŝaltis la retroturnadon de la bobenoj, kaj al la ambasada lineo konektis la rezervan magnetofonon. Kulešov unue intencis malfari la sonregistraĵon kaj kaŝi sian eraron. Sed li tuj rememoris, ke lia estro kelkfoje diris, ke la laboro de ilia posteno estas farata paralele en alia loko per aŭtomata registrado, kaj li forĵetis sian absurdan ideon. Certe ĝi estas farata ankaŭ aliloke, kaj pro kaŝo de tia interparolo oni pafezekutos lin!

La bendo estis returnita. Li komencis aŭskulti. La krimulo tre rapidis, emociiĝis. El kiu loko li povis paroli? Certe, ne el privata loĝejo. Kaj apenaŭ el oficejo. Al la ambasadoj oni kutimas telefoni el telefonbudoj.

Malferminte la liston de la telefonbudoj, Kulešov rapide elektis telefonon ĉe la enira ŝtuparo de la metrostacio “Sokoljniki”.

– Genka! Genka! – li raŭke vokis, reordigante la pantalonon. – Alarmo! Telefonu al la serĉistoj! Eble ili sukcesos kapti!..

3. Ŝaraŝko¹³

- Novuloj!
- Novuloj estas venigitaj!
- De kie vi venis, kamaradoj?
- Amikoj, de kie?
- Sed kio estas sur via brusto, sur la ĉapo – iuj makuloj?
- Ĉi tie estis niaj numeroj¹⁴. Vidu ankaŭ sur la dorso kaj sur la genuo. Kiam oni forsendis nin el la lagero¹⁵, la numeroj estis fortranĉitaj.
- Sed kiel eblas – *numeroj*?!
- Sinjoroj, permesu demandi, en kiu jarcento ni vivas? Numeroj sur homoj? Lev Grigorjeviĉ, permesu ekscii, ĉu tio estas *progresema*?
- Valentulja, ĉesu generi, iru vespermanĝi.
- Sed mi ne povas vespermanĝi, dum homoj ie paŝas kun numeroj sur la fruntoj!

- Amikoj! Oni donas po naŭ skatoloj da “Belomor” por la dua duono de decembro. Vi havas ŝancon! Tuj kuru!
- Ĉu “Belomor-Java” aŭ “Belomor-Dukat”¹⁶?
- Duone tiu, duone la alia.
- Jen putruloj! Ili venenas nin per “Dukat”. Mi ĵuras, ke mi plendos al la ministro.
- Kiaj strangaj uniformoj! Kial vi estas ĉi tie vestitaj kiel paraŝutistoj?
- Ili enkondukis la uniformon. Pli frue oni donis al ni lanajn kompletojn, drapajn paltojn, sed nun ili ŝparas, serpentoj.
- Vidu! Novuloj!
- Novuloj venigitaj.
- Hej! Bravuloj! Ĉu vi unuafoje vidas vivantajn zekojn¹⁷? Vi baris la tutan koridoron!
- Ha! Kiun mi vidas! Dof-Donskoj!? Sed kie vi estis, Dof? En la kvardek-kvina jaro tra la tuta Vieno mi serĉadis vin, tra la tuta Vieno!
- Ĉifonitaj, nerazitaj! Amikoj, el kiu lagero?
- El diversaj. El la Rivera lagero...
- ... el la Kverkarbara lagero...
- Mi malliberas jam la naŭan jaron, sed pri tiuj mi neniam aŭdis.
- Estas novaj, *Specialaj* lageroj¹⁸. Oni establis ilin nur en la kvardek-oka.
- En Vieno ĉe la eniro al Prater¹⁹ oni kaptis min – kaj ĵetis en la nigran buson²⁰.
- Dmiĉjo, atendu, ni aŭdu la novulojn.
- Ni promenu, promenu! Al la freŝa aero. Ne zorgu, Lev pridemandos la novulojn.
- La dua grupo! Al vespermanĝo!
- Laga lagero, Greseja lagero, Stepa lagero, Scirpa lagero²¹...
- Eblas pensi, ke en MVD²² estas nerekonita poeto. Poemon verki li ne povas, por versaĵeto ne sufiĉe talentas, do li donas poeziajn nomojn al lageroj.
- Ha-ha-ha! Ridinde, sinjoroj, ridinde! En kiu jarcento ni vivas?
- Valentulja, ne bruu!
- Pardonu, via nomo?
- Lev Grigorjeviĉ.
- Ĉu ankaŭ vi estas inĝeniero?
- Ne, mi estas filologo.
- Filologo? Ĉu ĉi tie oni tenas eĉ filologojn?
- Demandu, kiujn oni ĉi tie *ne* tenas? Ĉi tie estas matematikistoj, fizikistoj, kemistoj, inĝenieroj pri radio, inĝenieroj pri telefonio, konstruiciistoj, pentristoj, tradukistoj, bindistoj, eĉ unu geologon oni ĉi tien erare venigis.
- Kaj kion li faras?
- Nenion. Li sukcesis resti en la fotolaboratio. Estas eĉ arĥitekto. Ne simpla!
- hejma arĥitekto de Stalino mem. Ĉiujn eksterurbajn domojn li konstruigis por Stalino. Kaj nun li estas inter ni.
- Lev, vi prezentas vin materiisto, sed vi nutras la homojn per manĝaĵo spirita.

Atenton, amikoj! Kiam oni venigos vin en la manĝejon, vidu, ke sur la lasta tablo ĉe la fenestro ni lasis por vi tri dekojn da teleroj. Manĝegu, kiom vi povas, nur ne krevu!

– Dankegon al vi, sed kial vi forprenas de vi viajn porciojn?

– Ne dankinte. Kiuj nun manĝas haringojn el Mezenj²³ kaj milean kaĉon! Vulgaraĵo.

– Kion vi diris? Ĉu milea kaĉo estas vulgaraĵo? Ja mi kvin jarojn ne vidis milean kaĉon!

– Verŝajne ne milea, sed setaria kaĉo?

– Ĉu vi frenezas – setariaĵo! Se ili provus doni al ni setariaĵon! Ni ilin...

– Sed kiel nun oni nutras en la transitaj prizonoj?

– En la Ĉeljabinska transitejo...

– Ĉu en la nova Ĉeljabinska aŭ en la malnova?

– Via demando montras spertulon. En la nova...

– Ĉu tie ankaŭ nun oni ŝparas la necesejojn sur la etaĝoj, kaj la zekoj uzas la barelojn, kiujn poste oni portas de la tria etaĝo?

– Jes, ankaŭ nun.

– Vi diris: *ŝaraŝko*, sed kio estas la *ŝaraŝko*?

– Kiom da pano oni donas ĉi tie?

– Kiuj ankoraŭ ne vespermanĝis? La dua grupo!

– Po kvarcent gramojn da blanka pano, kaj la nigra estas sur la tabloj.

– Pardonu, kiel kompreni: *sur la tabloj*?

– Ja tiel, sur la tabloj estas tranĉita pano, se vi volas – prenu, se vi ne volas – ne prenu.

– Pardonu, kio okazas – ĉu ĉi tie estas Eŭropo?

– Kial Eŭropo? En Eŭropo sur la tabloj estas blanka pano, sed ne la nigra.

– La profesoroj ricevas po kvardek gramojn da butero, la inĝenieroj po dudek. De ĉiu laŭ la kapabloj, al ĉiu laŭ la ebloj.²⁴

– Jes, sed pro ĉi tiu butero kaj “Belomor” ni laboregas dum dek du aŭ dek kvar horoj ĉiutage.

– Ĉu laboregas? Se vi sidas ĉe la skribotablo, vi ne laboregas. Laboregas tiu, kiu svingadas la pioĉon.

– Diable, en ĉi tiu *ŝaraŝko* oni sidas kiel en marĉo – tute fore de la vivo. Ĉu vi aŭdis, sinjoroj, ke laŭdire oni premis la nepolitikajn krimulojn, kaj eĉ en la Krasno-presnenskaja prizono²⁵ oni jam ne priiras la arestitojn?

– Do, vi laboris ĉe la konstruado de Dneproges²⁶?

– Jes, mi laboris ĉe Vinter²⁷. Mi ja estis malliberigita pro Dneproges.

– Ha, sed kiel?

– Sciu, ke mi vendis ĝin al la germanoj.

– Ĉu Dneprogeson? Sed oni ja eksplodigis ĝin!

– Ne gravas, ke oni eksplodigis ĝin. Ja mi vendis al ili la eksplodigitan!

– Tute sincere, estas kvazaŭ ekblovo de freŝa vento! Transitaj! Prizonoj! Lageroj!
Movado! Ho, nun estus bele trajni al Sovetia Haveno²⁸!

– Kaj reen, Valentulja, kaj – reen!

– Jes, kaj tuj reen, certe!

– Sciu, Lev Grigorjeviĉ, ke mi vertiĝas pro ĉi inundo de impresoj, pro ĉi ŝanĝo de la cirkonstancoj. Mi travivis kvindek du jarojn, mi resaniĝis de nekuracebla malsano, mi dufoje edziĝis kun belaj virinoj, miaj filoj naskiĝis, miaj verkoj estas eldonitaj en sep lingvoj, mi ricevis akademian premiojn, sed neniam mi estis tiel beate feliĉa, kiel hodiaŭ! Kien mi venis? Morgaŭ oni ne pelos min en glacian akvon! Kvardek gramoj da butero! Nigra pano sur la tabloj! Oni ne malpermesas legi librojn! Oni rajtas razi sin! La provosoj ne draŝas la zekojn! Kiu grandioza tago! Kia brilanta montopinto! Ĉu eble mi mortis? Ĉu mi sonĝas tion? Al mi ŝajnas, ke mi estas en paradizo!!

– Ne, estimata, vi plu estas en la infero, sed vi leviĝis en ĝian plej bonan superan rondon – en la unuan. Vi demandis: kio estas la ŝaraŝko? La ŝaraŝkon, kredu tion, elpensis Danto. Li embarasiĝis – kie li loku la antikvajn saĝulojn? La devo de la kristano ordonis ĵeti ĉi tiujn paganojn en la inferon. Sed la konscienco de la renesanculo ne povis akcepti, ke tiuj brilmensaj viroj estu korpe turmentataj kun la ceteraj pekuloj. Kaj Danto elpensis por ili specialan lokon en la infero. Atendu... tio sonas proksimume jene:

Kaj venis ni al sub kastel' nobela,²⁹

... vidu, kiel altaj ĉi tie estas la volboj!

kiu sepoble havas ringon muran...

kaj tra sep pordoj, kun la grup' saĝula...

... vi ne vidis la pordegon, ĉar venis en la nigra buso

Jen estis pezpalpebra, grav-okula

popolo digna, grand-aŭtoritata...

kun trajto nek malĝoja, nek gajeta...

mi ne distingis ĝin en ĉiu parto,

sed vidis, ke ĝin degna gent' rezidis...

kiujn esceptas tiom da honoro,

lokinte ilin tiel en aparto?..

– Ho ne, Lev Grigorjeviĉ, mi multe pli kompreneble klarigos al sinjoro profesoro, kio estas la ŝaraŝko. Necesas legi la ĉefartikolojn en “Pravda”: “Estas pruvite, ke la kvanto de la tondita lano dependas de la nutrado kaj prizorgado de la ŝafoj”.

6. La paca ĉiutageco

Gleb Nerĵin estis samaĝulo de Prjanĉikov, sed li aspektis pli aĝa. Liaj helbrunaj haroj, kombitaj ambaŭflanken, estis densaj, sed jam ekaperis faltetoj ĉe liaj okuloj kaj lipoj, kaj longaj faltoj sur la frunto. Lia vizaĝhaŭto, pro la nesufiĉo de la freŝa aero, aspektis pale. Sed precipe aĝigis lin lia nemoviĝemo – tiu saĝa nemoviĝemo, per kiu la naturo konservas la fortojn de la arestitoj, kiuj febliĝas en la lagero. Vere, en la liberaj kondiĉoj de l' ŝaraŝko, kun vianda nutrado kaj sen laciga muskola laboro, la nemoviĝemo ne estis necesa, sed Nerĵin, laŭ sia kompreno de la ricevita pundaŭro, klopodis por ĉiam fiksi kaj alproprigi ĉi tiun pripensitecon de la movoj.

Nun sur la granda tablo de Nerĵin estis barikadece metitaj staketoj de libroj kaj aktuoj, kaj la lokon, restintan meze inter ili, okupis aktuoj, libroj, eksterlandaj kaj ruslingvaj revuoj, kaj ĉiuj ili estis malfermitaj. Ĉiu nesuspektema homo, veninta deflanke, vidus ĉi tie glaciĝintan uraganon de la esplorista pripensado.

Sed ĉio ĉi estis falso, vespere Nerĵin ŝajnis sin labori nur pro eventuala alveno de iu estro.

Efektive liaj okuloj vidis nenion antaŭ li. Li tiris flanken la helan silkan kurteneton kaj rigardis al la vitro de la nigra fenestro. Post la profundo de la nokta spaco komenciĝis disaj lumegoj de Moskvo, kaj la tuta urbo, ne videbla pro la monteto, lumigis la ĉielon per neĉirkaŭprenebla kolonego de la blankeca respiegula lumo, faranta la ĉielon malhelbruna.

La speciala seĝo de Nerĵin kun elasta dorsapogilo, cedanta al ĉiu movo de l' dorso, kaj la speciala tablo kun falantaj rulkurtenetoj, kiujn oni ne fabrikas enlande, kaj la oportuna loko ĉe suda fenestro – ĉio ĉi montrus al konanto de la historio de la Marfina ŝaraŝko³⁰, ke Nerĵin estas unu el ĝiaj fondintoj.

La ŝaraŝko estis nomita laŭ la vilaĝo Marfino, kiu iam situis ĉi tie, sed jam delonge iĝis parto de la urbo. La ŝaraŝko estis fondita iun julian vesperon antaŭ ĉirkaŭ tri jaroj. Al la malnova domo de la apudmoskva rusortodoksa seminario, anticipe ĉirkaŭita de pikdratoj, oni venigis el lageroj ĉirkaŭ dek kvin zekojn. Tiun periodon, kiun en la ŝaraŝko oni nomis la tempo de Krylov³¹, nun oni rememoris kiel pastoralan epokon. Tiam oni povis laŭte aŭdigi la radion BBC (oni ankoraŭ ne lernis ĵami ĝin) en la prizona komunloĝejo, vespere promeni senkontrola tra la *zono*, kuŝi sur la roskovrita herbo kontraŭstatute nefalĉita (oni devas komplete forfalĉi la herbon, por ke la zekoj ne povu rampi al la pikdrato); kaj observi jen la eternajn stelojn, jen la morteman polican serĝenton Ĵvakun, kiu dum sia nokta deĵorado ŝtelis trajojn, destinitajn por riparado de la domo, kaj ruluŝas ilin sub la pikdraton por uzi ilin hejme kiel hejtaĵon.

Tiam la ŝaraŝko ankoraŭ ne sciis, kion ĝi devos science studi, kaj en ĝi oni okupiĝis pri malpakado de multaj kestoj, venigitaj el Germanio per tri vagonaroj; alproprigis oportunajn germanajn tablojn kaj seĝojn; klasis malnoviĝintan kaj nefunkciantan

aparataron telefonian, ultrakurtondan kaj akustikan. Evidentiĝis, ke la bonan aparataron kaj la novan dokumentaron la germanoj sukcesis disŝteli aŭ detrui, dum la kapitano el MVD, komisiita transporti el Germanio la firmaon “Lorenz”, bone kompetenta pri mebloj, sen ne pri la radio kaj la germana lingvo, serĉadis apud Berlino meblokompletojn por la Moskvaj loĝejoj de siaj estroj kaj por sia propra loĝejo.

La herbon oni jam delonge forfalĉis, la pordo por promenado estis malfermata nur laŭ signalo, la ŝaraŝkon oni transdonis el la ministerio de Berija al la ministerio de Abakumov³² kaj devigis ĝin okupiĝi pri sekreta telefonio. Ĉi tiun temon oni esperis fintrakti dum unu jaro, sed ĝi daŭris jam dum du jaroj, ĝi vastiĝis, implikiĝis, kaptis ĉiam pli novajn proksimdisciplinajn demandojn, kaj ĉi tie, sur la tabloj de Rubin kaj Nerĵin ĝi ruliĝis jam al identigado de telefonaj voĉoj kaj al esplorado de tio, kio faras la homan voĉon unika.

Ŝajnis, ke neniuj antaŭe okupiĝis pri tia laboro. Almenaŭ ili trovis neniun studon pri tio. Por ĉi tiu laboro oni donis al ili jarduonon, poste ankoraŭ jarduonon, sed ili ne multe progresis, kaj la tempo jam forte premis ilin.

Sentante ĉi tiun malagrablan laborpremon, Rubin plendis, returninte la kapon:

– Ial hodiaŭ mi tute ne havas laboran humoron...

– Mirinde, – Nerĵin grumbletis. – Sajne, vi militis nur kvar jarojn, kaj malliberas dum malpli ol kvin plenaj jaroj, ĉu? Kaj vi jam laciĝis? Klopotu por ripozo en Krimeo. Ili iom silentis.

– Ĉu vi okupiĝas pri via temo? – Rubin mallaŭte demandis.

– Jes-s, pri la mia.

– Sed kiu okupiĝos pri la voĉoj?

– Mi konfesas, ke mi esperis pri vi.

– Kia koincido. Kaj mi esperis pri vi.

– Vi ne havas konsciencon! Kiom da libroj por tio vi mendis en la Lenina biblioteko? Paroladoj de famaj advokatoj. Rememoroj de Koni. “Laboro de aktoro pri si mem”. Kaj fine, jam tute perdinte la honton, vi mendis studon pri la princino Turandot³³. Kiu alia zeko en Gulago povus fieri pri tia librokolekto?

Rubin etendis antaŭen siajn lipojn, kvazaŭ tubeton, pro kio lia vizaĝo ĉiam iĝis stulte ridinda.

– Strange. Kun kiu mi legis ĉiujn ĉi librojn, eĉ pri la princino Turandot? Ĉu ne kun vi?

– Sed anstataŭe mi povus labori. Mi abnegacie laborus ankaŭ hodiaŭ. Sed el la laborritmo min elbatas du cirkonstancoj. Unue, min turmentas la demando pri la pargetaj plankoj.

– Pri kiuj plankoj?

– Sur la placo Kaluŝskaja Zastava estas domo de MVD, duonronda, kun turo. Nia lagero laboris ĉe ĝia konstruado en la kvardek-kvina jaro, kaj tie mi estis helpanto de pargetisto. Hodiaŭ mi hazarde eksciis, ke Rojzman³⁴ loĝas en ĉi tiu domo. Kaj min ekturmentis, nu, la digno de l’ kreanto, aŭ, se vi volas, la demando de l’ prestiĝo:

Rubin-Kopelev (rolas Aleksej Kolubkov) kaj Nerĵin-Solĵenicyn (Jevgenij Mironov) en la serio de Gleb Panfilov (2005).

Ĉu tie miaj plankoj knaras aŭ ne knaras? Ja, se ili knaras, mia laboro estis fuŝa. Kaj mi ne povas korekti!

– Jen drama intrigo.

– Por socialisma realismo. Kaj due, ĉu ne estas tro vulgare labori la sabatan vesperon, sciante, ke dimanĉo estos feria nur por liberuloj?

Rubin suspiris:

– Kaj jam nun la liberuloj disiris al amuzejoj. Certe, tio estas nekaŝita fieco.

– Sed ĉu ili elektas ĝustajn amuzejojn? Ĉu ili ricevas pli da kontentiĝo pro la vivo ol ni – jen la demando.

Pro la deviga prizonula kutimo ili konversaciis tiel mallaŭte, ke eĉ Serafima Vitaljevna, sidanta kontraŭ Nerĵin, ne povis aŭdi ilin. Antaŭe sidinte dors-al-dorse, ili nun duonturniĝis: per la dorsoj al la ĉambro, kaj per la vizaĝoj al la fenestro, al la lanternoj de la zono, al la gardoturo apenaŭ videbla en la mallumo, al la disaj lumoj de la foraj oranĝerioj kaj al la blankeca lumkolonego de Moskvo, fluanta al la ĉielo.

Kvankam Nerĵin estis matematikisto, lingvoscienco ne estis fremda por li, kaj ekde kiam la ruslingva parolado iĝis labormaterialo por la Marfina scienc-esplora instituto, oni ofte laborigis lin pare kun la sola ĉi-tiea filologo Rubin. Jam du jarojn ili sidis dors-al-dorse dum dek du horoj ĉiutage. Tuj ĉe ilia konatiĝo evidentiĝis, ke ambaŭ militis; ambaŭ estis en la Nord-Okcidenta Fronto kaj poste en la Belarusa

Fonto, ambaŭ havis la “etan ĝentlemanan kolekton” de ordenoj³⁵; ambaŭ en la sama monato estis arestitaj de Smerŝ³⁶ ĉe la fronto, kaj ambaŭ pro la sama “facile ricevebla” deka punkto³⁷; kaj ambaŭ estis kondamnitaj al dek jaroj da mallibero (cetere, tiam ĉiuj estis same kondamnataj). Iliaj aĝoj diferencis nur je ses jaroj, kaj en la armea rango la diferenco estis nur unu ŝtupo: Nerĵin estis kapitano.

Al Rubin plaĉis, ke Nerĵin estis malliberigita ne pro militkaptiteco kaj do ne estis venenita per kontraŭsovetia eksterlanda spirito. Nerĵin estis nia sovetunia homo, sed dum sia tuta junaĝo li freneze konsumadis librojn kaj en ili trovis, ke Stalino kva-zaŭ misformis leninismon. Apenaŭ Nerĵin skribis ĉi tiun konkludon sur paperpeco, li estis arestita. Kontuzita de la prizono kaj lagero, Nerĵin tamen baze restis *nia* homo, kaj tial Rubin pacience aŭskultadis liajn absurdajn implikitajn provizorajn pensojn.

Ili ankoraŭfoje rigardis tien, en la mallumon.

Rubin ŝmacis per la lipoj.

– Tamen vi havas malmulte da saĝo. Tio malkvietigas min.

– Sed mi ne strebas: en la mondo estas multe da saĝo, sed malmulte da bono.

– Jen estas bona libro por vi, tralegu.

– Ĉu denove pri stultigitaj kompatindaj bovoj³⁸?

– Ne.

– Do pri kunpelitaj leonoj³⁹?

– Sed ne!

– Aŭdu, mi ne povas finkompreni la homojn, por kio al mi la bovoj?

– Via ŝuldo estas tralegi ĝin.

– Mi nenion al iu ŝuldas, memoru! Kiel diras Spiridon: miajn ŝuldojn mi pagintas.

– Kompatindulo! Ĝi estas unu el la plej bonaj libroj de la dudeka jarcento!

– Ĉu ĝi vere malkovros al mi tion, kion ĉiuj devas kompreni? Pro kio la homoj vojeraris?

– Saĝa, bonkora, senlime honesta verkisto, soldato, ĉasisto, fiŝisto, drinkulo kaj ŝatanto de virinoj, trankvile kaj sincere malestimanta ĉiun mensogon, serĉanta la simplon, tre homeca, genie naiva...

– Iru al diabloj, – Nerĵin ekridis. – Per via slango vi ŝtopos miajn orelojn. Mi vivis tridek jarojn sen Hemingway, kaj mi ankoraŭ iomete vivos. Sen tio oni detruis mian vivon. Permesu al mi limigi min! Permesu al mi almenaŭ direkti min al io.

Kaj li returniĝis al sia tablo.

Rubin suspiris. Li plu ne trovis en si laboran humoron.

Li komencis rigardi al la mapo de Ĉinio, apogita antaŭ li sur la breto de lia tablo. Ĉi tiun mapon li iam eltranĉis el ĵurnalo kaj gluis sur kartonon; dum la tuta pasinta jaro li per ruĝa kraĵono farbis sur ĝi la progresadon de la komunista armeo, kaj nun, post la definitiva venko, li lasis ĝin antaŭ si, por ke lia humoro pliboniĝu dum minutoj de deprimado kaj laco. Tamen hodiaŭ la insista tristo preme sentiĝis en li, kaj eĉ la ruĝa spaco de la triumfinta Ĉinio ne povis venki ĝin.

Sed Nerĵin, fojfoje penseme suĉetante la pintan finon de sia plasta skribilo, per

etlitera maniero, kvazaŭ uzante ne plumon, sed kudrilopinton, skribis sur malgranda folieto, droninta en lia oficeja kamuflaĵo:

“Por la matematikisto en la historio de la 1917a jaro estas nenio surpriza. Ja tangento ĉe 90 gradoj, fluginte al infinito plusa, tuj kraŝas en abismon de infinito minusa. Same Ruslando, la unuan fojon fluginta al la antaŭe nespertita libero, ĉi tie tuj falis en la plej malbonan el la tiranioj.

Sed neniu sukcesis je la unua fojo”.

La granda ĉambro de la akustika laboratorio vivis sian pacan ĉiutagecan vivon. Zumis la motoro de la elektristo. Aŭdiĝis komandoj: “Ŝaltu!”, “Malŝaltu!” La radio emisiis vican sentimentalaĉan melodion. Iu laŭte petis la vakuan tubon 6K7.

En la momentoj, kiam neniu vidis ŝin, Serafima Vitaljevna ĵetis sian atentan rigardon al Nerĵin, kiu plu per sia kudrilopinta skribmaniero plenigadis sian papereton.

La operativulo⁴⁰ majoro Ŝikin komisiis al ŝi observi ĉi tiun arestiton.

<7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15>

16. Triopo da mensoguloj

La estro de la Fako pri Specialaj Taskoj⁴¹ estis finanta sian raporton ĉe la ministro Abakumov⁴². Temis pri aprobo de la kalendaraj datoj kaj de la konkretaj plenumontoj de murdoj en eksterlando dum la venonta 1950a jaro; la principan planon de l' politikaj murdoj konfirmis Stalino mem antaŭ sia feriado.

Abakumov, alta (kaj plialtigita pro la altaj kalkanumoj), kun nigraj haroj kombitaj malantaŭen, kun epoletoj de la ĝenerala komisaro de la dua rango, fiere metis la kubutojn sur sian rondan skribotablon. Li estis forta, sed ne korpulenta (li alte taksis sian staturon kaj eĉ de tempo al tempo ludis tenison). Liaj saĝaj okuloj moviĝis suspekteme kaj inteligente. Kiam necesis, li korektis la fakestron, kaj tiu rapide skribis.

La kabineto de Abakumov ne estis granda kiel halo, sed pli granda ol la ĉambro. En ĝi estis nefunkcianta marmora kameno kaj alta apudmura spegulego; sur la alta, gipsa plafono pendis lustro kaj estis pentritaj kupidoj kaj nimfoj en reciproka persekuta kurado (la ministro permesis lasi ĉion tia, kia ĝi estis, kaj petis nur surfarbi la verdan koloron, kiun li ne toleris). Estis la pordo al la balkono, najlita somere kaj vintre, kaj neniam malfermataj grandaj fenestroj al la placo. Estis kelkaj horloĝoj: surplanka horloĝo en bela kesto, kamena sonhorloĝo kun statueto, kaj stacidomeca elektra murhorloĝo. Ĉi tiuj horloĝoj montris malsamajn tempojn, sed Abakumov neniam eraris, ĉar li havis du siajn proprajn orajn horloĝojn: sur la haroza pojno kaj en la poŝo (kun signalo).

En ĉi tiu konstruaĵo la kabinetoj kreskis proporcie al la rangoj de la personoj, okupantaj ilin. Kreskis la skribotabloj. Kreskis la kunsidotabloj sub la blujaj, skarlataj kaj karmezinaj tukoj. Sed plej rimarkinde kreskis la portretoj de la Inspirinto kaj

Organizinto de l' Venkoj. Eĉ en la kabinetoj de simplaj enketistoj li estis bildigita pli grande ol en la realo, kaj en la kabineto de Abakumov la Gvidanto de l' Homaro estis pentrita de Kremla realisma pentristo sur tolo, kiu altis kvin metrojn, plenkorpe de la botoj ĝis la marŝala kaskedo, kun ĉiaj siaj brilantaj ordenoj (kiujn li neniam surhavis), ricevitaj plejparte de si mem, kaj parte – de aliaj reĝoj kaj prezidentoj, kaj nur la Jugoslaviaj ordenoj estis poste akurate surfarbitaj per la koloro de lia jako.

Tamen, kvazaŭ konsciante la nesufiĉecon de ĉi tiu kvinmetra bildo kaj sentante la bezonon ĉiuminute inspiriĝi per la vido de la Plejbona Amiko de kontraŭskoltoj, eĉ kiam la okuloj rigardas al la tablo, – Abakumov ankaŭ sur sia tablo havis bareliefon de Stalino sur staranta rodonita⁴³ tabulo.

Krome sur unu el la muroj estis malavare lokita kvadrata portreto de la dolĉmiena viro kun nazumo⁴⁴, kiu senpere direktis Abakumovon.

Kiam la estro de la murda fako foriris, en la pordo spalire vidiĝis kaj spalire ekiris sur la ornamaj desegnaĵoj de la plankotapiŝo vicministro Selivanovskij⁴⁵, estro de la Fako pri Speciala Tekniko generalo-majoro Oskolupov⁴⁶, kaj la ĉefinĝeniero de la sama fako inĝeniero-kolonelo Jakonov⁴⁷. Viciĝinte konvene al siaj rangoj kaj vidigante apartan respekton al la mastro de la kabineto, ili iris, ne flankiĝante de la meza strio sur la tapiŝo, en spaliro, laŭ la indiana maniero paŝante laŭ la samaj spuroj, kaj estis aŭdeblaj nur la paŝoj de Selivanovskij.

Selivanovskij – magra maljunulo kun miksitaj blankaj kaj grizaj kapharoj, frizitaj kastormaniere⁴⁸, vestita per neuniforma griza kompleto – inter la dek vicministroj havis kvazaŭ eksterarmean statuson: li estris ne operativajn aŭ enketajn departementojn, sed tiun pri komunikado kaj sekreta tekniko. Pro tio en kunsidoj kaj en ordonoj li estis ricevanta malpli da kolero ol la aliaj; en ĉi tiu kabineto li sentis sin ne tiel ĝenite kaj sidiĝis en grandan ledan fotelon antaŭ la tablo.

Kiam Selivanovskij sidiĝis, – la antaŭa staranto iĝis Oskolupov. Jakonov staris post li, kvazaŭ kaŝante sian korpulenton.

Abakumov ĵetis sian rigardon al Oskolupov aperinta antaŭ li, kiun li nur kelkfoje vidis en sia vivo – kaj li trovis ion simpatian en li. Oskolupov estis korpulenta, lia kolo premis la kolumon de la uniforma jako, kaj la mentono, nun respektoplene levita, estis iom pendanta. Lia kverkiĝinta vizaĝo, variolmarkita eĉ pli abunde ol tiu de la Gvidanto, estis simpla honesta vizaĝo de plenumanto, sed ne trosaga vizaĝo de intelektulo, imaganta sin gravulo.

Stretiginte siajn okulojn super lia ŝultro al Jakonov, Abakumov demandis:

– Kiu vi estas?

– Ĉu mi? – iom kliniĝis Oskolupov, deprimita pro tio, ke lin oni ne rekonis.

– Ĉu mi? – Jakonov iom flankiĝis. Li enpremis en sin, tiom kiom li povis, sian orgojlan molan ventron, kreskintan malgraŭ liaj klopodoj, kaj al neniu penso estis permesite esprimiĝi en liaj grandaj bluaj okuloj, dum li prezentis sin.

– Vi, vi, – la ministro konfirme siblis. – La objekto Marfino ja estas via, ĉu? Bone, ĉiuj sidiĝu.

Ili sidiĝis.

La ministro prenis papertranĉilon el ruĝa pleksiglaso⁴⁹, skrapis per ĝi la malantaŭon de sia orelo kaj diris:

– Jen tiel... Kiom longe vi mistifikas min? Dum du jaroj? Sed la planita tempo estis dek kvin monatoj? Kiam pretos du aparatoj? – Kaj li minace avertis: – Ne mensogu! Mi malŝatas mensogojn.

Ĝuste al ĉi tiu demando prepariĝis la tri altrangaj mensoguloj, eksciinte, ke ili estas triope vokataj. Laŭ ilia interkonsento, komencis Oskolupov. Kvazaŭ impetante antaŭen el siaj ŝultroj, klinitaj malantaŭen, kaj entuziasme rigardante al la okuloj de la ĉiopova ministro, li ekparolis:

– Kamarado ministro!.. Kamarado generalo-kolonelo! (Abakumov pli ŝatis tiun titolon, sed ne “ĝeneralan komisaron”) – Permesu al mi certigi vin, ke la tuta personaro de nia fako ne ŝparos siajn fortojn...

La vizaĝo de Abakumov esprimis surprizon:

– Kie ni estas? Ĉu en kunsido? Kion mi faru per viaj fortoj? Ĉu viŝu la pugon? Mi demandas: je kiu dato?

Li prenis sian orpluman fontoplumon kaj proksimigis ĝin al sia laborkalendaro.

Ĉi tiam laŭ ilia interkonsento intervenis Jakonov, per siaj tono kaj nelaŭta voĉo emfazante, ke li parolas ne kiel administranto, sed kiel fakulo:

– Kamarado ministro! En la frekvencozono sub du mil kvarcent hercoj, ĉe la averaĝa amplifado je nulo komo naŭ da nepero...

– Hercoj, ŝercoj! Nul komo fek! – nur ĉi tio estas via rezulto. Por kia diablo mi bezonas vian nulon! Donu al mi la aparatojn! Du! Sen komoj! Kiam? Ha? – Li atente ĉirkaŭrigardis ĉiujn tri.

Nun malrapide ekparolis Selivanovskij, palpante per unu mano sian blankan-grizan hararon:

– Permesu ekscii, Viktor Semjonoviĉ, pri kio temas? Dudirektaj telefonparoladoj ankoraŭ estas sen absoluta ĉifrado...

– Kial vi faras el mi dupon? Kiel tio povas esti – sen ĉifrado? – la ministro ĵetis al li rapidan rigardon.

Ankaŭ dek kvin jaroj, kiam Abakumov ne estis ministro, kaj nek li mem, nek la aliaj povis supozi tion (li, alta kaj forta junulo kun longaj kruroj kaj brakoj, estis kuriero de NKVD), – por li tute sufiĉis lia kvarjara elementa lernado. Kaj li estis levanta sian nivelon nur en ĵuĵicuo kaj trejniĝis nur en la sportejoj de “Dinamo”⁵⁰.

Kiam en la jaroj de la ampleksigo kaj renovigo de la enketistaj kadroj evidentiĝis, ke Abakumov bone enketas, lerte kaj brave draŝante la muzelojn per siaj longaj brakoj, komenciĝis lia grandioza kariero, kaj post sep jaroj li iĝis estro de la kontraŭspiona servo Smerŝ, kaj nun li estis ministro, – sed dum sia longa grimpado supren li ne sentis mankon de sia klero. Li sufiĉe bone orientiĝis ankaŭ ĉi tie, en la supro, por ke subuloj ne povu lin mistifiki.

Abakumov jam komencis koleri kaj levis super la tablo sian kunpremitan pugnon,

grandan kiel pavimero, sed tiam la alta pordo malfermiĝis kaj tra ĝi sen frapo eniris Miĥail Dmitrijeviĉ Rjumin⁵¹ – malalta ronda kerubo kun agrable rozkoloraj vangoj, kiun la tuta ministerio nomis Miĉjo, sed nur tre malmultaj diris tion al li dum interparolado.

Li iris senbrue, kiel eta kato. Proksimiĝinte, li per siaj senkulpaj bluaj okuloj ĉirkaŭrigardis la sidantojn, manpreme salutis Selivanovskij-on (tiu iomete ekstaris), venis al unu el la flankoj de la ministra tablo, klinis sian etan kapon, delikate karesante per siaj etaj pufaj manoj la ĉizitan tablorandon, penseme murmuris:

– Jen, Viktor Semjonoviĉ, laŭ mi tio estas tasko de Selivanovskij. Ja ni ne vane nutras la specialteknikan fakon? Ĉu ili ne kapablas laŭ magnetofona bendo rekoni la voĉojn? Se ne, necesas dispeli ilin.

Li ridetis dolĉe, kvazaŭ regalante knabinon per ĉokolado, kaj karese ĉirkaŭrigardis la tri reprezentantojn de ĉi tiu fako.

Dum multaj jaroj Rjumin estis tute nerimarkinda homo – librotenisto en distrikta unio de konsumkoopertivoj en Arĥangelska regiono. Rozvizaĝa, pufvanga, kun ofenditaj lipetoj, li laŭ siaj kapabloj ĉikanis siajn kontistojn per kaŭstikaj atentigoj, konstante suĉis kandojn, regalis per ili la ekspediston, diplomate interparolis kun la ŝoforoj kaj superece kun la koĉeroj, kaj ĝustatempe metis la aktojn sur la tablon de la prezidanto.

Sed dum la milito oni mobilizis lin al la mararmeo kaj faris lin enketisto de la kontraŭspiona servo. Kaj tie Rjumin trovis sian lokon! Li kun fervoro kaj sukceso (eble al tio li pretiĝis dum la tuta vivo?) lernis la fabrikadon de la enketoj. Lia fervoro estis eĉ troa – li tiel krude bakis la aferon de iu ĵurnalisto el la Norda Floto, ke la justica kontrolo⁵², ĉiam humile obeema al la sekurecaj organoj, ne eltenis kaj – ĝi ne ĉesigis la aferon, tute ne! – kuraĝis raporti tion al Abakumov. La eta nordaflota enketisto de Smerŝ estis vokita al Abakumov por draŝado. Li timide enpaŝis en ties kabineton, perdonte tie sian globforman kapon. La pordo fermiĝis. Kiam post unu horo ĝi malfermiĝis, Rjumin eliris tra ĝi gravmiene, jam kiel supera enketisto pri specialaj aferoj de la centra aparato de Smerŝ. De tiam lia stelo flugis ĉiam pli alten (por fine pereigi Abakumovon⁵³, sed dume ili ankoraŭ ne sciis tion).

– Kredu min, Miĥail Dmitrijeviĉ, mi eĉ sen tio ilin dispelos. Dispelos tiel, ke ili siajn ostojn ne retrovos, – Abakumov respondis kaj minace ĉirkaŭrigardis la triopon.

Ili kulpe mallevis siajn rigardojn.

– Tamen, vidu, ankaŭ mi ne komprenas. Kiel oni povas identigi la telefonan voĉon? Nu, kiel eblas rekoni nekonaton? Kie oni serĉu lin?

– Sed mi al ili donos la bendon, ja la interparolado estas registrita. Ili turnadu ĝin kaj komparadu.

– Kaj vi? Ĉu vi jam arestis iujn?

– Jes ja! – Rjumin dolĉe ridetis. – Ni kaptis kvar ulojn ĉe la metrostacio “Sokolj-niki”.

Sed por momento ombro aperis sur lia vizaĝo. Li mem komprenis, ke ili estis kaptitaj tro malfrue, kaj ke ne ili kulpis. Sed ĉar ili estas arestitaj – liberigi ilin ne

estus konvene. Kaj eble oni ja devos enprizonigi iun el ili, por ke ĉi tiu afero ne restu nefintraktita. Incitiĝo knaretis en la afabla voĉo de Rjumin:

– Mi povas por ili magnetofone registri la voĉojn de duono de la oficistoj en la Ministerio pri Eksteraj Aferoj, tute senprobleme. Sed tio estas superflua. Tie, en la ministerio, necesas elekti el kvin aŭ sep homoj, kiuj povus scii tion.

– Arestu do ĉiujn ĉi hundojn, kial pensi pri tio? – Abakumov indignis. – Sep homoj! Nia lando estas granda, ni ne senhomiĝos pro tio!

– Ne eblas, Viktor Semjonoviĉ, – prudente objctis Rjumin. – Ĉi tiu ministerio ne estas kiel ministerio pri nutraĵindustrio; ni povos perdi ĉiujn fadenojn, kaj krome iu el niaj ambasadoj povos ne reveni kaj resti eksterlande. Nepre necesas ekscii: kiu? Kaj laŭeble rapide.

– Hm... – Abakumov enpensiĝis. – Sed mi ne komprenas: kion kun kio necesas kompari?

– Unu bendon kun la alia.

– Unu bendon kun la alia?.. Jes, ja necesas iam lerni ĉi tiun teknikon. Selivanovskij, ĉu vi povos?

– Viktor Semjonoviĉ, mi ankoraŭ ne komprenas, pri kio temas?

– Sed kion kompreni? En tio ne estas io nekomprenebla. Iu bastardo, iu vipuro, certe temas pri diplomato, ja neniu alia povus scii tion, hodiaŭ vespere telefonis el strattelefono al la usona ambasadejo kaj denunciis niajn spionojn tie. Pri la atoma bombo. Eksciu, kiu faris tion, kaj vi estos bravulo.

Selivanovskij, preterinte Oskolupovon, rigardis al Jakonov. Jakonov kaptis la rigardon kaj iom levis siajn brovojn, kvazaŭ rektigante ilin. Per tio li volis komuniki, ke tio estas nova afero, mankas metodiko, mankas sperto, kaj sen tio estas multaj klopodoj, do – ne necesas okupiĝi pri ĉi tiu afero. Selivanovskij estis sufiĉe inteligenta por kompreni kaj la movon de la brovoj kaj la tutan cirkonstancon. Li do decidis impliki la traktadon de la klara problemo.

Sed Foma Gurjanoviĉ Oskolupov pensis alimaniere. Li tute ne deziris esti nura ŝtupo en sia posteno de la fakestro. Post sia enoficiĝo li fariĝis dignoplena kaj mem tute ekkredis, ke li kompetentas pri ĉiuj problemoj kaj povas pli bone ol la aliaj solvi ilin – ja en alia okazo oni postenigus ne lin. Kaj kvankam li siatempe ne sukcesis fini eĉ la sepjaran lernejon, nun li tute ne povis imagi, ke iu el liaj subuloj kapablas kompreni la aferojn pli bone ol li, krom eble pri iuj detaloj, iuj elektraj skemoj, kie estis necese labori per la manoj. Antaŭ nelonge li ripozis en luksa sanatorio, kaj tie li estis civile vestita, sen sia uniformo, kaj li prezentis sin kiel profesoron pri elektroniko. Tie li konatiĝis kun la tre fama verkisto Kazakeviĉ⁵⁴, kaj tiu ĉiam rigardis nur al Foma Gurjanoviĉ, ĉion diritan de li skribis en sia notlibro, kaj diris, ke en sia estonta verko li prenos lin kiel la modelon de moderna sciencisto. Post ĉi tiu sanatorio Foma definitive eksentis sin sciencisto.

Ankaŭ nun li tuj komprenis la problemon kaj impete ekparolis, kvazaŭ spronante ĉevalon:

– Kamarado ministro! Sed tion ni povos fari!

Selivanovskij surprizite rigardis al li:

– En kiu objekto? En kiu laboratorio?

– En la telefona, en Marfino. Vi ja diris, ke oni telefonis, kaj do?

– Sed Marfino nun plenumas pli gravan taskon.

– Ne gravas! Ni trovos homojn! Tie estas tricent homoj, ĉu ni ne trovos?

Li enpikis sian rigardon, plenan de preteco, en la vizaĝon de l' ministro.

Abakumov detenis sin de rideto, sed en lia vizaĝo denove vidiĝis simpatio al la generalo. Simila estis ankaŭ Abakumov, kiam li karieris – li estis preta abnegacie draŝi ĉiun, kiun oni indikis al li. Ĉiam estas simpatia tiu subulo, kiu similas al vi.

– Bravulo! – li aprobis. – Ĉi tiel necesas pensi! Unue, la interesoj de la ŝtato, kaj nur poste la cetero! Ĉu ne?

– Jes, certe, kamarado ministro! Jes, certe, kamarado generalo-kolonelo!

Ŝajnis, ke Rjumin tute ne miris kaj ne alte taksis la sindonemon de la variolmarkita generalo-majoro. Distrite rigardante al Selivanovskij, li diris:

– Do, mi matene sendos la bendojn al vi.

Li interŝanĝis rigardojn kun Abakumov kaj foriris per neaŭdeblaj paŝoj.

La ministro fingrumis siajn dentojn, inter kiuj restis eroj de la vespermanĝa viando.

– Do, kiam? Vi min logis-logis: al la unua de aŭgusto, al la oktobra festo⁵⁵, al la novjarfesto, – kaj do?

Li fiksis sian okulojn sur Jakonov, devigante lin respondi.

Ŝajnis ke Jakonov sentis ĝenon pro la stato de sia kolo. Li iomete klinis ĝin dekstren. Poste iom maldekstren, poste levis al la ministro sian malvarme bluan rigardon – kaj mallevis ĝin.

Jakonov sciis, ke li estas tre talenta. Sed Jakonov ankaŭ sciis, ke homoj pli talentaj ol li, kun brilaj cerboj okupiĝantaj pri nenio krom la laboro, dum dek kvar horoj ĉiutage, sen eĉ unu feria tago dum la jaro, ŝvitas pri ĉi tiu damnita aparato. Li sciis, ke ankaŭ la malprudentaj kaj malavaraj usonanoj, publikigantaj artikolojn pri siaj inventaĵoj en nesekretaj revuoj, nerekte partoprenas en la kreado de ĉi tiu aparato. Li sciis ankaŭ pri miloj da problemoj, jam venkitaj kaj ankoraŭ nun aperantaj, inter kiuj, kiel naĝistoj en la maro, liaj inĝenieroj moviĝis antaŭen. Jes, post ses tagoj finiĝos la plej lasta el la lastaj limdatoj, petitaj de ili mem ĉe tiu uniformita karnopeco. Sed peti kaj fiksi tiujn absurdajn limdatojn ili devis nur pro tio, ke en la komenco la Korifeo de la Sciencoj donis nur unu jaron por ĉi tiu dekjara laboro.

En la kabineto de Selivanovskij ili interkonsentis peti dektagan prokraston kaj promesi, ke du ekzempleroj de la telefona aparato estos pretaj la dekan de januaro. Pri tio insistis la vicministro. Tion deziris Oskolupov. Ili planis prezenti almenaŭ iun nefinfaritan, sed freŝe farbitan objekton. La absolutecon aŭ neabsolutecon de la ĉifrado nun neniu kontrolos kaj eĉ ne povos kontroli, sed dume oni kontrolos la ĝeneralan kvaliton, kaj dum venos la tempo de seria produktado kaj de ekspedado

de la aparatoj al niaj eksterlandaj ambasadejoj – dum ĉi tiu tempo pasos ankoraŭ duona jaro, pliboniĝos kaj la ĉifrado kaj la sonkvalito.

Sed Jakonov sciis, ke mortaj aĵoj ne obeas la homajn limtempojn, kaj ankaŭ la dekan de januaro el ĉi tiuj aparatoj eliĝos ne la homa parolado, sed kaĉo. Kaj neeviteble Jakonov sekvos la sorton de Mamurin⁵⁶: la Mastro alvokos Berijan kaj demandos lin: kiu stultulo faris ĉi tiun maŝinon. Forigu lin. Kaj ankaŭ Jakonov en bona okazo iĝos Fera Masko, aŭ eĉ denove simpla zeko.

Eksentinte sub la rigardo de la ministro streĉon de nedisŝirebla maŝo sur sia kolo, Jakonov superis sian mizeran timon kaj senkonscie, kvazaŭ prenante aeron en la pulmojn, pafis:

– Ankoraŭ monato! Ankoraŭ unu monato! Ĝis la unua de februaro!

Kaj li pete, preskaŭ kiel hundo, rigardis al Abakumov.

Talentaj homoj foje maljuste rilatas al la meznivelaj. Abakumov estis pli inteligenta, ol Jakonov pensis, sed pro la longa neekzercado la menso simple iĝis senutila por la ministro. Dum sia tuta kariero li malgajnis pro la pensado, sed venkis pro la ofica fervoro. Kaj Abakumov klopodis laŭeble malofte laborigi sian menson.

Li povis kompreni en la fundo de sia animo, ke dek tagoj ne helpas, kaj ke unu monato ne helpas tie, kie pasis jam du jaroj. Sed en liaj okuloj kulpis ĉi tiu triopo da mensoguloj – ili mem estis kulpaj: Selivanovskij, Oskolupov kaj Jakonov. Se estas tiel malfacile, kial ili, akceptante la taskon antaŭ dudek tri monatoj konsentis pri unu jaro? Kial ili ne postulis tri jarojn? (Li jam forgesis, ke tiam li same senkompate urĝis ilin.) Se ili firme rezistus antaŭ Abakumov, ankaŭ Abakumov rezistus antaŭ Stalino, ili elmarĉandus du jarojn, kaj poste prokrastus dum unu plia jaro.

Sed tiel grandis la timo, formiĝinta dum la plurjara laboro en subordigiteco, ke neniu el ili kaj tiam kaj nun havis sufiĉe da kuraĝo por defendi sian opinion antaŭ la estro.

Abakumov mem sekvis la konatan vulgaran proverbon pri la rezervo⁵⁷ kaj antaŭ Stalino ĉiam aldonis du rezervajn monatojn. Same estis nun: al Iosif Vissarionoviĉ estis promesite, ke unu aparato staros antaŭ li la unuan de marto. Do, en la plej malbonaj cirkonstancoj estis eble permesi unu plian monaton, sed tio devis esti efektive unu monato. Preninte denove sian fontoplumon, Abakumov tre simple demandis:

– Sed kia monato? Ĉu unu homa monato, aŭ vi denove mensogaĉas?

– Unu monato! Ĝuste unu monato! – Oskolupov, ĝoja pro la feliĉa turno de la afero, entuziasmiĝis tiel, kvazaŭ li tuj el ĉi tiu kabineto estus veturonta al Marfino por preni lutilon en siajn manojn.

Post tio, knarante per sia fontoplumo Abakumov skribis en sia surtabla kalendaro:

– Notite. Al la Lenina datreveno⁵⁸. Ĉiuj ricevos la Stalinan premion. Selivanovskij, ĉu ĝi pretos?

– Ĝi pretos! Pretos!

- Oskolupov! Mi senkapigos vin! Ĉu ĝi pretos?
- Kamarado ministro, ja tie restis nur...
- Sed vi? Ĉu vi scias, kion vi riskas? Ĉu ĝi pretos?

Ankoraŭ retenante sian kuraĝon, Jakonov insistis:

- Unu monaton! Ĝis la unua de februaro.

– Sed se ĝi ne pretos la unuan de februaro? Kolonelo, pesu viaj vortojn! Vi mensogas.

Jakonov certe mensogis. Kaj certe li devus peti du monatojn. Sed, dirite – farite.

- Ĝi pretos, kamarado ministro, – li triste promesis.

– Bone, sed memoru, ke mi ne devigis vin diri tion! Ĉion mi pardonos, sed la trompon ne pardonos! Iru.

Kun malpli peza humoro, same en spaliro, ili spur-en-spure foriris, mallevinte siajn rigardojn antaŭ la vizaĝo de la kvinmetra Stalino.

Sed ili ĝojis tro frue. Ili ne scias, ke la ministro pretigis por ili ratkaptilon.

Apenaŭ ili estis forakompanitaj, en la kabineto aŭdiĝis anonco:

- Inĝeniero Prjanĉikov.

<17>

18. Sivka-Burka

Vestita per la sama blua uniformo, eniris Bobynin, granda kaj forta viro kun kurthara kapo, pritondita laŭ la lagera stilo.

Li vidigis tiom da intereso pri la interno de la kabineto, kvazaŭ li ĉiutage vizitus ĝin po cent fojojn; li trairis senhalte kaj sidiĝis sen saluto. Li sidiĝis sur unu el la plej oportunaj foteloj proksime al la tablo de l' ministro kaj nerapide purigis sian nazon helpe de sia iam blanka naztuko, lavita de li je la lasta bantago.

Abakumov, kies menson perturbis Prjanĉikov, kvankam li ne tre serioze taksis la opinion de ĉi tiu frivola junulo, nun estis kontenta pri la digna aspekto de Bobynin. Li do ne kriis al li "Ekstaru!", sed kredante, ke Bobynin ne kompetentas pri epoletoj kaj ne komprenas laŭ la trairita ĉambraro, kien li venis, li preskaŭ pace demandis:

- Sed kial vi sidiĝis sen permeso?

Bobynin, apenaŭ rigardante direkte al la ministro, ankoraŭ finpurigante sian nazon per sia naztuko, senĝene respondis:

– Sciu, ke estas jena ĉina proverbo: pli bonas stari ol marŝi, pli bonas sidi ol stari, sed plej bonas kuŝi.

- Sed ĉu vi imagas, *kio* mi estas?

Komforte ripoziginte sian korpon sur la elektita fotelo, Bobynin nun ĉirkaŭrigardis Abakumovon kaj pigre diris sian supozon:

- Ĉu kio? Nu, ĉu io simila al marŝalo Göring⁵⁹?

– Simila al *kiu*?

– Al marŝalo Göring. Foje li vizitis la aviadil-uzinon apud Halle, kie mi estis devigita labori en projekta buroo. La tieaj generaloj tiam paŝadis piedpinte ĉirkaŭ li, sed mi eĉ ne turnis min al li. Li rigardis tien kaj ĉi tien kaj poste iris en alian ĉambron.

Sur la vizaĝo de Abakumov aperis io simila al rideto, sed liaj okuloj tuj severe direktiĝis al la senprecedence impertinenta arestito. Li palpebrumis pro la streĉiĝo kaj demandis:

– Kion vi diris? Ĉu vi ne vidas diferencon inter ni?

– Ĉu inter *vi*? Aŭ inter *ni*? – la voĉo de Bobynin sonoris kiel frapita gisfero. – La diferencon inter *ni* mi bonege vidas: vi bezonas min, sed mi vin ne bezonas.

Ankaŭ la voĉo de Abakumov kapablis tondri, kaj li sciis timigi homojn per ĝi. Sed nun li sentis, ke kribi estus senutile kaj maldigne. Li komprenis, ke ĉi tiu arestito estas malfacila kaj nur avertis:

– Malliberulo, aŭskultu. Mi kondukas al vi ĝentile, do vi ne forgesu...

– Se vi kondukus krude, mi eĉ ne interparolus kun vi, civitano ministro. Kriu al viaj koloneloj kaj generaloj; ili havas tro multon en la vivo, kaj ili tre damaĝus perdi tion.

– Se necesos, ni ankaŭ vin devigos.

– Vi eraras, civitano ministro! – En la fortaj okuloj de Bobynin brilis nekaŝita malamo. – Mi havas nenion, ĉu vi komprenas: tute nenion! Miajn edzinon kaj infanon vi jam ne povos tuŝi – bombo forprenis ilin. Miaj gepatroj jam mortis. Sur ĉi tiu tero mia tuta havaĵo estas nur ĉi tiu naztuko, sed la uniformo kaj la subvestoj sen butonoj sub ĝi (li nudigis la bruston kaj montris) estas ŝtataj. Mian liberon vi delonge forprenis de mi, kaj vi ne havas rimedojn por redoni ĝin, ĉar vi mem ne havas la liberon. Mi havas kvardek du jarojn, kaj vi malavare donis al mi dudek kvin jarojn da puno, mi jam estis en bagnejo, mi surhavis numerojn kaj mankatenojn, mi estis gardata de hundoj kaj laboris en brigado de speciale forta reĝimo. Per kio plia vi povas minaci al mi? Kion vi povas forpreni de mi? Ĉu mian inĝenieran laboron? Sed pro tio vi perdos pli multe ol mi. Mi fumos.

Abakumov malfermis la pakaĵon de “Trojka”, produktita speciale por la Kremlej oficistoj, kaj puŝis ĝin al Bobynin.

– Prenu ĉi tiujn.

– Dankon. Sed mi ne ŝanĝas la markon, la aliaj tusigas min. – Li prenis unu “Belomoron” el sia memfarita cigaredujo. – Ĝenerale, komprenu kaj diru al tiuj, kiuj estas pli supre, ke vi estas fortaj nur pro tio, ke vi forprenas de la homoj ne ĉion. Sed la homon, de kiu vi forprenis ĉion, vi ne povas regi, li denove estas libera.

Bobynin eksilentis kaj koncentriĝis en la fumado. Al li plaĉis inciti la ministron kaj plaĉis duonkuŝi sur la tre komforta fotelo. Li nur bedaŭris, ke li, pro la efekto, rifuzis la luksajn cigaredojn.

La ministro konsultis sian paperon.

– Inĝeniero Bobynin! Ĉu vi estas gvidanta inĝeniero de la instalaĵo “paroltondilo”?

Aleksandr Bobynin (rolas Andrej Smirnov) en la kabineto de Abakumov.

– Jes.

– Mi petas vin diri tute precize: kiam ĝi estos preta por uzado?

Bobynin levis siajn densajn nigrajn brovojn:

– Jen novaĵo! Ĉu estas neniu pli altranga ol mi por respondi al vi?

– Mi volas ekscii tion ĝuste de vi. Ĉu ĝi estos preta antaŭ februaro?

– Februaro? Ĉu vi ridas? Se kun la celo raportti, per rapida farado kaj longa riparado, nu, eble io povos esti preta post duono da jaro. Sed absoluta ĉifrado? Mi tute ne imagas. Eble post unu jaro.

Abakumov estis ŝokita. Li rememoris la malice senpacienca tremadon de la lipharoj de la Mastro, kaj li eksentis teruron pro siaj promesoj, kiujn li donis, ripetante la vortojn de Selivanovskij. Ĉio kolapsis en li, kiel en la homo, kiu venis por kuraci korizon kaj eksciis, ke li havas kanceron de la nazofaringo.

La ministro kunpremis sian kapon per la manoj kaj obtuze diris:

– Bobynin! Mi petas vin, pesu viajn vortojn. Se eblas pli rapide, diru: kion oni devas fari por tio?

– Ĉu pli rapide? Ne eblas.

– Sed kial? Pro kiaj kialoj? Kiu kulpas? Diru, ne timu! Nomu la kulpintojn sen depende de la epoletoj, kiujn ili havas. Mi forŝiros de ili la epoletojn.

Bobynin klinis sian kapon malantaŭen kaj rigardis al la plafono, sur kiu petolis nimfoj de la aseka societo “Ruslando”.

– Ja rezultas de du kaj duono ĝis tri jaroj! – la ministro indignis. – Sed al vi estis donita unujara tempolimo.

Boby nin eksplodis:

– Kion signifas: estis donita tempolimo? Kiel vi imagas sciencon, ĉu tiel: Mirĉevalo Sivka-Burka⁶⁰! Konstruu ĝis la mateno por mi palacon – kaj matene pretos la palaco? Sed se la problemo estas malĝuste formulita? Kaj se ni frontas novajn fenomenojn? Estis donita tempolimo! Ĉu vi ne pensas, ke krom ordono estas bezonataj trankvilaj, sataj, liberaj homoj? Kaj sen la etoso de suspektemo. Ekzemple, ni portis de unu loko al alia etan tornomaŝinon, kaj eble dum la portado aŭ poste en la maŝinpiedo aperis fendo. Diablo scias, kial ĝi aperis! Sed tion riparos veldisto dum unu horo. Kaj la maŝino estas merdo, oni faris ĝin antaŭ cent kvindek jaroj, sen motoro, kun pulio por perrimena turnado! Sed pro tiu fendo la operativulo majoro Ŝikin dum du semajnoj ĉiujn alvokas, pridemandas, kaj serĉas iun por doni al li plian puntempon pro sabotado. En la laborejo estas *operulo*, parazito; ankaŭ en la prizono estas ankoraŭ unu *operulo*, parazito; ili nur tiras la nervojn – protokoloj, subskriboj – sed por kiu diablo vi bezonas ĉi tiun *operan* arton⁶¹? Jen ĉiuj diras, ke ni faras sekretan telefonion por Stalino. Stalino persone premas vin, sed eĉ en ĉi tiu sfero vi ne kapablas certigi teknikan provizadon: jen mankas necesaj kondensatoroj, jen vakuaj tuboj estas aliklasaj, jen ne sufiĉas elektronikaj oscilografaj. Mizero! Malhonoro! “Kiu kulpas”! Sed ĉu vi pensis pri la homoj? Ĉiuj laboras por vi dum dek du, kaj iuj dum dek ses horoj ĉiutage, sed vi nutras per viando nur la gvidantajn inĝenierojn, kaj la ceterajn – per ostoj, kial? Kial vi ne permesas rendezuojn kun parencoj al la kondamnitoj laŭ la kvindek-oka artikolo? Laŭleĝe tiuj devas okazi unu fojon monate, sed vi ebligas nur unu fojon jare? Ĉu pro tio la humoro pliboniĝas? Ĉu mankas la nigraj busoj por veturigi arestitojn? Aŭ mono por la provosoj pro laboro dum feriaj tagoj? La reĝimo! La reĝimo venenas viajn kapojn, vi baldaŭ freneziĝos pro la reĝimo. Antaŭe dum la dimanĉoj oni povis promeni la tutan tagon, nun estas malpermesite. Kial? Ĉu por ke oni pli multe laboru? Ĉu vi volas ricevi kremon el la merdo? Oni ne laboros pli rapide pro sufokiĝo sen la aero. Sed kial paroli! Por kio vi min venigis nokte? Ĉu la tago ne sufiĉas? Sed morgaŭ mi laboros. Mi devas dormi.

Boby nin rektiĝis kaj ekstaris granda kaj kolera.

Abakumov peze siblis, preminte sin al la rando de sia skribotablo.

Estis dudek kvin minutoj post la unua horo nokte. Post unu horo, je la dua kaj duono, Abakumov devis veni kun raporto al Stalino en ties vilao en Kuncevo.

Kiel elembarsiĝi, se ĉi tiu inĝeniero pravas?

Stalino ne pardonas.

Sed nun, kiam li lasis Bobyninon foriri, li rememoris tiun triopon da mensoguloj el la specialteknika fako. Nigra frenezo brogis liajn okulojn.

Kaj li telefonis, por ke oni venigu ilin.

Tradukis el la rusa **Aleksander Korĵenkov**

Notoj de la tradukinto

1. Ĉi tiel antaŭnelonge okazis pri “La majstro” de Bulgakov – la plumoj poste alfluis. *La majstro kaj Margarita* (1940) de Miĥail Afanasjeviĉ Bulgakov (1891-1940) estis publikigita en la revuo *Moskva* (1966, №11 kaj 1967, №1) kun ellaso de 159 fragmentoj (“plumoj”, laŭ Solĵenicyn); baldaŭ disvastiĝis samizdataj (neleĝaj sencenzuraj presaĵoj aŭ tajpaĵoj) listoj kun ĉiuj forcenzuritaj fragmentoj kaj indikoj pri iliaj lokoj en la romano. En 1967 la originala teksto estis eldonita de *YMCA-Press* en Parizo, kaj en 1969 la Frankfurta ruslingva eldonejo *Posev* eldonis la plenan ruslingvan tekston, en kiu la malpermesitaj fragmentoj estis presitaj kursive. En 1973 post decido de la Sekretariaro de CK de KPSU la plena teksto de la romano estis finfine presita en Sovetunio. (En 1991 *Sezonoj* eldonis la romanon en la Esperanta traduko de Sergio Pokrovskij.)

2. Pasinte preter la fleksiĝinta Vorovskij. La ministerio pri eksteraj aferoj tiutempe okupis la domon ĉe la angulo de la stratoj Kuzneckij Most kaj Boljŝaja Lubjanka; en 1924 en la ministeria korto estis solene starigita bronza monumento omaĝe al la diplomato Vaclav Vaclavoviĉ Vorovskij (Worowski, 1871-1923), murdita en Laŭzano la 10an de majo 1923 de la svisdevena blankarmeja oficiro Moric Moricoviĉ Konradi (Conradi, 1896-1947), kiun la Laŭzana tribunalo trovis nepunenda, taksinte la murdon de la diplomato “ago de justa venĝo al la Sovetunia reĝimo”. Pro ĉi tiu verdikto USSR nuligis la diplomatajn rilatojn kun Svislando. Vidu la foton de la monumento [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meshchansky_District,_Moscow,_Russia_-_panoramio_\(89\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meshchansky_District,_Moscow,_Russia_-_panoramio_(89).jpg)

3. Tremeri. Fari unuopan tremmovon (Reta Vortaro, <http://reta-vortaro.de/revo/art/trem.html>)

4. ... la nova konstruaĵo de Boljŝaja Lubjanka je la flanko de la strateto Furkasovskij. En 1933 al la norda flanko de la domo de la tiama popolkomisarejo pri internaj aferoj (NKVD) ĉe la strato Boljŝaja Lubjanka estis alkonstruita nigra naŭetaĝa domo kun 18 pilastroj ĉe la strateto Furkasovskij (daŭrigo de Kuzneckij Most al sud-oriento ĝis la strato Mjasnickaja). En ĉi tiuj domoj funkciis policaj kaj sekurecaj ministerioj, nun ili apartenas al Federacia Sekureca Servo de Ruslando (FSB).

5. Gravas memori: diri nenium vorton angle. Des pli ne france. Parolado en la angla donus la ideon, ke telefonis diplomato, kaj la franca parolado pli malgrandigus la nombron de la suspektatoj: en la romano estas menciite, ke Volodin “longe loĝis en Parizo” kaj “sciis la francan kiel sian gepatran lingvon”.

6. ... kun tre forta akĉento. Ne eblas adekvate transdoni en Esperanto la fuŝan rusan paroladon de la anglalingvano, do la eraroj en la Esperanta traduko ne estas identaj al tiuj en la rusa teksto.

7. Kovalj, Ĵorĵ (Georgij) Abramoviĉ (1913-2006). Usona judo, kies gepatroj komence de la 20a jc venis el Ruslando al Usono, sed en 1932 migris kun siaj infanoj al Birobidĵano, la ĉefurbo de la juda aŭtonomio en Sovetunio. En 1939 li iĝis agente de la ruĝarmeja sekretservo (GRU ekde 1942) kaj revenis al Usono, kie li sukcesis aliĝi al la projekto Manhattan, laboranta pri atombombo, kiu estis eksplodigita en 1945. Kovalj transdonis al Sovetunio plurajn gravajn informojn, precipe pri la eksplodigilo. Fine de 1948 pro minacata senmaskigo Kovalj estis revenigita al Sovetunio. Solĵenicyn eksciis pri li danke al la rakontoj de sia ŝaraŝka amiko Lev Kopelev (la prototipo de Lev Rubin), kiu ricevis la taskon identigi

la voĉon de la telefoninto. Sed Kopelev eraris pri la jaro, la telefonparolado okazis ne en 1949, sed en 1948. La unua Sovetunia atombombo (RDS-1), kreita grandparte danke al la spionado, estis eksplodigita la 29an de aŭgusto 1949. Laŭ Kopelev la familinomo de la telefoninta diplomato estis Ivanov, sed mankas precizaj informoj pri li.

8. MGB (МГБ). En aprilo 1943 la ĉefa departemento pri ŝtata sekureco de NKVD (popolkomisarejoj pri internaj aferoj) estis eligita el NKVD kaj transformita al NKGB (popolkomisarejoj pri ŝtata sekureco). En marto 1946 ĉiuj popolkomisarejoj estis renomitaĵoj je ministerioj: NKVD iĝis MVD (ministerio pri internaj aferoj, ministro L. P. Berija), kaj NKGB iĝis MGB (ministerio pri ŝtata sekureco, ministro V. N. Merkulov, kiun en majo 1946 anstataŭis V. S. Abakumov).

9. “kiuj estas la amikoj de la popolo, kaj kiel ili militas kontraŭ socialdemokratoj”. Temas pri la verko de Lenino *Kio estas la “amikoj de la popolo” kaj kiel ili militas kontraŭ social-demokratoj?* (1894)

10. ... kial en la dua kongreso necesis “disiĝi”, kaj tio estis ĝusta, en la kvina kongreso reunuiĝi, kaj ankaŭ tio estis ĝusta, kaj de la sesa kongreso denove agi dise, kaj ja ankaŭ tio estis ĝusta. Temas pri kongresoj de Ruslanda Social-Demokrata Laborista Partio (RSDRP, fondita en 1898) kaj pri la rilatoj inter la bolŝevistoj kaj aliaj frakcioj de RSDRP (menŝevistoj k. a.); la dua kongreso okazis en julio-aŭgusto 1903 (Bruselo, Londono), la kvara (nomata “reunuiĝa”) en aprilo 1906 (Stokholmo), la kvina en aprilo-majo 1907 (Londono).

11. “Konciza kurso”. La libro *Historio de Tutsovetunia Komunista Partio (bolŝevista): Konciza kurso*, en kies verkado kaj precipe en la redaktado partoprenis Stalino, aperis la 1an de oktobro 1938. Ĝia ruslingva originalo ĝis 1956 havis 301 eldonojn/represojn kun pli ol 42 milionoj da eldonitaj ekzempleroj; ĝi aperis ankaŭ en 67 aliaj lingvoj (ĉ. 18 mln. ekzempleroj). Ne nur ĉiuj partianoj, sed ankaŭ lernejoj, studentoj, armeanoj, laboristoj kaj oficistoj devis studi ĝin.

12. ... zinkoksida kaj sulfanilamida linimentoj. Zinka linimento estas dermatologia kuracilo, nomita laŭ la zinka oksido ZnO uzata en ĝi; sulfanilamida linimento estas bakteriocida kuracilo, nomita laŭ sulfanilamido (Latine: sulfanilamidum, C₆H₈N₂O₂S), en Ruslando pli konata kiel streptocido (стрептоцид).

13. Ŝaraŝko (Ruse: шарашка, ŝapara). Slanga pejorativa-ironia kromnomo por nefidindaj laborejoj, oficejoj kaj asocioj. Ĉi tiun nomon oni aplikis ankaŭ por specialaj scienc-esploraj institutoj de MVD, en kiuj laboris kompetentaj malliberuloj kaj liberuloj.

14. Ĉi tie estis niaj numeroj. Ĉiu malliberulo en la speciala lagero (vidu la 18an noton) ricevis numeron, kiu konsistis el litero kaj tri ciferoj. Ili estis skribitaj sur blankaj tolaĵ kvadratoj kaj alkudritaj sur la ĉapo kaj sur la vestaĵo: sur la brusto, dorso kaj sub la genuo. Solĵenicyn en la speciala lagero en Kazaĥstano havis la numerojn Ш-232 kaj Ш-262.

15. Lagero (Ruse: лагерь, Germane: Lager). Punlaborejo por malliberuloj; sinonimo: bago. Ĉi tiu vorto mankas en PIV, sed ĝin uzis, interalie, I. Ertl en la traduko de *Sensorteco* de I. Kertész, J.-L. Tortel en la traduko de *La legisto* de B. Schlink, kaj A. Korĵenkov en la traduko de *Unu tago de Ivano Denisoviĉ* de A. Solĵenicyn. K. Piĉ en *La Litomiŝla tombejo* uzis la vorton “lagro”, kiu en Esperanto havas alian signifon.

16. “Belomor-Java” <...> “Belomor-Dukat”. El la Moskvaj tabakfabrikoj “Java” kaj “Dukat” la pli bonkvalita estis “Java”. “Belomor” (Беломор) estas popola mallongigo de

la tre populara Sovetunia cigaredmarko “Belomorkanal” (Беломорканал), t. e. kanalo inter la Blanka Maro kaj Onega Lago (227 km), konstruita dum 1931-33 per laboro de malliberuloj. “Belomor” apartenas al la cigareda speco “papirosoj” (Ruse: папиросы, Pole: papierosy) – senfiltraj cigaredoj kun ĉirkaŭ 50-milimetra dikrapera tubeto, plenumanta la rolon de cigaredingo.

17. Zeko (Ruse: зэк). Voĉa formo de la mallongigo з/к (legata kiel ze-ká) de la vorto заключённый (malliberulo). Thomas P. Whitney en sia angla traduko uzas la vorton “zek”.

18. Specialaj lageroj (Ruse: особые лагеря, особлагы). La specialaj lageroj estis kreitaj en februaro 1948 por politikaj malliberuloj, kondamnitaj laŭ la 58a artikolo de la kriminala kodo de RSFSR pro kontraŭrevolucia agado. Kompare kun la ĝeneralaj lageroj por nepolitikaj malliberuloj, la kondiĉoj en la specialaj lageroj estis pli severaj. Entute en Sovetunio funkciis 12 specialaj lageroj.

19. Prater. Granda naturparko inter Danubo kaj la Danuba Kanalo en Vieno kun ampleksa amuza spaco.

20. Nigra buso (Ruse: чёрный воронк). Slanga nomo por busoj, transportantaj malliberulojn kaj arestitajn suspektatojn.

21. Laga lagero, Greseja lagero, Stepa lagero, Scirpa lagero. La respektivaj rusaj nomoj estas: Озёрлаг, Луглар, Степлар, Камышлар.

22. MVD (МВД). Ministerio pri internaj aferoj. En ĝia strukturo estis la ĉefa administrejo de lageroj, pli konata kiel gulago (Главное управление лагерей).

23. Mezenj (Мезень). Urbo en Arĥangeljska regiono ĉe la enfluejo de la samtitola rivero en la Blankan Maron.

24. De ĉiu laŭ la kapabloj, al ĉiu laŭ la ebloj. Parodia transformo de la ĉefa socialisma principo, formulita en la konstitucio de USSR (1936): “De ĉiu laŭ ties kapablo, al ĉiu laŭ ties laboro”, kiu baziĝas laŭ la komunista principo de Markso (1875): “Ĉiu laŭ la kapabloj, al ĉiu laŭ la bezonoj”.

25. Krasnopresnenskaja prizono (Краснопресненская пересыльная тюрьма). Transita prizono en nord-okcidenta Moskvo; dum la Stalina tempo en ĝi estis tenataj politikaj kondamnitaj antaŭ forkonduko al lageroj.

26. Dneproges (Днепрогэс). Mallongigo de Dnepra akvoenergia centralo (Днепровская гидроэлектростанция, ДнепроГЭС) ĉe la urbo Zaporozje (nun en Ukrainio), konstruata dum 1927-33. La 18an de aŭgusto 1941 pro la proksimiĝo de la Germania armeo Dneproges estis eksplodigita.

27. Vinter, Aleksandr Vasiljeviĉ (1878-1958), inĝeniero kaj sciencisto, akademiano, estro de la konstruado de Dneproges, vicministro pri peza industrio de USSR (1932-34).

28. Sovetia Haveno (Советская Гавань). Urbo en Ĥabarovska regiono sur la kontinenta bordo de Tatara Markolo, la fina stacio de la fervojo. Apud la urbo estas la haveno Vanino, de kie zekoj, venintaj per trajno, estis transportataj per ŝipoj al Magadan kaj de tie al nordaj lageroj ĉirkaŭ la rivero Kolyma.

29. Kaj venis ni al sub kastel’ nobela. Ĉi tiuj versoj el la kvara kanto de *Infero* de Danto, estas prenitaj el la Esperanta traduko de K. Kalocsay (Budapest: Literatura Mondo, 1933). Rubin citas ilin laŭ jena ordo de la versoj: 106, 107, 110, 112, 113, 84, 71, 72, 74, 75.

30. Marfina ŝaraŝko (Марфинская шарашка). Kromnomo de Scienc-esplora instituto

pri komunikado (НИИ Связи), kiu estis registrita en 1947 kiel speciala prizono №16 de MVD, kaj en 1948 kiel speciala prizono №1 de MGB. Ĝia nuna adreso estas str. Botaniĉeskaja, domo 25. La nomo Marfino tute ne rilatas al maro aŭ fino, sed devena de la rusa virina nomo Marfa.

31. Krylov, Ivan Andrejeviĉ (1769-1844). Rusa verkisto, eldonisto, bibliotekisto kaj aŭtoro de fabloj, el kiuj pluraj estas adaptaĵoj de Lafontenaj fabloj.

32. ... la ŝaraŝkon oni transdonis el la ministerio de Berija al la ministerio de Abakumov. El MVD al MGB, vidu la 30an noton.

33. Paroladoj de famaj advokatoj. Rememoroj de Koni. “Laboro de aktoro pri si mem”. Kaj fine, jam tute perdinte la honton, vi mendis studon pri la princino Turandot. Temas pri la sepvoluma antologio *Rusaj tribunalaĵaj oratoroj en famaj procesoj* (1895-1903), kvinvoluma kolekto *Sur la vivovojo* (1912-29) de la rusa juristo, juĝisto kaj ŝtatoficisto Anatolij Fjodoroviĉ Koni (1844-1929), *Laboro de aktoro pri si mem* de la teatra reĝisoro Konstantin Sergejeviĉ Stanislavskij (1863-1938), kaj luksa albumo *Princino Turandot* (1923) pri la fama spektaklo de la Moskva teatro Vaĥtangov, kiu enhavas plurajn priaĵajn tekstojn kaj ilustraĵojn.

34. Rojtmán. La prototipo de Adam Veniaminoviĉ Rojtmán estas Avraam Mendeleviĉ Traĥtmán (1918-2003), Sovetunia kaj Ruslanda sciencisto, fakulo pri telekomunikado kaj pri radiodirektado de spacŝipoj, estro de la akustika laboratorio en la Marfina ŝaraŝko, maldungita kadre de la batalo kontraŭ kosmopolitismo.

35. ... ambaŭ havis la “etan ĝentlemanon kolekton” de ordenoj. Solĵenicyn (Nerĵin) kaj Kopelev (Rubin) estis dekoritaj per la ordenoj de la Patriota Milito (2a grado) kaj Ruĝa Stelo.

36. Smerŝ (Ruse: Смерш). Ĉi tiun titolon (mallongigo de “Смерть шпионам!” = Morton al la spionoj!) havis tri sendependaj kontraŭspionaj organizoj, fonditaj en 1943: Smerŝ ĉe la popolkomisarejo pri defendo (estro V. S. Abakumov), Smerŝ ĉe mararmea popolkomisarejo (estro P. A. Gladkov), Smerŝ ĉe NKVD (estro S. P. Juĥimoviĉ).

37. la <...> deka punkto. Vidu la 18an noton.

38. Ĉu denove pri stultigitaj kompatindaj bovoj? Probable temas pri bovobatalo en la verko *Kaj la suno leviĝas* (The Sun Also Rises, 1932) de la Usona verkisto Ernest Hemingway (1899-1961).

39. Do pri kunkelitaj leonoj? *Verdaj montetoj de Afriko* (Green Hills of Africa, 1935) de Hemingway.

40. Operativulo (Ruse: оперуполномоченный). Oficisto de polico, sekretservo, prizono k. s., kies taskoj estas: preventi kaj esplori krimaferojn, kapti krimulojn, serĉi malaperintojn, akiri informojn pri planataj krimoj (kaj por tio varbi informistojn). Operativuloj estas protagonistoj de multegaj libroj, filmoj kaj filmaj serioj. La plena nomo оперуполномоченный estas uzata nur en oficialaj dokumentoj, en la ĉiutaga vivo estas uzata la slangaĵo опер, kiu pro la simileco al la vorto опера (opero) povas krei komikan efekton; ekzemple, la frazo “писать оперу” signifas ne nur “skribi (denuncon) al operativulo”, sed ankaŭ “komponi operon”.

41. La estro de la Fakoj pri Specialaj Taskoj. Ĉi tiun fakon (poste: Buroo №1), kiu okupiĝis pri murdoj kaj aliaj teroraj agoj eksterlande, gvidis Pavel Anatoljeviĉ Sudoplatov (1907-1996), generalo de MGB, organizinta, interalie, la murdon de Lev Trockiĵ (Lejb Bronŝtejn) en 1940. Arestita en aŭgusto 1953 kaj kondamnita al 15 jaroj da mallibero pro

“aktiva helpo al la perfidinto de la patrujo Berija en preparado de ŝtatrenverso”. Liberigita en aŭgusto 1968 post la elĉerpiĝo de la puntempo, rehabilitita en 1992.

42. Abakumov, Viktor Semjonoviĉ (1908-1954). Estro de Smerŝ (vidu la 36an noton) ĉe la popolkomisarejo pri defendo (1943-46), ministro pri ŝtata sekureco (1846-51). Arestita en julio 1951 pro denunco de M. D. Rjumin (vidu la 51an noton) pri ŝtatperfido. Post la morto de Stalino la akuzo estis ŝanĝita al la partopreno en la konspiro de L. P. Berija kaj okazigo de la “Leningrada afero”, en kiu estis mortkondamnitaj pluraj partiaj kaj ŝtataj gvidantoj en Leningrado. Mortkondamnita kaj pafekzekutita la 19an de decembro 1954.

43. Rodonito (Ruse: родонит, Angle kaj france: rhodonite, Germane: rhodonit). Mangana silikatmineralo, kun diversnuanca ruĝa koloro, uzata en konstruado kaj ornamado.

44. ... dolĉmiena viro kun nazumo, kiu senpere direktis Abakumovon. Lavrentij Pavloviĉ Berija (1899-1953) estis unu el la plej influaj ŝtataj kaj partiaj gvidantoj de Sovetunio dum la regado de Stalino. Kvankam formale Berija kaj Abakumov estis samrangaj (ministroj de respektive MVD kaj MGB), antaŭe Abakumov estis vicministro de MVD, subigita al Berija; krome, Berija tiutempe estis vicĉefministro kaj membro de la Politika buroo de CK VKP(b) respondeca, interalie, pri la laboro de la sekretservoj. La 26an de junio 1953 Berija estis arestita, akuzita pri spionado kaj kontraŭŝtata konspiro. Mortkondamnita kaj pafekzekutita la 23an de decembro 1953.

45. Selivanovskij, Nikolaj Nikolajeviĉ (1901-1997). General-leŭtenanto, vicestro de Smerŝ ĉe la popolkomisarejo de defendo (1943-46), vicministro pri ŝtata sekureco (1946-1951). Arestita la 2an de novembro 1951 kaj akuzita kiel komplico de Abakumov, post la morto de Stalino li estis liberigita sed ne plu okupis altajn postenojn en sekurecaj servoj.

46. Oskolupov. La prototipo de Foma Gurjanoviĉ Oskolupov estis Foma Fomiĉ Ĵelezov (1909-1986), inĝeniero pri (radio)komunikado, kolonelo de MGB, estro de la fako pri speciala tekniko de MGB (1946-53), en 1953 maldungita el MGB, poste laboris en armeaj kaj ĝeneralaj organizaĵoj, ĉefe pri radiotekniko. La reala Ĵelezov estis pli inteligenta ol lia literatura sozio Oskolupov.

47. Jakonov. La prototipo de Jakonov estas Anton Miĥajloviĉ Vasiljev (1899-1965), inĝeniero-kolonelo, ĉefinĝeniĝero de la specialteknika fako de MGB (1946-52), estro de la Marfina ŝaraŝko (1948-51). Post la morto de Stalino li estis maldungita kaj laboris en nearmeaj sciencaj institucioj, interalie kiel estro de la fako pri aŭtomatigado de informado en VINITI (Tutsovetunia instituto pri scienca kaj teknika informado).

48. ... kapharoj, frizitaj kastormaniere. Temas pri la hararanĝo бобрлик (kastoreto), ĉe kiu oni lasas antaŭe “starantajn” kurte tonditajn harojn.

49. Pleksiglaso. (Ruse: плексиглас, Angle: plexiglass). Polimetila metakrilato (PMMA), sinteza vinila polimero konata ankaŭ kiel organika vitro, vaste uzata anstataŭ vitro en multaj industriaj fakoj. La vorto “plexiglas” estis enkondukita en 1933 de Otto Röhm (1876-1939) kiel varmarko.

50. “Dinamo”. Sovetunia sporta societo, fondita en 1923 ĉe la ĉefa politika departemento (GPU) de NKVD; la unua prezidanto de “Dinamo” estis la estro de GPU Feliks Edmundoviĉ Dzerĵinskij (1877-1926).

51. Rjumin, Miĥail Dmitrijeviĉ (1913-1954). Librotenisto, poste oficisto de Smerŝ kaj kolonelo de NKGB-MGB, ĉefenketo de la enketa fako de MGB pri speciale gravaj kazoj (septembro 1949 – julio 1951), poste estro de ĉi tiu fako kaj vicministro de MGB (oktobro

1951 – novembro 1952). Post la morto de Stalino li estis arestita, akuzita pri falsado de la “Afero de kuracistoj”, mortkondamnita kaj pafekzekutita la 22an de julio 1954.

52. ... justica kontrolo. Tiutempe la kontrolon de la laŭleĝeco de la agado de la juĝejoj, polico kaj sekretservoj efektivigis la prokurorejo, formale sendependa institucio, sed kutime ne kontraŭanta la arbitrajn decidojn de NKVD kaj NKGB.

53. ... por fine pereigi Abakumovon. Vidu la 42an noton.

54. Kazakeviĉ, Emmanuil Genriĥoviĉ (1913-1962). Sovetunia verkisto, kiu proze verkis plejparte en la rusa, kaj poezie en la jida. Li planis dum 12 jaroj verki 5000-paĝan enciklopediecan romanegon pri la Sovetunia vivo, sed ne sukcesis fari tion.

55. ... la oktobra festo. La bolŝevista ŝtatrenverso en Peterburgo okazis la 25an de oktobro 1917 laŭ la tiama Julia kalendaro, sed post la adopto de la Gregoria kalendaro (1918) oni festis ĝin la 7an de novembro, lasis la oktobrecon en la oficiala formulo: Granda Oktobra Socialisma Revolucio.

56. Mamurin. La prototipo de Jakov Ivanoviĉ Mamurin, la “Fera masko”, estis Ivan Jakovleviĉ Vorobjov (1907-1974), fakulo pri telefonio, kolonelo de NKGB-MGB, vicestro de fako de NKGB pri registara telekomunikado (1941-1946). En aprilo 1946 li estis arestita kaj en septembro 1947 laborigita kiel ĉefinĝeniero en la Marfina ŝaraŝko ĝis februaro 1952; poste li laboris en KGB ĝis 1967.

57. ... proverbon pri la rezervo. La rezerv’ ne pezas kaj ne mavas, eĉ abstinema monaĥ’ rezerve l’ kacon havas.

58. ... la Lenina datreveno. Temas ne pri la naskiĝdato de Lenin, la 22a de aprilo 1870, sed pri lia mortodato, la 21a de januaro 1924.

59. Göring, Hermann Wilhelm (1893-1946). Partia, ŝtata kaj armea funkciulo en la nazia Germanio, la dua persono post Hitlero en la Tria Regno kun multaj postenoj, i. a.: prezidanto de Reichstag (parlamento, 1932-45), ĉefministro de Pruslando (1933-45), ministro pri aviado (1933-45), vickanceliero de Germanio (1941-45) k. a.

60. Sivka-Burka. La fabelon pri la ĉevalo Sivka-Burka el la samtitola rusa popola mirfabelo oni konas en 60 rusaj, 41 ukrainaj kaj 14 belarusaj versioj, tamen Bobynin miksis ĝin kun alia fabelo, en kiu ne Sivka-Burka, sed la potenco de magia ringo kreas palacon.

61. ... por kiu diablo vi bezonas ĉi tiun operan arton. Vidu la 40an noton.

Aleksander Korĵenkov

Rusaj romanoj. La 20a jarcento

En *La Ondo de Esperanto* regule aperas literatura serio, prezentanta (la) plej gravajn rusajn romanojn de la 20a jarcento. Jam aperis:

1. Fjodor Sologub. La eta demono / Мелкий бес
2. Andrej Belyj. Peterburgo / Петербург
3. Andrej Platonov. Ĉevenguro / Чевенгур
4. Maksim Gorĵkij. La vivo de Klim Samgin / Жизнь Клима Самгина
5. Miĥail Bulgakov. La majstro kaj Margarita / Мастер и Маргарита
6. Miĥail Ŝoloĥov. La kvietaj Dono / Тихий Дон
7. Boris Pasternak. Doktoro Ĵivago / Доктор Живаго
8. Aleksandr Solĵenicyn. En la unua rondo / В круге первом

Ferioj ĉe la maro

de Ewa Grochowska

La maro estis trankvila. Ondetoj venadis al ni kaj refludis senprokraste laŭ la sama ripeta, ripoziga movo. La unua haltis ĝuste antaŭ niaj piedoj nudaj, enŝovitaj en la sablo. La dua tiklis ŝiajn maleolojn. Mi tenis ŝin ĉe la ŝultroj.

“Ne timu, vi povas iri plu je kelkaj paŝoj”, – mi diris, sentante ŝin angorplena.

Fine, nur ni du! La penso restadi sola kun ŝi multe ĝojigis min. Bonŝance, Karlo, senlabora de unu jaro, estis neatendite dungita kiel ĉefkonstruisto, do li ne povis veni kun ni. Mi deziris dorloti ŝin sen subporti kritikan rigardon de mia edzo.

“Vi tro kaŝolas ŝin. Ŝi senĉese plorgrimacas kaj vi permesas ŝin konduki vin per la nazo”, – li diris.

Plaĉis al mi ripozi ĉi tie en septembro. La plaĝo estis preskaŭ dezerta, apenaŭ kelkaj sunombreloj koloris la spacon inter la luita domo kaj la maro. En tiusezona bruejo, elektata de familioj kun infanetoj pro la maro malprofunda, nun oni aŭdis nur ondmurmurojn. La vetero estis mia aliancano: la ĉielo sennuba, la suno, kiu ne plu brulas sed karesas la haŭton. Mi malrapide reprenis la manon.

“Vidu, vi kapablas eniri la akvon sen mia helpo. La ondoj estas malaltaj, vi riskas nenion”.

Ŝi aŭdacis unu paŝon. La sekva ondo ŝprucis sur ŝiajn surojn. Ŝi ekridis laŭte. Ŝi multe ŝatis tiun plaĝejon. En la pasinteco ni ofte venis ĉi-tien. Mi rigardis ŝin tenere. La brizo malkombis ŝin kaj kelkaj hartufetoj falis sur ŝiajn okulojn. Per magriĝinta mano ŝi firme tenis sian bluan robon supre de la genuoj.

Mi revenis hejmen, tute apude, ordis la faritajn aĉetaĵojn: nutraĵojn por kvin tagoj, plurajn specojn de kukoj, skatolojn por kato kaj grandan pakon de pistukoj. Kaŝto, miaŭante, frotadis sin kontraŭ miaj kruroj. Mi neniam ŝatis la katojn, tamen mi sciis kiel ĝia ĉeesto gravas por ŝi. La aferoj orditaj, mi sidiĝis kaj observis el la teraso ŝian malgrandan, senmovan silueton. La ĉina ĉapelo aspektigis ŝin amuza kaj samtempe kortuŝa.

Subite mi aŭdis gajan bojadon. La hundo, en freneza kurado por kapti bastonon ĵetitan de ĝia mastro, impete pasis apud ŝi, revenis kaj en amika elano, lekis ŝin.

Terurita, ŝi returniĝis kaj perdis ekvilibron. Kiam mi alkuris helpi ŝin stariĝi, larmoj inundis ŝiajn vangojn.

“Pardonu min, mi malsekigis la robon”, – ŝi balbutis kulpavoĉe, kvazaŭ ŝi timus esti riproĉata.

“Ne gravas, ĝi sekiĝos rapide. Dumtempe, vi surmetos alian”.

Ŝanceliĝante, ŝi kroĉiĝis al mia brako kiel al savzono, kun la vizaĝo jam ĝojradia.

“Mi ŝatus tiun, kiun vi aĉetis por mi antaŭ nia foriro, la malvan, kun poŝoj”.

Revestita, kun haroj rekombitaj en hartuberon, ŝi helpis min senŝeligi kelkajn legomojn. Ni tagmanĝis sur la teraso. Ŝi maĉis malrapide buŝplenon da gulaŝo, ignorante la specon de la plado. Ŝia rigardo atingis horizonton de la maro ondobrila. Fore malgrandaj velŝipoj glitadis sur blua fono; proksime pasis majesta jakto, surborde juna sportisto batalis por restarigi la velon de sia veltabulo. Bedaŭrinde alfloris pasaĝerŝipo, alta kiel domego, fuŝante la pejzaĝon. Posttagmeze ŝi longe sies-tis. Apud ŝi ronronis Kaŝto. Mi observis ŝian dorman, kvietan vizaĝon kaj, kortuŝita, kliniĝis por aŭdi ŝian spiran ŝuŝadon kaj kisis flugtuŝe ŝian frunton. Atendante ŝian vekigojn mi preparis freŝan trinkaĵon kaj ĉokoladan kukon. Dum ŝi delektiĝis per la manĝeto, ankaŭ mi retrovis guston de mia malproksima infanaĝo.

“Ĉu ni ambaŭ kantu la lulkanton pri abeloj kiuj forflugis el abelujo lasante ilian patrinon sola? Ĉu vi memoras la vortojn?”

“Junaj abeloj vekigas post longa, vintra dormego kaj frotas al si la okulojn per vilaj kruretoj, bzum, bzum, bzum...” Ŝi kantis kun mi malgraŭ la vortoj forfuĝintaj el ŝia memoro.

La sekvantan matenon mi starigis pentroportilon kaj preparis mian malnovan palestron, jam iomete breĉetitan. Poste mi instalas ŝin sur ĝardenan seĝon. Tamen samkiel por foti, ne estis facile pentri ŝin. Por eviti tiun tedaĵon, ŝi paŭtis, grimacis, strabis kaj mungis senĉese, do mia tasko estis peniga. Kutime mi pentras pejzaĝojn, sed mi ne volis maltrafi ŝancon portreti ŝin, do mi persistis, ke pentraĵo estu finfarita antaŭ nia reveno hejmen. Finfine, mi ĉantaĝis ŝin: “Bonvolu, ne plu moviĝi! Post unu horo ni iros al la vilaĝo kaj ni manĝos glaciaĵojn kun ŝaŭmkremo”. Frandema, ŝi obeis kaj pozis senmove.

Venontaj similaj tagoj fluis laŭ la ritmaj momentoj de niaj manĝoj kaj promenoj surborde de la maro ĝis ruĝaj rokoj. Ĉi-foje, ŝi kolektis kelkajn konkaĵojn. Vespere mi legis al ŝi ĉapitron de libro pri kastelestrino, amsopiranta je kuraĝa kavaliro, sed ofte ŝi ekdormis meze de mia legado. Mi neniam enuis kun ŝi, feliĉa havi ŝin nur por mi. Mi tiom amis ŝin!

Iom da tempo post niaj ferioj, ŝia sano difektiĝis. Dum la entombigo, pluraj personoj konsolis min dirante: “Tio estas tute natura ordo de la vivo”.

Eble ili pravis... Centjara ŝi jam estis, mia kara panjo.

Iĝu abonanto de “La Ondo de Esperanto”!

18:03

de Laure Patas d'Illiers

La vetero ĝis nun estis bela. Forta vento kirlas la polvon ambaŭflanke de la vojo. La vespero estos fulmotondra. Karbokoloraj nuboj ore randitaj amasiĝas. Laŭlonge de la veturejo la arboj montras du kolorojn, okran oron ĉe unu flanko kaj malhelan verdon ĉe la alia flanko. La somero senfine finiĝas, ĝi pluas pro inerto, sen ajna energio. La filikoj rande de la vojo komencas rufiĝi. Oni ŝvitas en la peza varmo de ĉi tiu posttagmezo, tamen io neperceptebla en la aero anoncas la baldaŭan sezonon de trikaĵoj kaj koltukoj.

La ŝoforo stiras sian buson laŭ la mallarĝaj sinuaj vojoj, alten kaj malalten, monteton post monteto. En la fora oriento malofte videblas la silueto de antaŭmontoj de la Centra Masivo. Malvastas la horizonto en Quercy. La lasta vojaĝanto elbusiĝis antaŭ tri haltoj, en loko kie ĉi tiu departementa ŝoseo kruciĝas kun tera vojo al Senaillac. Per sia mano, la ŝoforo gratas sian dekstran gluteon. Sola en sia veturilo, oni senĝenas.

Li malŝatas labori dum la somero. Tristas stiri buson tute aŭ preskaŭ malplenan, dum ĉiuj estas fore feriantaj. Venu la aŭtuno kaj la brua grego da infanoj veturantaj al la lernejo, por revivigi ĉi tiun feran ujon, nun silentan kvazaŭ tombo. Tamen eĉ kiam lia buso kolektos lernejanon, tio ne plu plaĉos kiom antaŭe. Antaŭ multaj jaroj, kiam klientoj enbusiĝis, ili ĉiam diris: “Bonan tagon, sinjoro Laniès”. Nuntempe, ili ne levas la rigardon el siaj telefonoj. Eĉ per siaj damnitaj telefonoj ili pagas! Ne plu okazas donado de busbileto, kalkulo de restmono, дума babilado pri io ajn. Kiam li junaĝis, malplena aŭtobuso tutsimple ne ekzistis. Ĉiuj uzis buson, junaj kaj maljunaj, vintre kaj somere. Sed hodiaŭ onidire “ĉiu havas aŭton”. Fakte tio ne veras! Tamen tiuj, kiuj ne havas aŭton, estas devigataj elturniĝi alimaniere, ĉar pli kaj pli malmultiĝas la busoj. Ŝoforo de buso estas profesio foriranta.

La stiristo venas al la busostacidomo. La buso sekvas kurban trajektorion por lokiĝi, fronte al la kajo, ĝuste sub la afiŝita numero de la buslinio. Sinjoro Laniès peze elbusiĝas, malfaldigante siajn rigidiĝintajn krurojn, malkurbigante sian dorson. Estas neniu vivanto en la tuta stacidomo, krom senhejmulo duonkuŝanta

sur benko kun amaso da posedaĵoj surgrunde. Sinjoro Laniès ĵetas rigardon al la granda mura horloĝo. 17:58. Li disponas kvin minutojn antaŭ ol foriri, sufiĉas por pisi kaj plenigi per krano sian akvobotelon. Lia buso devas foriri je 18:03. Post dek ses haltoj, ĝi venos al la alia ekstremaĵo de la linio. Je 19:47 ĝi revenos ĉi tien laŭ inversa vojo. Tiam finiĝos lia labortago. Li eliras el la stacidomo. Neniu vojaĝanto atendas sur la kajo antaŭ lia buso. Li vespiras. Li probable laŭveturos la tutan linion sen kliento. Venontjare la busa kompanio certe forigos la lastan vojaĝon el la horaro.

18:03

Sinjoro Laniès sidiĝas, kojnumas sian akvobotelon ĉe sia seĝo, startigas la motoron. La buso skuiĝetas. Ĝuste kiam Jean-Pierre Laniès pretas retroveturi, oni frapetas ĉe lia dekstra fenestro. Li kliniĝas. Tie staras la senhejmulo, kiun li vidis sur la benko. Kion ĉi tiu volas, ĉu moneron? Ne, eniri, li volas eniri. Malvolonte, Jean-Pierre Laniès premas la butonon kiu malfermas la pordon. El sia alta seĝo kaj sia longa dorso, li subenrigardas la entrudulon kaj seke anoncas, ke biletoj ne plu aĉeteblas en la busoj mem. La vagadulo enbusiĝas kaj montras telefonon. Sur la ekrano, riparita per glubendo, afiŝiĝas rapidresponda kodo. Jean-Pierre Laniès elingigas sian pistolecan legilon kaj celas la nigra-blankan kvadraton. Nekredeble! La vagadulo estas laŭregula, lia bileto rajtigas lin veturi en ĉiuj linioj de la kompanio dum unu horo.

Ĉemane la kliento portas gitarujon el trivita kvadratita ŝtofo. Kio videblas malantaŭ li? Hundoj estas malpermesitaj en busoj, krom tiuj de blinduloj. La vojaĝanto insistas, lia hundo bone kondukas, li promesas ke ĝi ĝenos neniun, li flanken klinas sian kapon, lia rideto provas krei simpation, li pli junas, ol Jean-Pierre kredis kiam li vidis lin sur la benko. Nu, ĉar la buso nun estas malplena kaj verŝajne tiel restos... Per laca gesto Jean-Pierre permesas eniron. La vojaĝanto paŝas inter la vicoj de seĝoj. Lian dorson kaŝas granda tornistro sur kiu kuŝas rulita dormosako. Liajn kruojn iom kaŝas la sekvanta hundo.

La buso retroveturas laŭ kurba linio, antaŭeniras al la departementa ŝoseo, komencas la lastan iron kaj revenon de la tago. Dum la halto en la busostacidomo la nuboj pli malheliĝis. Proksime de la okcidenta horizonto la ĉielo konservas sian oran lumon. Ĉie alie ĝi aspektas kiel vastega griza tegmento, kaj kvazaŭ ĝiaj fostoĵ staras la poploj ambaŭflanke de la ŝoseo. La varmo, kiu amasiĝis dum la tago, stagnas en la buso. Jean-Pierre sentas kiel lia ĉemizo ĉe la dorso denove gluiĝas al la artledo de lia seĝo.

Stirante, li ofte rigardas al la ena retrospegulo. La fremdulo instaliĝis funde de la buso, kie ununura benko sekvas la tutan larĝon. Li tute kuŝas sur la funda benko. Jean-Pierre ne povas vidi liajn piedojn, sed tutcerte ili estas sur la brakapogilo rande de la benko. Senhejmuloj neniam demetas siajn ŝuojn. Liaj plandumoj lasos makulojn. Jean-Pierre devos purigi sian buson antaŭ ol hejmeniri. La ulo invadis ankaŭ la antaŭlastan vicon de seĝoj, lia tornistro kuŝas sur la du seĝoj maldekstre

kaj lia gitarujo sur la du dekstre. La hundo staras sur la planko inter la seĝoj de la antaŭlasta vico. Ĝi ŝajnas juna kaj scivoleme rigardas fronten. De temp' al tempo ĝi iomete ŝanceliĝas pro la movoj de la veturilo. Ĝia felo estas blanka kun rufaj makuloj.

Jean-Pierre rigardas la vojon sen vidi ĝin. Li parkeras ĉiun ĝirejon. Dum la tago sur ĉi tiu loka vojo ofte renkontpasas kampara traktoro aŭ malnova kamioneto, sed je ĉi tiu malfrua horo la vojo senhomas. La viro malantaŭe probable aĝas ĉirkaŭ tridek. Pli malpli tiom aĝus Sébastien se li ankoraŭ estus. Cetere, ĉi tiu junulo, pro sia pajlokolora hararo, hirta kiel disfalinta fojnamaso, iomete similas al Sébastien. Jean-Pierre malrapidas antaŭ sinsekvo de fortaj ĝiroj, anoncita de trafikŝildo. Ĉe la piedo de la trafikŝildo fiksiĝas velkita bukedo, memore al iu viktimo de ĉi tiea akcidento. Sur tia vojo Sébastien... Pri Sébastien, tio okazis en novembro, la kamiono havis difekton en la bremsa, pro pluvo la ŝoseo estis glita... Se Sébastien estus portinta kaskon, li estus postvivinta, tiam diris ĝendarmo. Jean-Pierre tiomfoje admonis Sébastien, kiam oni veturas per mopedo oni portu kaskon! Sed tiutempe Sébastien agis nur laŭ sia propra plaĉo. Se Josette tie estintus, ŝi povintus paroli al li. Ŝin Sébastien ja aŭskultintus. Ŝi eĉ ne bezonintus paroli. Ŝi simple haltigintus lin sur la pordosoĵlo, metintus la kaskon sur lian kapon kun rideto kaj kiseteto sur lian nazopinton, kaj li konsentintus porti ĝin.

La memoroj tro pezas ĉi-vespere. Jean-Pierre per bruska fingro premas la butonon de la radio. BQR, Bas Quercy Radio, 102 FM. "Rugbeo, rezultoj de la hodiaŭaj matĉoj". La novaĵoj pri sportoj plenigas la buson, la krioj de spektantoj eksplodas en subitaj blovoj, la vortoj de la komentisto haste karuselas. Poste reklamoj, kuiru per natura gaso, dudek elcentoj rabato sur bovaj ripaĵoj en superbazaro, kaj tiel plu. La kaskado de bruoj plenplenigas la orelojn kaj bonefikas sur la menso.

Inter du klukantaj reklamoj, Jean-Pierre perceptas facilajn sonojn el la busofundo. Ĉu blekas la hundaĉo? Ne, temas pri muzikecaj sonoj. Malantaŭe la junulo eligis sian gitaron kaj komencas agordi. Ĉu la radio ne plaĉas al li? Ĉu li pretendas ludi sian muzikaĉon? Arogantulo! La bubo konsciis, en kies buso li estas, li respektu la rajton de la estro. Jean-Pierre plilaŭtigas la radion. Reklamo orelŝire dialogas por vendi traktoron-gazontondilon. La hundido blekas, probable la subita bruoj timigis ĝin. Jean-Pierre prenas sian akvobotelon kaj trinkas plurajn glutojn. Li konscias ke lia tuta korpo estas ŝvita.

Antaŭ la ventoŝirmilo la vojo serpentumas tra densa kaj malhela arbaro. La ĉielo nigras kiel krepusko. Subite zigzago traflugas la aeron dekstre. Tuj tondro imponas, brutala, surdiga. Pluvo eksplodas per hastaj akvofaloj, kvazaŭ kolero longe retenita. Likvaj rimenoj vipas la vitraĵojn, resaltas de la ŝoseo, surŝprucigas la karoserion kun obtuza grumblo. Ĉie ĉirkaŭ la buso la aero plenplenas je blankecaj vertikalaj strioj. Preskaŭ nenio videblas. Jean-Pierre malrapidas. Eĉ se li parkeras la vojon, eĉ se estas neniu risko renkontpasi alian veturilon, li timas veturi preskaŭ blinde. El la pala kurteno de la pluvo io ajn povus aperi...

La frakasa bruo de fulmotondro supersonas la radion, kiun senatente malŝaltas Jean-Pierre. Fulmotondroj en la fino de aŭgusto povas esti danĝeraj. Ĉi tiun mantenon en la radio mem oni asertis, ke la departementa administracio malsufiĉe flegas la publikajn arbarojn, kio plialtigas la riskon de incendio dum la somero. La fulmotondro lante malproksimiĝas. La tondra bruo pli kaj pli malfortiĝas. Restas la obtuza graŭlado de la pluvo.

La buso desupras malmildan deklivon ĝis forta ĝiro dekstren. Turniĝante, Jean-Pierre subite premegas la bremspedalon, kaj la buso konvulsie haltas. La nazo de la buso frapiĝis kontraŭ obstaklo, kiu tutlarĝe baras la vojon. Arbo kuŝas oblikve tra la ŝoseo. Ĝiaj radikoj ankoraŭ restas dekstre sur la taluso. Ĝiaj branĉoj implikiĝas maldekstre en la vepro, platiĝante la filikojn ĉe la rando. Jean-Pierre taksas la diametron de la trunko je plimalpli tridek centimetroj. La malhela ŝelo brilas pro la pluvo rojante sur ĝi. Longa flako malrapide formiĝas sub la trunko.

Jean-Pierre ŝaltas la danĝeroblinklumojn. Kiam li malŝaltas la motoron, ĉio silentiĝas. Fakte, la silento estas nur relativa, ĉar pluvgutoj plu frapas la karoserion. Jean-Pierre telefonvokas la busoficejon. La kolego flegme notas la incidenton. Li sendos iun kiel eble plej rapide. Kiel eble plej rapide...? Dankon, kolegoj. Nu, iu ja venos, sed post almenaŭ unu aŭ du horoj, post la fino de la fulmotondro. Inter-tempe noktiĝos. Per kolera gesto, Jean-Pierre premas la butonon por malfermi la pordon. Pli laŭte audiĝas la pluva kaskado. Li stariĝas kaj surmetas flavan sekurjakon. Ĉi-matene, li ne atentis la veterprognozon kaj kunprenis nek pluvombreton nek pluvmantelon. Ekstere li tramalsekiĝos. Tamen li nepre eliru por ekzameni la damaĝon kaj instali la sekurecajn triangulojn sur la ŝoseon.

Elbusiĝante, Jean-Pierre vidas, ke la junulo forlasis la busofundon kaj aliras lin. La knabego mantenas anorakon kaj prezentas ĝin al Jean-Pierre, kiu nee skuas la kapon. Iom da pluvo ne timigas lin, neniel li akceptus ion de tiu individuo, neniam li surmetus ĉi tiun multkoloran veston tute ne taŭgan al lia aĝo. La knabo insistas, kun la brako etendita, la kapon flanke klinita. Nu, ĉion konsiderinte, preferindas eviti malvarmumi. Cetere, neniu vidos lin tiel vestite.

La kapoto ne grave difektiĝis. La du sekurecajn triangulojn Jean-Pierre zorge starigas tridek metrojn antaŭ kaj malantaŭ la buso. Disfluetante pro la pluvo, li reniriras la buson. Tuj li demetas la flavan sekurjakon kaj la buntan anorakon. Li paŝas en la buso, tenante antaŭ si per etendita brako la anorakon, kiu abunde gutas sur la plankon. La hundo antaŭeniras flarante. Subite ĝi nazbruas ĉar akvo falis sur ĝian kapon. Ĝia surprizita mieno tiel komikas, ke Jean-Pierre ne povas deteni sin ridi. Ankaŭ la knabo ridas. Ĉi tiu prenas la anorakon kaj metas ĝin sur dorsapogilon, kie la teksaĵo plu eligas gutojn sur la plankon inter du seĝovicoj. Jean-Pierre plu restas samloke, svage rigardante la hundon, kaj demandas "Kiel ĝi nomiĝas?"

"Ĝi nomiĝas Porthos". Post momento, la knabo aldonas: "... kaj mi estas Antoine". La hundo skuetas la krurojn kaj instalas sin sur seĝon por eviti la malsekan plankon. Finfine Jean-Pierre levas la okulojn al la hararo je la koloro de matura

tritiko. “Jean-Pierre Laniès. Nu, Jean-Pierre, mi estas Jean-Pierre”. Li sidiĝas sur seĝon. La pluvo zumas ekstere. Li ne bone scias, kion fari per sia korpo, nek kion diri. Li ne kutimas konatiĝi kun nekonatoj. Kiam Josette ankoraŭ vivis, ŝi ofte invitis gastojn en ilian hejmon. Josette ŝatis alparoli fremdulojn. Ŝi kapablis paroli kun homoj. Ŝi ankaŭ kapablis paroligi ilin pri si, malkovri simpatiajn karakterojn. Li mem neniam scipovis. Post ŝia forpaso li ne plu vizitadas nek gastas. Kun la kolegoj, nur bonan tagon, ĝis la revido. Ĉiusemajne li kuniĝas kun samkafejanoj por trinkadi, kartludi aŭ spekti rugbeomatĉon. Tie oni konas sin sen rakonti pri si mem. Ĉi tiu Antoine iomete similas ankaŭ al Josette. La sama eta rideto, kiun ŝi kelkfoje havis rigardante lin. Ne rideto mokanta, tute ne, nur eta rideto kiu atendas ion.

Ekstere, la pluvo senĉese frapas la fenestrojn kaj la tegmenton. La ĉielo malheligita de la fulmotondro nigrigas la foliaron ĉirkaŭe. Ne tiom malfruas, sed ŝajnas ke jam profunde noktas. Ene de la buso la lampoj eligas halojn je la koloro de ovoflavo. Antoine prenas sian gitaron kaj ekkantas kanzonon mildan kaj lantan. “Bolivia melodio”, – li aldonas fine. Li pluas per muziko rapida kaj vigliga. La fingroj de Antoine kuras sur la kordoj, lia tuta korpo moviĝas laŭtakte. Jean-Pierre havas la impreson, ke la muzika ritmo harmonias kun la pluva tamburo sur la tegmento. “Brazilo sambo”, – klarigas Antoine kun ĝoja rido. Poste li rakontas sian lastan vojaĝon. Dum unu jaro li travojis Sudamerikon. Muzikisto ĉie estas bonvena.

Subite la ekstera mondo sentiĝas. Reflektorsignaloj, ĵetfermadoj de veturilpordoj, laŭtaj vokoj. Kolego frapas la vitron ĉe la direktilo. Jean-Pierre stariĝas, enspiras aeron kaj haste parolas.

“Nu, Antoine, hm, se vi volas, se neniu atendas vin, vi povus gastigi ĉe mi. Sciu, varme vespermanĝi, endome tranokti. Tio tute ne ĝenus min. Hejme estas multe da spaco”.

Proksimuma prononco (la akcento estas je la lasta silabo):

Antoine: Antŭan

Bas Quercy Radio: Ba Kersi Radio

Jean-Pierre Laniès: Ĵapjer Lanjes

Josette: Ĵozet

Porthos: Portos

Quercy: Kersi

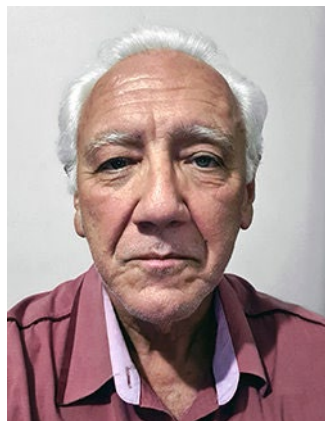
Sébastien: Sebastjan

Senailac: Senajak

Viro laŭte parolanta al neniu

de Paulo Sérgio Viana

Mi bone memoras. En nia infanaĝo, sur la stratoj de nia eta landinterna urbo, inter bojantaj hundoj kaj bruemaj infanoj, foje ni vidis viron parolantan laŭte, al neniu. Li iradis ĉiam rapide, kvazaŭ urĝe, kvankam li neniam atingis sian celon. Eble tio vekis en mi simpatian, pro simileco.

Kaj mia pli aĝa frato, kun serioza, severa mieno, instruis al mi:

– Ne fidu homon, kiu voĉe parolas nur al si mem. Precipe se li parolas laŭte. Li estas freneza kaj danĝera. Ĉar kiucele iu sana homo povus paroli laŭte, se al neniu li direktas siajn vortojn?

La logika klarigo de mia frato ŝajnis al mi senkontesta. Kiel naiva povas esti logiko!

Post multaj jaroj kaj longa sencela irado, unu tagon mi troviĝis en vagono de metroo en granda urbo. En granda urbo oni ofte ricevas la impreson, ke la homamaso rapidas nenicelen. Tamen en granda urbo mallogiko jam ne aspektas naiva. Nu, mi sidis en la vagono kun libro enmane kaj ombro enkape. La trajno brue bremsiĝis, la pordoj klake malfermiĝis, kaj envenis maljunulo, kaj li sidiĝis sur la benko apud mi. Ĉiuj ceteraj sidlokoj estis okupitaj de pasaĝeroj silentemaj kaj gravmienaj.

Kaj la maljunulo komencis sian laŭtvoĉan entuziasman paroladon. Li tamen ĝin direktis al neniu; li simple parolis al la aero. Liaj larĝe malfermitaj okuloj hele brilis, kaj oni povis vidi sur ili malsekan lumon. Li parolis nur al si mem. Ŝajnis, ke li prelegas al vasta ĉeestantaro, kiu ekstaze aŭskultas, sed la pasaĝeroj en la vagono iom honte rigardis al alia punkto, jen al siaj libroj kaj gazetoj, jen al la fenestroj, jen honte unuj al aliaj. Kelkaj klopodis kaŝi sinĝenan rideton, ĉar tiel oni strange reagis, kiam oni vidas malminacantan frenezulon. Unu sinjorino zorgeme serĉis por si alian sidlokon, iom for de la homo, kiu laŭte parolis al neniu.

– Komprenu bone, miaj karaj! Mi estas feliĉa! Mi vekiĝis hodiaŭ frumatene por atendi la sunon. Mi vokis la sunon, kaj ĝi bonkore respondis. Iom post iom ankaŭ ĝi vekiĝis, pigre streĉis siajn brakojn kaj krurojn, oscedis, palpebrumis kaj fine malfermis la pordojn de la horizonto. Ĉu vi povas kredi, ke de la fenestro de mia kabanaĉo mi povas vidi la horizonton? Jes, mi povas! Jen kial mi estas feliĉa! Mi

povis vidi, ke la suno stariĝis, respondis, kaj sternis sian luman littukon sur nian mondon. Kia belaĵo! Dankon, suno! Pro tio, mi povis rimarki, ke la ĉielo estas blua, ne egoisme blua, sed blua kun lokoj rezervitaj por kotonaj nubetoj ŝvebantaj kaj kapriole saltetantaj meze de la bluo. Dankon, nuboj! Kaj mi povis vidi, ke la arboj estas pli verdaj, hodiaŭ, kaj ili spiras pli facile. Pluvo lavis kaj revigligis iliajn foliojn dum la nokto. Dankon, pluvo!

Kaj la maljunulo sinsekve dankis la pavimon de la stratoj, la fumon de la busoj, la buterpanon sur sia matenmanĝa tablo, la uniformon de policistoj, la belajn tri kolo-rojn de la semaforaj lumoj, la ĉarman vizaĝon de patrino kondukanta sian knabeton al la lernejo, la venteton de la metroaj koridoroj, la rideton de la biletkontrolisto, kaj fine la kompanion de tiuj amikaj pasaĝeroj, kiuj sidas kun li en sufiĉe komforta vagono. Kaj de tempo al tempo li ripete asertadis, ke li estas feliĉa.

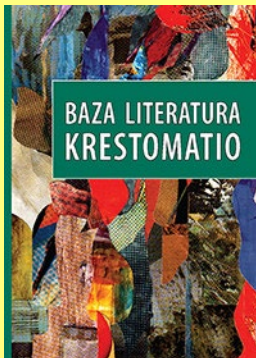
Tiumomente, post lavango da dankoj, mi perceptis, ke kelkaj kunpasaĝeroj iom ĝenite sin movis sur siaj sidlokoj.

Mi ne plu rezistis la scenon. Mi proponis la manon al la entuziasma maljunulo. Li akceptis. Kaj ni senvorte premis al ni reciproke la manon, longe kaj varme. Kaj tuj poste unu junulino stariĝis de sur fronta metroseĝo kaj same proponis al li sian manon, kaj ili same longe manpremis sin reciproke. Kaj same reagis sinjorino, de sur la malantaŭa seĝo. Entute kvar pasaĝeroj ripetis mian geston. Al ĉiuj la viro, kiu parolis al neniuj, redonis varman manpremon. Ĉiuj aliaj en la vagono honteme sin detenis, sed ne sukcesis eviti hontetan ridon. Neniuj pasaĝero, inkluzive de mi, eldiris eĉ unu vorton.

Kaj la trajno denove bremsiĝis kaj haltis. Tiu estis mia elirpunkto. Mi eliris el la vagono, sed antaŭe mi denove rigardis tiun maljunulon, kiu laŭte plu paroladis al neniuj, en la metroo. Kaj mi denove plonĝis en homamason, kiu rapidis kiel ĉiam. Severmienaj homoj nenien irantaj.

Ho, de kiom longa tempo mi ne vidas mian fraton!

BAZA LITERATURA KRESTOMATIO

Tuta biblioteko en unu volumo
Nova eldono korektita kaj ampleksigita
199 verkoj aŭ fragmentoj de 82 aŭtoroj
Kuneldonis *Sezonoj* kaj Litova Esperanto-Asocio
368 paĝoj
Prezo: 27 eŭroj
Aĉetebla ĉe UEA kaj aliaj libroservoj

Kaj la gajnanto estas...

de **Wolfgang Kirschstein**

Estas jam banala observo, ke nenio estas kiel antaŭe. Tio validas kompreneble ankaŭ por la ĉi-jara disdono de la Oskaraj premioj. Neniu grandskala ceremonio por gesteluloj kaj gesteluletoj, sed iom pli intima ceremonio. Nenie publika spektado kun komuna krevmaizo, sed unuopa hejma observado sur la sofo aŭ en la lito.

Usono klopodas trovi sian animon

Ĉar la grandaj kompanioj ne lanĉis multajn grandajn furoraĵojn, pli malgrandaj filmoj povis grimpi en la kategorion “plej bona filmo”. Estis frape, ke kvar el la ok kandidatoj temis pri la ebleco de alternativa Usono, alternativo al la rasista vizio de la nun forigita kaj neniam plu mencienda prezidento. Tiel *Minari* de Lee Isaac Chung rakontas, kiel korea familio trovas novan hejmon en kampara Arkansaso. *Judas kaj la nigra Mesio* (*Judas and the Black Messiah*) de Ryan Coogler rekonstruas epizodon el la movado Nigraj Panteroj. Dum la aktorado estis elstara, mi trovis la intrigon tro interna por kapti mian intereson. Sed Daniel Kaluuya prave ricevis la premion por plej bona apoga aktoro.

La proceso kontraŭ la ĉikaga-sepopo *The Trial of the Chicago 7* de Aaron Sorkin kolektis ses nomumojn, sed gajnis neniun premion. Jes, estas elstara aktora ensemblo, sed la scenaro kapablas nur fokusi al iuj el ili. La plej multaj roloj estas nur skizoj. Sorkin rerakontas la farsan proceduron el la jaro 1968a. Tiam “la sistemo” klopodis meti admonon por protestantoj kontraŭ la milito en Vjetnamio laŭ la moto “punu unun, eduku centon”. La korupteco de la jura sistemo jam estas sufiĉe ŝoka, sed Sorkin sentis la bezonon dramatigi kelkajn eventojn por pligrandigi nian indignon. Tio povas esti distra, sed ne nepre estas recepto por la plej bona filmo de la jaro.

Esceptaj vivoj

Holivudo amas filmojn pri si mem, tiel *Mank* de David Fincher kolektis 10 nomumojn. Temas pri la evoluo de la scenaro por *Citizen Kane* (1941), ofte menciita kiel unu el la plej elstaraj filmoj de la mondo. Kutime oni atribuas la scenaron al la juna genio Orson Welles, sed ĉi tiu filmo postulas, ke la kunverkinto Mankiewicz havis

pli grandan kontribuon, ol oni antaŭe sciis. *Mank* tamen nur marĝene temas pri konkretaj detaloj de la verkado de la scenaro, sed pli amplekse esploras la kreivan procezon kaj la fonon, en kiu la verkisto skribas pli ĝenerale. Fincher uzas diĝitajn trukojn, tiel *Mank* aspektas kiel filmo el la 1940aj jaroj.

Du aliaj biografoj kandidatis por plej elstara filmo *La patro (The Father)* de Florian Zeller kaj *Sono de metalo (Sound of Metal)*

de Darius Marder. Ambaŭ estas treege rekomenditaj.

La patro invitas la spektanton vidi la mondon el la perspektivo de demenculo. Anthony loĝas en sia apartamento, sed strangaj aferoj okazas. Kial ade malaperas lia horloĝo? Kaj kiu estas tiu fremdulo, kiu asertas, ke li estas edzo de lia filino? Kaj kial ŝi foje volas transloĝiĝi al Parizo kaj foje ne? Ni spertas la frustriĝon de Anthony. Malsamaj aktoroj ludas la saman karakteron, kaj ankaŭ tiel ni atestas la konfuziĝon de Anthony. *La patro* estas korŝira ĝis la brutala fino. Kvankam ili parolas, eĉ parolas multe, tiu filmo neniam tedis min. Anthony Hopkins, kvankam iom surprize, sed prave gajnis la premion por plej elstara aktorado.

Riz Ahmed de *Sono de metalo* ankaŭ estintus digna gajnanto en tiu kategorio. Li kreas la rolon de surdiĝanta muzikisto Ruben Stone. Ahmed brile ludas la neadon de la onta handikapo, frustriĝon, batalon, rezignon kaj fine akcepton. Danke al la brila sona editorado ni partoprenas en la mondo de Ruben. Kutimaj sonoj malaperas aŭ distordiĝas. Tamen la rezulto ne estas plorriĉa kompatato, sed prudenta portreto de malrezignanta menso. Filmu, kiu longe resonos en mia menso (pardonu la trivialan vortludon).

Promesplena juna virino (Promising Young Woman) de Emerald Fennel pritraktas en sia propra maniero revenĝon de, nu, promesplena juna virino sub la etikedo de #mi_ankaŭ. Tio estas iasence nova ebleco por intrigoj: interese, distre, ĝueble sed por mi ne tro profunde.

La favorito de ĉiuj tamen estis *Nomadlando* de Chloé Zhao (Zhào Tíng). Ĉiu filmo de Zhao ĝis nun rakontas pri vivoj marĝene de la socio. *Kantoj, kiujn mia frato instruis al mi* (2015) temas pri la komplikita kaj malstabila vivo de amerikaj indiĝenoj en rezervejoj. *La Rajdanto* (2017), unu el la plej ŝatataj filmoj de la usona eksprezidento Obama, estas nuntempa vesterno. Brady devas post grava akcidento decidi, ĉu li provu realigi sian revon iĝi rodeisto kaj eble morti, aŭ ĉu li pluvivu en anonimeco. Mi do havis grandajn anticipajn atendojn, kaj Zhao plene plenumis ilin.

Fren (brile aktorita de Frances McDormand), virino en la sesdekaj jaroj, perdis ĉion: edzon, laboron, domon. Restas nur la kamioneto, kaj per ĝi ŝi veturas kiel moderna nomado tra la lando, sendome, jes, sed ne senhejme. Tio elvokas la usonan miton de libereco sur la vojo. Zhao observas detale kaj proksime. Fren ne

estas bedaŭrinda persono. Zhao ankaŭ evitas indignon, ekzemple, ŝi senkomente montras la laborkondiĉojn ĉe Amazon. Survoje Fren renkontas aliajn nomadojn. En tiu filmo veraj nomadoj ludas fikciajn versiojn de si mem. Ili aperas ankaŭ en samtitola nefikcia libro, sur kiu Zhao bazis la scenaron. Jen alia elvoko de la “vera esenco de Usono”, kiu tute prave gajnis la premion por la plej bona filmo de la jaro. Chloé Zhao ankaŭ gajnis la premion por plej bona reĝisorado. La Akademio jam 93 fojojn disdonis siajn premion, kaj Zhao estas nur la dua virina gajnanto. Honton al la Akademio! (Legu pli en *La Ondo de Esperanto*, 2020, №305, p. 108-110.)

Entute estis jaro kun tre vidindaj produktaĵoj. Estas nur bedaŭro, ke multaj el ili rekte aperis en elsendofluoj sen montrado en kinejoj.

Internacia rikolto

Internaciaj produktaĵoj eĉ pli malfacile atingas la spektantojn en kinejoj, des pli en absurda sezono kiel la nuna. 15 internaciaj filmoj estis en la mallonga listo, kiu aperis en decembro. Kvin estis finfine nomumitaj. Ofte ne facilas eltrovi la elektokriteriojn de la Akademio. Probable ili faras, kion ili kapablas.

Colectiv (tio estas nomo de klubo en Bukareŝto) de Alexander Nanau el Rumanio estas dokumenta filmo: ĝi aperis ankaŭ en la kategorio “plej bona dokumenta filmo” kaj devintus gajni tiun premion. Nanau esploris skandalon, kiam en 2015

pro incendio en ĉi tiu rumana klubo mortis 27 homoj, sed pli multaj mortis poste en la hospitalo pro diluitaj disinfektaĵoj. (La filmo *Să nu ucizi (Ne mortigu!)* de Gabi Virginia Șarga kaj Cătălin Rotaru el la jaro 2018 pritraktas la saman temon.)

Pli bonaj tagoj (Internacia titolo por *Sháonián dě nǐ*) de Derek Tsang temas pri ĉikanado en ĉina lernejo. Tio estas ofta temo en orientaziaj filmoj por la junularo. Verŝajne la ĉina cenzuro intermiksas, kaj tial tiu filmo estas pli eduka ol interesa. Estas facile trovi pli taŭgan kandidaton el la mallonga listo, ekzemple *Karaj kamaradoj!* (*Дорогие товарищу!*) de Andrej Konĉalovskij. Tiu filmo rakontas pri evento el la jaro 1962, kiam la Sovetunia armeo ma-

sakris la protestantojn kontraŭ malkresko de salajro kaj kresko de prezoj en la urbo Novoĉerkassk. (Bedaŭrinde la filmo iom banaliĝas en la dua parto.)

Ĉiam estas ĝojige, se filmo el Afriko ricevas atenton. Ĉi-jare *La viro, kiu vendis sian haŭton* (*L'homme qui a vendu sa peau*) de Kaouther Ben Hania el Tunizio estis kandidato por la plej bona internacia filmo. La filmo ĵonglas lerte inter la problemoj de rifuĝintoj, homaj rajtoj kaj la sinteno de intelektuloj kaj enkondukas, iom malsukcese, amhistorion kiel motivon de fuĝo.

La favorita kandidato estis *Ebriemo (Druk)* de la dana reĝisoro Thomas Vinterberg. Bedaŭrinde, ĝi gajnis la premion. La scenaro de *Ebriemo* estas tute averaĝa. Kvaropo de mezaĝaj instruistoj legis pri la penseksperimento de norvega psikiatro, ke homoj funkcius pli bone, se ili konstante havus iom da alkoholo en la korpo. Ili volas pruvi ĉi tiun hipotezon kaj – jes, surprizo! – Ili subite fariĝas brilaj. Tiam ili pensas, ke pli da alkoholo estos eĉ pli bone. Ĉiu povus diri al ili, ke tio estas malbona ideo. Ili fiaskas kaj repensas sian sintenon al alkoholo, kaj faras tion drinkante ĉampanjon el la botelo... Elstara aktorado de la trupo, kaj precipe de Mads Mikkelsen, kaŝas la difektojn de la scenaro kaj savas la filmon.

Quo vadis, Aida de Jasmila Žbanić el Bosnio estas la filmo, kiu meritis gajni la premion. Ĝi rakontas pri Aida, kiu laboras kiel tradukisto por NATO en Srebrenica. Aida klopodas savi siajn familianojn, sed ŝi devas agnoski, ke ŝi estas senpova ŝraŭbo en la sistemo. La dramo fariĝas pli kaj pli intensa. Ni, la spektantoj, fariĝas tiel frustritaj, koleraj kaj senesperaj kiel Aida. Tiu filmo estas altnivela, sed la juĝoj de la Akademio laŭris anstataŭe banalan komedion. Ve!

La rikolto finita. Eĉ en la tempo de la monda pandemio eblis produkti elstarajn filmojn. Ni rikoltos denove en la sekva jaro. La gajnanto estas la spektanto de filmoj.

Nova bitalbumo: **MARta kaj JOmo kantas MAYOMA-n**

MARta kaj JOmo kantas MAYOMA-n estas sestitola bitalbumeto kaj tipe Esperanta kunlaboro inter la kantverkisto-komponisto Mayoma, kiu loĝas en Kinŝaso (DR Kongo), kaj gemuzikistoj-kantistoj de Tuluzo (Okcitanio, Francio).

Théophile Mayoma Diankembo naskiĝis la 28an de julio 1960 en Kinŝaso. Mayoma esperantiĝis en 1983 kaj en 1985 ekkantis kaj ekverkis Esperanto-kantojn. Li neniam kantis en muzika grupo, sed kantas sola kaj mem verkas kaj komponas siajn Esperanto-kantojn sen ludi instrumenton. Komence li sendis siajn kantontekstojn al esperantistoj, Esperanto-grupoj kaj asocioj, serĉante Esperanto-kantiston por prezenti ilin, sed tio ne sukcesis. Poste li registris siajn kantojn surkasede kaj dissendis ilin.

Finfine en 2006 JoMo (Jean-Marc Leclercq, la konata tuluza artisto) afable konsentis, kaj komence de 2007 JoMo ekregistris plurajn el liaj kantoj por eventuale eldoni ilin kadre de projekto *Afrika Kompilo* lanĉita de *Vinilkosmo*.

Antaŭ dek unu jaroj aperis la vinilkosma albumo *Mayoma kaj jOmO afrikumas*. Ĉi-jare nova juna kantistino Marta plifortigis la teamon per sia bela ina voĉo kaj natura lerteco kanti voĉajn harmoniojn. Eble tiu muzikumeco venas de ŝia infanaĝo, kiam ŝi aŭdis sian patron (jOmO mem!) ludantan kaj kantantan en la hejmo aŭ sur scenejo.

Spektu kaj auskulti prian videon: <https://youtu.be/ty-9L7nwid0>.

jOmO ludas gitaron kaj basgitaron, foje akompanas per voĉo sian filinon, kaj Marta kantas plurvoĉe ĉiujn kantojn de Mayoma. La renkontiĝo de la Afrika sentumo de la aŭtoro kaj de la Eŭropa kulturo de la gemuzikistoj kaj gekantistoj estas granda forto de ĉi tiu transkontinenta kunlaboro.

Same kiel en la antaŭa albumo, oni povas auskulti ankaŭ unu komponaĵon de jOmO, sed ĉi-foje kun nur ritmo kaj voĉoj, en Esperanto kaj parte en lingala, la lingvo de Kongo kiun li nun lernas.

En tiu ĉi albumeto kunlaboris:

Téophile Mayoma Diankembo: aŭtoro kaj komponisto

Marta Juliá: voĉo

jOmO: instrumentoj kaj voĉo

La albumo estas registrita en la hejma studio de JOmo

Miksita kaj mastrita en studio de La Trappe ĉe Vinilkosmo (Donneville)

Miksado kaj mastrado, soninĝeniero: Triboulet

Grafika prilaboro de la albumeto: Alexis Juliá

Video-realigado: Marta Juliá

La rezulto de ĉi tiu kunlaborado estas disponebla ĉe Vinilkosmo:

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/popo-roko-hiphopo-elektronik/mayoma-155.html>

Floréal Martorell

Kvin Jarcentoj: Nova albumeto de BaRok-Projekto

BaRok-Projekto denove surprizas Esperantujon per pasiigaj kantoj. Ĝia muziko estas mikso inter folkmetalo kaj potenca metalroko kun karakterizaĵoj de la baroka, klasika kaj folkloro muzikoj, kun tekstoj pri la brazila tupia mitologio, indiĝena kulturo kaj politika vidpunkto rilate al la unuaj loĝantoj de Brazilo.

En sia nova albumeto *Kvin Jarcentoj*, ili prezentas muzikaĵojn, kiuj kondukas nian animon al foraj lokoj; dum ĉi tiu vojaĝo ni eliris la koron de la amazona arbaro kaj invadis la landan parlamenton. *Kvin Jarcentoj* estas la plej freŝa muziklaboro de la brazila metalbando. Ĝi markas novan fazon pli pezan kaj folkmetalan kun la voĉoj de Muniz kaj Milhomem. La tekstoj ankoraŭ traktas pri indiĝena kulturo; sed nun, ne pri tupia mitologio, sed pri nunaj temoj rilate al la unuaj loĝantoj de Brazilo, la politiko kaj la sociaj rilatoj de la indiĝenoj en la nuna tempo. Por tiu ĉi nova albumeto, la bando kalkulis je la specialaj partoprenoj de Kimera, Fred Mika, Linda Le Nepveu kaj Zdravka Bojĉeva.

Ekde la 26a de majo 2021 ĝi estas ĉi tie: <https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/hardkoro-punko-alternativa-metal/barok-projekto.html>.

Fulm-varbvideo de *Kvin Jarcentoj*: <https://youtu.be/QPmpEHWzAX0>.

Floréal Martorell

Nova albumo de i.d.c.: vinila, K-diska kaj bita

La 1an de junio estis lanĉita la nova albumo **Fulmerford** de i.d.c. (= *inicialoj dc*). Kiel planite, ĝi eldoniĝis kiel vinila disko, KD kaj en bitaj formatoj. Surbaze de la jam konata stilo de popmuziko diversgrade saturita de melankolio, i.d.c. senjuĝe kaj duonserioze kvazaŭ komentas nian modernan mondon per tekstoj subtilaj, kiuj aludas pri nuntempaj gravaj kaj malpli gravaj temoj... sen forgesi la koronaviruson!

Fulmerford estas produktita de i.d.c. kaj distribuata de *Vinilkosmo*:

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/popo-roko-hiphopo-elektronik/inicialoj-dc-161/4-fulmerford.html>.

i.d.c. estas muzikprojekto, fondita de Éric Languillat en 2003 en Offenbach-ĉe-Majno (Germanio).

Uzante sian hejmmstudion kiel laboratorion, la artisto zorgeme poluras ĝis plej fajnaj detaloj ĉiujn albumojn de i.d.c., kaj miksas influojn de alternativa popo kaj

moderna elektronika muziko por krei buntan melankolian popmuzikon, en kiu akustikaj gitaroj dancas kun spicaj drummaŝinoj kaj prasinteziloj el alia jarcento.

La projekto estas aktiva kaj en loka arta sceno kaj en nia internacia komunumo, kun koncertoj kiuj delonge fariĝis regulaj programeroj de Esperanto-aranĝoj, dum kiuj la artisto kutime prezentas sinkronizitajn videofilmojn, sed ankaŭ ne hezitas kanti akustikajn versiojn de siaj plej konataj kantoj. Kun kvar Esperantaj albumoj (*Urbano*, 2010; *Signoj de viv'*, 2012; *La Granda Aventuro*, 2017; *Fulmerford*, 2021) kaj kun pluraj altkvalitaj videaĵoj en la reto, i.d.c. enradikigis kiel originala kaj valora muzikvidea arta projekto.

Notu, ke la vinila disko inkluzivas kuponon por elŝuti bitan albumon.

i.d.c. en ĉi tiu albumo estas:

Éric Languillat: aŭtoro, komponisto, voĉo, gitaroj kaj sinteziloj, krom *Urba naturo*; komponistoj: Éric Languillat kaj Simon Guilbaud; sinteziloj: Simon Guilbaud.

Registrita kaj miksitaj de Éric Languillat en Blanka Kastelo Studio (Offenbach ĉe Majno), krom *Urba naturo* registrita en Kottkott Studio (Berlino) kaj Blanka Kastelo Studio (Offenbach ĉe Majno).

Grafika prilaboro: Éric Languillat.

Floréal Martorell

Memorante Gondolandon: Senpaga albumo de Korvaks

La 11an de junio 2021 estis lanĉita la bita albumeto *Memorante Gondolandon* de Korvaks. Korvaks el Auckland (Nov-Zelando) ne povas ludi muzikan instrumenton kun sufiĉa lerteco por esti nomita muzikisto, sed li neniam forlasis sian deziron krei muzikon. Feliĉe por li, per teknologio kaj lia amata komputilo la nekapablo muziki ne plu estas bariero. Do antaŭ kelkaj jaroj Korvaks komencis eksperimenti per “Bandcamp” kaj lastatempe per “Logic Pro”. Li decidis kombini sian intereson pri instrumento-programado kun sia intereso

pri Esperanto.

Li rememoris la filmon *Mazi en Gondolando*, kiun li uzis por lerni Esperanton. Do li denove spektis ĝin kaj poste komencis sampli ĝin. Liaj unuaj samplaĵoj fine fariĝis *Komputilo*, la unua trako de *Memorante Gondolandon*. La origina plano estis nur unu kanto, sed same kiel la komputilo de *Mazi en Gondolando*, li ne povis ĉesi. Aliaj ideoj venis al li, sufiĉe por albumeto. Tamen restis unu tasko: la permeso de BBC por la piratitaj pecoj, kaj fine la posedanto de la aŭtorrajto bonvolis permesi uzi la materialon kondiĉe ke ĝi estu senpaga.

La bita albumeto kun kvin kanzonoj estas elŝutebla (mp3, ogg, flac) ekde la 11a

de junio 2021 ĉe: https://www.vinilkosmo-mp3.com/audios/libera/VKBA030-Korvaks-Memorante_Gondolandon-MP3.zip.

Voĉo: La roĵantaro de Mazi en Gondolando (Jerzy Jakubowski, Andrzej Tomecki, Kalina Pieńkiewicz, Krystyna Konzanecka, Mieczysław Morański, Jerzy Fornal, Kazimierz Mazur, Barbara Pietrzak, Andrzej Pettyn)

Instrumenta programado: Korvaks

Miksado kaj mastrigado: Korvaks

Album-kovrilaj grafikaĵoj: Korvaks

Muzikvideo: Korvaks

Eble vi, leginte la supran tekston, pensas ke Korvaks ne havas amikojn. Vi pravus, sed ne zorgu. Li estas plej feliĉa kiam li estas sola en sia komputilejo kun sia komputilo.

Floréal Martorell

Esperanto Subgrunde 2: Antaŭmenda kampanjo

Ĉi-jare aperos nova punkkompilo *Esperanto Subgrunde vol. 2*. Ĝi estos eldonita de Esperanta muzikeldonejo *Vinilkosmo*. La albumon partoprenas dudek bandoj el dek landoj.

“Esperantokoro” estas neoficiala termino por ajna subgrunda rokmuziko kun kantotekstoj en la verda lingvo; temas pri roko kontraŭ lingva diskriminacio kaj malegaleco, kontraŭ rasismo kaj faŝismo, kontraŭ imperiismo kaj kulturŝovinismo, kontraŭ socia maljusteco kaj baroj inter homoj. Ni elektas liberecon, mondpacon kaj interpopolan komunikadon sen baroj! En 2000, Vinilkosmo kaj la brazila eldonejo La Blua Papilio kuneldonis la unuan volumon de internacia esperantokora kompilo *Esperanto Subgrunde*.

Inter la bandoj partoprenantaj en la dua kompilo estas, interalie, JoMo kaj *Liberec-anoj* (Francio, kanzonpunkto), *Piĉismo* (Ukrainio/Litovio, hardkorpunkto), *Krio de Morto* (Pollando, industripunkto), René Binamé (Belgio, kanzonpunkto), *Stomachal Corrosion* (Brazilo, grinckoro), *Brassens Not Dead* (Francio, kanzonpunkto), *Corbata* (Japanio, grinckoro), *Pixamandúrries* (Katalunio, punkto), *Frakasu* (Ruslando, hardkorpunkto) kaj multaj aliaj.

La kompilo subtenas la alternativan kaj solidaran edukan projekton “La Escuela” (la lernejo).

La antaŭmendoj kovras parton de la kostoj de la produktado de KD, vinildisko kaj kasedo (300 KD, 100 LD vinildoskoj, 50 kasedoj), de la diversaj impostoj kaj de la profesia grafika verkado de la 12-paĝa KD-libreto. Sume la kosto estas ĉirkaŭ 2250 eurojn.

Pliajn detalajn kaj kompletajn informojn pri la antaŭmenda kampanjo vi trovos ĉe: <https://fr.ulule.com/-esperanto-subgrunde-2-compilation-du-punk-en-esperanto>

Floréal Martorell

Nenifar': iom monotona, sed nepre atentinda albumo

Guillaume Armide. *Nenifar'*: Bitalbumo. Donneville: Vinilkosmo, 2019.

La recenzata albumo estas persona projekto de la franca esperantisto Guillaume Armide (en Esperanto – Gijom' Armide): li aŭtoris ĉiujn tekstojn kaj muzikojn, mem kantis kaj pianludis. Kompreneble, ne eblis fari la tutan laboron sole, do kelkaj pliaj personoj aranĝis la teknikan laboron (kaj eĉ pli kelkaj subtenis la tutan aferon), sed rezultis la albumo esence solista, respegulanta kaj la krea manieron de la artisto, kaj ties mondrigardon.

Nepre indas atentigi, ke la aŭtoro subtenas la ideon pri tio, ke la muziko devas esti libera; tial la tuta albumo aŭskulteblas, ekzemple, en la koncerna vikipedia paĝo (<https://eo.wikipedia.org/wiki/Nenifar%27>).

Entute temas pri 14 pecoj (unu el ili estas senteksta, nurmuzika). La plimulto uzas nur pianan akompanion kaj unuvoĉan kantadon; nur en du pecoj kromaperas fluto, en unu plia – drum-partio; sporade sonas kelkvoĉa kantado (plenumata de la aŭtoro mem). La dominantan ĝenron de la kantoj oni eble povus nomi “balado”, tamen temas pri baladoj sufiĉe intimaj kaj kun iom da fantazio kaj eĉ mistikemo. La diskreta malriĉeco de la instrumenta partio faras bonan impreson pri “viva prezentado”, la voĉo de la aŭtoro estas tre agrabla, la prononco tre klaras kaj (krom nur unuopaj misetoj) preskaŭ perfektas.

La pli multaj tekstoj temas pri personaj sentoj kaj intimaj psikaj travivaĵoj. Certes, temas ankaŭ pri la amo, sed kun iom novaj (almenaŭ por mi, se temas pri la Esperanta muziko) akcentoj: foje malkaŝe sonas la ideoj de pluramemo (samtempa amrilatado kun pluraj personoj) kaj “sekse neklasikaj” amligoj. Tiujn ne tro kutimajn temojn subtenas ankaŭ la uzo de la “genre neŭtrala triapersona” pronomo *ri*, kiun la aŭtoro tamen uzas iom ŝpare kaj, fakte, nur lige al la prezentata temaro (ne temas do pri “senbrida riismo”, la menciita pronomo aperas nur en tri tekstoj, eblas rigardi ĝin nur arta rimedo). Iom apartas la kantoj *La plej granda* (unuavide – apologio de feminismo, sed komprenate pli vaste ĝi prezentas brilan satiron pri la nuntempaj politiko kaj socio: “Malnovas tiu mondo, kie venkas la plej granda *aco”, la asteriske prezentitan literon divenu mem) kaj *La fabela rakonto pri milda Dudu...* (kiu prezentas iom naivan, sed ja kortuŝan fabelon pri la plibonigo de la mondo; la refreno de tiu kanto estas eble la plej bela kaj kulmina parto de la tuta albumo). Troveblas trafaj kaj impresaj pensigaĵoj, kiel “Vi kredas, ke vi estas via menso; tio estas iluzio, la ilo [la menso] kaperis vin” (ĉi-foje, fakte, temas pri la ideoj de Eckhart Tolle, iom fama mens-trejnistoj) aŭ “Se okazas, ke mia nudec’ estas al vi malomaĝo, [do] ne admonu min al pli da dec’: daŭre vastas la pejzaĝo”.

Lingve la tekstoj estas verkitaj en sufiĉe bona kaj eĉ freŝa Esperanto; multas vortokreaĵoj (ekzemple, “nereĝojgeblulo”, “morgaŭen”) kaj atentokaptaj metaforoj (ekzemple, “milda kiel parasaŭrolofo”); evidentaj eraroj nur kelkas. Tamen versteknike la tekstoj estas iom krudaj: la aŭtoro preskaŭ ĉiam zorgis fari bonajn rimojn, sed la plimulto de la tekstoj estis verkitaj per tre varia metro. La metrovarieco estas neniel malbona per si mem; sed agacas, ke eĉ ĝi ne sukcesis savi la aŭtoron kontraŭ la mislokigitaj akcentoj (ja iom mildigataj per la liber-ritma kantado, sed klare sentataj); multaj rimoj estas “ŝiritaj” (rimiĝas nur iuj vorto-partoj, kiuj apartenas al diversaj versaj kaj muzikaj linioj). Iomaj deflankiĝoj de la klasikaj kutimoj ja povas impresi kiel “siaspeca spico”, sed tro da spico malutilos al ĉiu plado. Mi sincere aplaŭdas la poeziajn sentojn kaj strebojn de la aŭtoro, tamen ne povas eviti la kritikon de la verstekniko; la troabundo da licencoj ja rompas la tutan sistemon, dum ne temas pri la kreo de io principe nova.

La muziko de la kantoj estas sufiĉe bela kaj varia, eĉ malgraŭ la instrumenta malriĉeco. La pianaj aranĝoj estas diversaj ritme kaj akompane, kvankam kelkfoje aŭdeblas ioma “malpleneco” de la harmonioj (“malplenaj” kvintoj sen apogo de la akord-fara trito). Ege bedaŭrindas, ke tra la tuta albumo superregas iom deprima minoro, kiu faras la tutan “vivan prezenton” (eĉ se perfekte realigitan de la teknika vidpunkto) melankolie monotona: ĉiu aparta kanto sonas pli-malpli interese, sed la sonado de pli-ol-hora minoro iom malfaciligas la digeston de la albumo.

Resume: malgraŭ ĉiuj miaj kritikoj la albumo estas tutcerte atentinda: pro iom nekutima sincereco (kaj muzika, kaj teksta), pro la freŝa lingvaĵo, pro iom nebanala temaro. La albumo certe pli impresos la junularon, ol la “malnovskolanojn”. Estos ege interese observi la pluan korean evoluon de la artisto, kiu post ioma laboreto pri la pure teknikaj aferoj ja povus, laŭ mia opinio, iĝi vera stelulo de nia Esperanto-mondo.

Paŭlo Moĵajevo

Vinilkosmo lanĉis la bitan unuopaĵon *Mozaiko* de Kjara

La 14an de aprilo Vinilkosmo lanĉis la bitan unuopaĵon *Mozaiko* de Kjara. *Mozaiko* estas nova kanzono de Kjara (Chiara Raggi), tradukita/adaptita en Esperanto de Federico Gobbo. Ĝi aperis du jarojn post ŝia unua Esperanta albumo *Blua Horizonto* je la datreveno de la forpaso de Ludoviko Zamenhof.

Malkovru, aŭskultu kaj mendu la unuopaĵon *Mozaiko* tuj ĉe:

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/kanzono-tradicia-progresiva/kjara/2-mozaiko.html>

Vizitu la artistan paĝon de Kjara:

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/kanzono-tradicia-progresiva/kjara.html>.

Vinilkosmo

Vigla eldonado en la naskiĝurbo de Zamenhof

Kun Dipatrino sur biciklo

Unu jaron post la pollingva eldono de la libro *Kun Dipatrino sur biciklo. Vojaĝo al miraklaj bildoj, ikonoj kaj sanktaj fontoj de Podlaĥio* de Wojciech Koronkiewicz, Bjalistoka Esperanto-Societo aperigis Esperanto-tradukon de ĉi tiu siaspeca gvidlibro pri nia regiono.

La libro estas frukto de kunlaborado de granda teamo. Krom Wojciech Koronkiewicz, la aŭtoro de la teksto kaj fotoj, necesas menciigi Elżbieta Karczewska, kiu donis la ideon eldoni la libron en Esperanto kaj estis la ĉefa tradukanto. Ceterajn rakontojn pri miraklaj lokoj de Podlaĥio tradukis Grażyna Barszczewska-Banel, Dorota Burchardt, Paweł Dzienis, Robert Kamiński, Elżbieta Krawiec, Halina Kuropatnicka-Salamon, Krzysztof Łobacz, Nina Pietuchowska, Waclaw Rekowski, Halina Różanek,

Bernarda Wiewiórska, Adam Wilkus kaj Andrzej Zejdlar. La libron kompostis kaj projektis la kovrilon Przemysław Wierzbowski.

Kion vi trovos en la libro? Homojn, Dipatrinon, biciklon, Podlaĥion, vin mem... Unuvorte – ĉion!

Ĉu la titolo sugestas, ke jen unu plia enua turisma gvidlibro? Se jes – vi ege eraras! Wojciech Koronkiewicz verkante ĉi tiun libron starigis por si pli ambician celon. Li deziris doni al la leganto vivan, imago-konvinkan bildon de la podlaĥia regiono kaj ĉefe de ĝia religieco, kiu dum jarcentoj pro la geografia situo iĝis eksterordinare interesa kaj unika. Ĝi konektis la orienton kun la okcidento, Romon kun Konstantenopolo, romkatolikismon kun ortodoksismo. Kian efekton tio donis? Kiel tio influis la pensmanieron de la lokaj loĝantoj? Ĉi tion la leganto ekscios ĝuste el ĉi tiu libro.

Ĉu la celo, kiun starigis por si la aŭtoro, estis atingita? La legantoj senhezite opinias, ke jes! Jen kiel pri la libro skribis Szymon Hołownia: “Koronkiewicz kiel neniu alia scipovas pentri la varman lumon de senhastaj paroloj de la ĉelimaj homoj. Antaŭ dudek kvin jaroj mi forlasis ĝin, forveturante en la svarman mondon. Estas bone scii, ke ĝi plu estas tie”. Do ne gravas, ĉu vi devenas el Podlaĥio kaj deziras sentimentale reveni tien, aŭ ĉu tiu regiono estas por vi konata nur el rakontoj — ajnokaze ni invitas al legado!

La 12an de julio, en la tago de la 80a datreveno de la morto de la esperantisto Jakobo Ŝapiro, okazos renkontiĝo kun la aŭtoro en la sidejo de BES ĉe la

str. Piękna 3 en Bjalistoko. La libro estas aĉetebla ĉe nia libroservo ĉe espero.bialystok.pl

Eldonplanoj de Bjalistoka Esperanto-Societo

Malgraŭ la pandemio, BES restas unu el la plej aktivaj Esperanto-eldonejoj. Krom *Kun Dipatrino sur biciklo* kaj libroj, ĉe kies eldono niaj membroj helpas al la Lublina presejo *Ars Libri* (ĉi-jare: poezio de Czechowicz, la romano *Daniel Stein, interpretanto* de Ludmila Ulickaja, reeldono de *La Faraono* de Bolesław Prus k. a.), nia legantaro ricevos ankoraŭ almenaŭ tri librojn en Esperanto:

– en aŭgusto: nova, tria eldono de la fama *Vojaĝo al Kazohinio* de Sándor Szathmári. Ĝi estas rezulto de kunlaboro inter BES kaj SAT. Krom la enhavo de la originala presaĵo en la libro vi trovos artikolon de Maria Bereczki pri la aŭtoro, glosaron kaj klarigojn. La antaŭparolon verkis Carlo Minnaja.

– en septembro: okaze de la 100-jariĝo de Stanisław Lem, la plej influa pola aŭtoro de sciencfikcio, BES eldonos lian mondfaman romanon *Solaris* en la Esperanto-traduko de Przemysław Wierzbowski. La libro aperis pollingve en 1961 kaj estis tradukita en pli ol 40 lingvojn.

– ankaŭ en septembro: por la ĉi-jara Nacia Legado, danke al kunlaboro kun Podlaŭna Libraro, estos eldonita la dramo *La moraleco de sinjorino Dulaska* de Gabriela Zapolska en Esperanto-traduko de Tomasz Chmielik.

Przemysław Wierzbowski

NOVA ELDONO DE

VOJAĜO
✿ AL ✿
KAZ
OHI
NIO

Sándor Szathmári: *Vojaĝo al Kazohinio*
kun antaŭparolo de Carlo Minnaja kaj aldonaj materialoj
14 x 21 cm, 444 p. Bjalistoko – Parizo 2021
ISBN 978-83-907561-7-2

Rondaj nombroj subkomprenigas retrorigardon por resumi la faritan laboron kaj tiri konkludojn. Tion ja faris Ulrich Becker, kompilinte kaj komentariinte la statistikon pri du dudekoj da kajeroj de la *Beletra Almanako*. Evidente kreskis kvanto da publikigaĵoj kun la ioma paĝokresko de 3000 al 3140. Grave pliiĝis kvanto da prozaĵoj – originalaj (je ĉ. duono) kaj tradukaj (duoble), same traduka poezio nombre duobliĝis. Da originalaj poemoj estas eĉ iomete malpli. Ĉu la menciita kresko okazis pro reduktiĝo de la aliaj rubrikaj? Ĉagrenas falo de la kvanto da aperintaj rezenzoj – de 136 en la unua dudeko da kajeroj al 95 en la ĵus fermita dua dudeko. La eldonisto sciigis ankaŭ nomojn de la verko-ĉampionoj – jen la trio kun la plej multaj kontribuoj – Jorge Camacho kun 51, Sten Johansson – 31; István Ertl – 28...

La prozan fakon de BA malfermas mallonga ĉapitro “Mia Vojaĝo” el *La longa vojaĝo*, en kiu Eddy Raats rakontas la teruran vojaĝon, kiun la eta Eddy, kvarjaraĝa kaj tute sola, devis fari en trajno de Belgio al Svislando dum la dua mondmilito. La aŭtoro estas montgrimpisto, skiinstruisto, muzikisto kaj esperantisto, forpasinta en decembro 2020.

En la rakonto *Sputnik* de Sten Johansson disvolviĝas historio de lernejana amikeco sub estreco de la latva enmigrinto fortulo Janis, kies petolaĵoj fine kondukis al la tragika finalo. Pri la mirinda knabino Hypatia, kiu pli bone konis la surfacon de la Luno, ol la geografion de la Tero, rakontas Massimo Acciai Baggiani en *La lunaj mapoj*, pri ŝia revo veturi sur la luna surfaco per speciala veturilo inventita de ŝi.

Sekvas ses atentokaptaj miniaturaj rakontoj de Anina Stecay kaj aliaj prozaĵoj de niaj verkistoj.

En 2020 la 10a literatura konkurso de Podlaĥia Libraro Łukasz Górnicki kaj Bjalistoka Esperanto-Societo havis la aktualegan koronavirusan temon “Esperanto ligas homojn. Pandemio – neĉiutaga ĉiutageco”. Kvankam la konkursaĵoj aperis libroforme, du el ili estas republikigitaj en BA – de Elżbieta Karczewska kaj de Sara Spanò.

Originala poezio estas prezentita per tri poemoj de Božidar Brezinščak Bagola. Varias tradukita poezio reprezentita per la nomoj de Ari Jósefsson (islanda), Esther Schor (usonangla), José de Espronceda (hispana), Heinz Kahlau (germana), Nachoem M. Wijnberg (nederlanda), Pedro Sáez Serrano (hispana), Antoine Cassar (kvankam malta poeto, sed traduko el la angla, franca kaj germana versioj).

Ampleksas la fako de tradukita prozo. Ne surprizas la elekto de Giulio Cappa – *Mia onklo malkovras la ekziston de fremdaj lingvoj* de Gianni Celati. Volonte mi legus pliajn erojn de ĉi tiu verkisto.

La novelo *Ĉevalo de Karamsin* (trad. Sten Johansson) de la finnlanda svedlingva verkisto Runar Schildt aperis en 1919, unu jaron post la interna milito en Finnlando. Ĝi ne traktas rekte la militon, sed la tono de la rakontado estas tre morna. La tuta vivo de Wilenius turniĝas ĉirkaŭ lia simpla metio kaj la sindonemo al sia edzino. Sed Edla, lia edzino, mortis kaj li restis soleca kun ŝia korpo izolita aĝe kaj lingve de siaj najbaroj en multloĝeja domo en Helsinko. Malespere Wilenius vagadas tra la vintraj stratoj kaj fine revenas al sia domo: “Jen alte en la plej supra etaĝo, trans unu el la multaj mallumaj fenestroj, kuŝas la mortinta Edla. Jen atendas lin ankaŭ io alia: la morgaŭo sen helpo kaj apogo, sen laborkamarado, sen kuirantino, sen lavistino, sen ĉio, kion lia kompatinda cerbo ne plu povas memori en siaj laceco kaj humiligo”. Ne tolerante solecon Wilenius serĉas amikecon ĉe stratulinoj, kiuj luprenas ĉambron en la sama domo. Konsolas lin la penso, ke li kaj lia edzino ricevis sofon por ripari kaj Edla ne devis morti surplanke. Rezigninte pri siaj lastaj fieraĵoj, li pensas pri sia propra estonteco ĉe la malriĉulejo kaj tiu “nova decido karesis lian animon kiel certeco pri profunda, tre profunda ripozo”.

En la rakonto de Carlo Menzinger di Preussenthal *Irenoj kaj ranoj* (trad. Massimo Acciai Baggiani) ni mergiĝas en la imagitan mondon, kia ĝi estus se Sparto gajnus la batalon de Leŭkro en 371 a.K. Mondo en kiu la militemo kaj krueleco de la Sparta Imperio superregas la popolojn. Edmund Grimley Evans enkondukas sian tradukon de *Valeriano* de la Fratoj Grimm, faritan en la stilo de Kabe, preskaŭ detektivece pri kio estas “Rapunzel” kaj la aliaj nuancoj ligitaj al la verkoj de la Fratoj Grimm kaj sia traduklaboro.

Christian Cimpa en “Por montri nian *duan* kostumon” montras vere konvinkajn ekzemplojn, en kiuj nacilingvaj verkistoj/tradukistoj prezentas nian kulturon al la “ekstera mondo” en plej pozitiva, alloga maniero. Araceli Pulpillo artikolas, i.a. pri la tri modelaj intelektaj virinoj, kiuj kontribuis komence de la 20a jarcento al anarkiisma *La Revista Blanca*. Giulio Cappa verkis postparolon por la hispanlingva poemaro *Quemadura*, enhavanta poemojn verkitajn de Jorge Camacho dum la lastaj tridek jaroj. Ĝi ne aperis en la libro kaj premieras en ĉi tiu BA en la Esperanta originalo. Tuj sekvas intervjuo kun Jorge Camacho, kiun faris István Ertl en oktobro 2019.

Jen plia apero de Camacho, jam kiel recenzanto pri la dulingva, kataluna kaj esperanta, *Cementiri de Sinera. Tombejo de Sinera* de Salvador Espriu (trad. Gabriel Mora i Arana). Mao Zifu recenzas pri *Juna amserĉado per Esperanto* de Vanege, kaj Anna Löwenstein pri *Paulus fondinto* de Trevor Steele.

Marc van Oostendorp prikonsideras la *Historion de la Akademio de Esperanto* de Carlo Minnaja, atentante la diskuton inter atistoj kaj itistoj, analizante elitismon kaj prestiĝon en AdE; li pledas por nova Lingva Komitato, malpli elitisma, kiu povus pli fari por la infrastrukturo, kaj li listigas plurajn fendaĵojn, implicante, ke “estus multe da laboro – tro multe por la akademianoj”.

Javier Alcalde analizas novan katalunlingvan libron pri la historio de la Esperanto-movado en la Kataluna Landaro. Li ankaŭ recenzas filmon de la itala

reĝisoro Sydney Sibilia *L'incredibile storia dell'Isola delle Rose* pri la sendependa (mikro)ŝtato en Italio, kiu havis Esperanton kiel oficialan lingvon. Temas pri la konstruita mara platformo, deklarita kiel sendependa ŝtato: Esperantista Respubliko de la Insulo de la Rozoj.

Estas multo leginda en la 40a eldono de *Beletra Almanako*. Ek al la nova deko!

Halina Gorecka

Literatura Foiro, 2021, 310

La aprila numero de *Literatura Foiro* jam survojas al la abonantaro: la 64-paĝa dumonata revuo proponas ekde ĉi tiu jaro novajn rubrikojn, kun specifa atento pri la literaturoj en minoraj lingvoj kaj pri novaj ĝenroj, kiel komikso, kartuno, porinfana literaturo. Rezultas pli kaj pli bunta mozaiko, kun ekvilibro inter tradukoj kaj originaloj, beletro kaj lingvistiko; kaj super ĉio elanas la spirito de Danto, kaj de aliaj gravaj jubileoj.

La numero ekas per Josif Brodskij, tradukita de Mikaelo Bronŝtejn, kiu ankaŭ raportas pri unika renkonto inter la rusa poeto kaj esperantistoj. Sekvas eseo de Giuliano Turone pri Danto kaj Hungario, kiun kompletigas tradukologia studo de Giorgio Silfer *La ABK de poezio en 1921: Alighieri, Babits, Kalocsay*, enfokusiganta triangulon aparte gravan por kompreni nian literaturon. Traduka poezio gastas ankaŭ danke al Paulo S. Viana (la brazila Manuel Bandeira), al Nicolino Rossi (la itala Sandro Penna) kaj al artikolo de Renee Triolle pri plurlingva antologio el Afriko.

Prozo retenas ĉe la Mediteraneo, per omaĝo de Carlo Minnaja al Leonardo Sciascia, per la unua ĉapitro de romano verkita de Carmel Mallia, per specimeno el *Tisto kun verdaj poleksoj* de Maurice Druon, fare de la traduke pli kaj pli aktiva Marie-France Conde Rey. Ŝi ankaŭ recenzas la filmon *La Insulo de la Rozoj*, dum la feminan historion esploras Anne Jausions, per studo pri la plej fama imperiestrino de Aŭstrio.

Lingvistiko kondukas nin al Uralo kaj Kaŭkazo, per revolucia hipotezo pri la origino de la finn-ugraj lingvoj (fare de Paolo Agostini) kaj per prezento de Alessio Sacha Giordano pri *La ĉasisto* de Soproma Gudzedzian; de la sama ankaŭ recenzo pri antologio de la persa literaturo. Rimarkinda ankaŭ la medaliono de Davide Astori pri Giorgio Canuto. Al muziko dediĉas atenton Anneli kaj Kalle Vilbaste, per recenzo pri la disko *Kanti klasike*; recenzas ankaŭ Laure Patas d'Illiers kaj Carlo Minnaja, pri du lastaj verkoj de Julian Modest.

La revuon posedas, eldonas kaj administras Kooperativo de Literatura Foiro. Organo de Esperanta PEN-Centro. Ĉefredaktoro Perla Martinelli, teknika helpo de Gabor Deak kaj Andres Bickel.

HeKo

500+ tagoj da seninterrompa informado

Ni sukcesis aranĝi tiel, ke ankaŭ dum nia 18-taga Kaŭkaza restado en nia novaĵretejo *La Ondo de Esperanto* ĉiutage aperis almenaŭ unu nova teksto. Danke al tio, la seninterrompa serio, komencita la 1an de januaro 2020, atingis la 500-tagan daŭron la 14an de majo 2021.

Ĉi tiu novaĵretejo estis lanĉita la 2an de septembro 2010 kiel *La Balta Ondo*. Ekde tiam en ĝi aperis 2 mil 578 tekstoj, kiujn garnas 3 mil 760 ilustraĵoj.

Komence de la 2020a jaro nia novaĵretejo estis modernigita kaj ŝanĝis sian nomon al *La Ondo de Esperanto*. La 1an de februaro 2020 ni instalis vizitkalkulilon, laŭ kiu la plej ofte vizitita afiŝo estas ne aktualaĵo, sed la diskutartikolo *Granda skismo en Esperantujo* de la Siberia esperantisto Stanislav Belov. Sekvas tri artikoloj de la ĉefredaktoro de *La Ondo*. Ĉiuj artikoloj de la unua dekkvinopo estas enretigitaj en 2020 aŭ 2021, escepte de la artikolo pri esperantofonoj en la Ruslanda censo, verkita antaŭ preskaŭ dek jaroj – danke al pluraj referencoj en la reto ĝi estas nun en la dua loko.

Vidu la liston de la dek kvin plej popularaj tekstoj ekde februaro 2020 (fine de ĉiu linio estas la loko kiun la teksto okupis antaŭ tri monatoj):

- 2.322. Belov S.: Granda skismo en Esperantujo (1)
- 1.876. Korĵenkov A.: Kiom da esperantistoj en Ruslando? Ne malpli ol 992 (5)
- 1.802. Korĵenkov A.: Antaŭ 125 jaroj: Tolstoj kaj la unua Esperanta gazeto (2)
- 1.727. Korĵenkov A.: Ho, mia kor', ne batu maltrankvile... (7)
- 1.684. Gorecka H., Korĵenkov A.: Sen Rodin sekvis sian edzinon (3)
- 1.668. Gorecka H., Korĵenkov A.: Júlia Sigmund forpasis (4)
- 1.473. Belov S.: La pandemio kaj la homaro: konkludoj de la viruso (6)

- 1.446. Korĵenkov A.: Jubileoj kaj memordatoj en februaro 2020 (8)
1.415. Reza Kheirkhah: Staĝo en Tajvano: Malgraŭ la koronaviruso (9)
1.351. Korĵenkov A.: Jubileoj kaj memordatoj en junio 2020 (13)
1.219. Gorecka H., Korĵenkov A.: Parlamenta medalo por Povilas Jegorovas (10)
1.189. Fischer-Kotowski P.: Trevor Steele: La internacia lingvo estas parto de mia ideologio (Intervjuo) (12)
1.183. Louis Beaucaire: Kiel mi fariĝis kunfondinto de UEA (11)
1.180. Wennergren B.: La nova eldono de PIV estas presita (15)
1.177. Vi estas mia heroo: libro de UN pri KOVIM-19 aperis en Esperanto (14)
La Ondo de Esperanto nun aperas dumaniere: unue, kiel ĉiutage aktualigata novaĵretejo; due, kiel ampleksa trimonata almanako, kiu konservis la nomon *La Ondo de Esperanto*. Ĝis nun neniu esperantista asocio, instanco aŭ fondaĵo subtenis la solan ĉiutage renovigatan Esperantan novaĵretejon. Ĝia funkciado dependas nur de la helpemo de tiuj, kiuj legas kaj/aŭ abonas la almanakon *La Ondo de Esperanto*. Dankon pro la helpo!

Halina Gorecka
Aleksander Korĵenkov

“Esperanto ligas homojn”: Literatura Konkurso 2021

Podlaĥia Libraro Łukasz Górnicki kaj Bjalistoka Esperanto-Societo (BES) anoncas la 11an literaturan konkurson “Esperanto ligas homojn” por rakonto sub la titolo “Kio estis, kio estos?” La celo de la konkurso estas popularigi la ideon de Esperanto, lingvo iniciatita de la bjalistokano Zamenhof kiel universala, supernacia rimedo de interhoma komunikado, kaj inspirado de ĉiuj por legi literaturon kaj doni la ŝancon malkovri kaj disvolvi la literaturan talenton per verkado kaj taksigo de literatura teksto. La celo de la konkurso estas la provo taksii la mondon, kiu nin ĉirkaŭas, en la kunteksto de la komuna lingvo.

La konkurso okazas sub honora protektado de la urbestro de Bjalistoko.

Verku rakonton, sendu ĝin ĝis la 30a de septembro kaj gajnu premion — interalie unu el tri bitlibro-legiloj.

Legu la regularon en la retejo de BES <https://espero.bialystok.pl/eo/literatura-konkurso-2021>.

BES

Ricevitaj gazetoj

Esperanto, 2021, №3, 4, 5, 6; Esperanto-Aktuell, 2021, №2; Esperanto en Skotlando, 2020, №213; Heroldo de Esperanto, 2021, №3; Israela Esperantisto, 2020, №170; Juna Amiko, 2021, №2; La Sago, 2021, №136; Le Monde de l'Espéranto, 2021, 606-607; Literatura Foiro, 2021, №310; Sennaciulo, 2021, 3-4.

Mozaiko

La redakcio de “La Ondo de Esperanto” bonvenigas humoristojn, karikaturistojn, enigmoverkantojn kaj aliajn “leĝerĝenrajn” aŭtorojn por kunlaboro en nia relanĉita rubriko “Mozaiko”.

Ridu kune ni!

Lerni ne nur koresponde

Fraŭlo decidis finfine edziĝi. Li konatiĝis kun bela, kvankam ne tre juna virino kaj aranĝis festenon okaze de la fianĉiĝo. Dum la vespero venis al li malnova amiko kaj iom hezite klarigis: “Via ino estas ĉarma, sed ĉu vi scias, ke duono da viroj en tiu ĉi urbo jam konas ŝin tre intime?”

Post la foriro de la gastoj, la fianĉino rimarkis ke ŝia estonta edzo estas malĝoja kaj demandis lin pri la kialo, Li rakontis, kaj sekvis jena dialogo:

- Kara, pripensu ĉion racie. Ĉu vi ne ŝatas, kiel mi faras koktelojn?
- Vi faras tion bonege!
- Ĉu vi ne ŝatas, kiel mi akceptas gastojn?
- Vi scias aranĝi belegan festenon!
- Bone, eble vi ne ŝatas, kiel mi amoras?
- Ho, vi estas plej lerta amorantino!
- Sed ĉu vi pensas, ke mi lernis ĉion ĉi en korespondaj kursoj?

Enspeziga feriado

Virino gajnis ferion loterie kaj unuafoje sola vojaĝis por ferii ĉe maro. Reveninte hejmen, ŝi prezentis al sia edzo ne nur la netuŝitan monrezervon, sed ankaŭ stakon da bankbiletoj.

- 2000 eŭroj! – ŝi fiere deklaris.
- Sed kiel vi kolektis tiom da mono?
- Viroj donacis al mi pro miaj etaj petolaĵoj.
- Ĉu vere? Mi ne donus al vi oli ol dek eŭrojn...
- Kaj mi ne petis pli multe!

Ho, tiuj serpentoj

Unu serpento demandas la alian:

- Ĉu mi estas tre venena?
- Jes. Sed kial vi interesiĝas?
- Mi hazarde mordetis mian langon.

Tro nova kaj nefidinda

Rifuzanto de vakcinoj haltas antaŭ nova ponto super rivero, en kiu svarmas krokodiloj, por demandi la gardiston:

- Ĉu vi povas centprocente garantii, ke ĉi tiu ponto ne falos, kiam mi estos sur ĝi?
- Ne, neniuj povus garantii ion centprocente, sed sendube temas pri 99-procenta garantio,
- Ho ne, prefere mi naĝu, ja la ponto estas tro nova kaj nefidinda.

Plukis kaj tradukis **Stanislav Belov**

Spritaj splitoj kaj preskeraroj

El la kolekto de reduktoro

Polpa pozo

Hannah turnas sin al Jonas, prenas liajn suprajn brakojn... prenas lian amorilon kaj enkondukas ĝin en sin. (Lode Van de Velde. *Aspiroj. Kroniko de neanoncita murdo*. [Ant-verpeno]: Eldonejo Libera, 2020, p. 123)

Ofendo de majesto: la Civito malfruas je unu monarko

Eksterordinara subvencio de la nederlanda reĝino dampis la kostojn de la personaro... (*Magrigo terapio apenaŭ reduktis la administran pezon*, <https://www.esperantio.net/index.php?id=4324>; rimarkis Ionel Oneț)

Kiom da senkonsciaj? aŭ: Amas-kunsveno

La kvanto de konsciaj esperantistoj preskaŭ falis al la nivelo de la iama Revela Esperantista Grupo. (*Esperanto-movado en landoj de Eŭropa Unio ĉirkaŭ la jaro 2010* / Red. Zlatko Tišljar. Bruselo: Eŭropa Esperanto-Unio, 2013, p. 38, <https://www.europo.eu/eo/documentloader.php?id=413&filename=euro-po-e-movado.pdf>)

Bruaj bandoj iĝas varoj

Por aldoni en via retejo la varbrubandon... kopiu la HTML kodon ĉi sube kaj gluu ĝin en vian retejon aŭ blogon (<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/blogo/201-oficiala-aper-de-la-nova-albumo-de-i-d-c-fulmerford.html>; rimarkis Kalle Kniivilä)

Povis erari

Komence de Aŭgusto, la epidemio estos malperita (mi povas erari... (<https://www.liberafolio.org/2020/04/04/uea-nuligos-la-ci-jaran-universalan-kongreson/#comment-4173>))

Korespondi deziris

Ŝi konfesis ke poŝte ŝi pli bone observis min (Imre Kertész. *Sensorteco* / Trad. István Ertl. Novjorko: Mondial, 2018, p. 39; trovis Brian Moon)

Alloga ŝnurdancado?

Tial la rakontado, ĝuste pro sia naiveco, estas alloga, alt-ira ĝis la fino. (Carlo Minnaja. *Longa impulsa vivo* // *Monato*, 2021, №4, p. 28)

Okulvitroj malaperitivaj

Faritaj el vitro, la okulvitroj havas aŭdacan bulbon-forman silueton kun delikate ekflamita buŝo, perfekta por trinki likvoron post la vespermanĝo. (<https://www.hushhush.com/eo/home-decor/tabletop/glasses-drinkware/glassware-sets/set-of-6-liqueur-glasses-by-creart>)

Plukis **István Ertl**

Belgio: Flandra Esperanto-Ligo, Lange Beeldekenstraat 169, BE-2060 Antwerpen. Rete: retbutiko@fel.esperanto.be.

Britio: EAB/Viv O'Dunne, Esperanto House, Station Road, Barlaston, Stoke-on-Trent ST12 9DE. Rete: eab@esperanto.org.uk.

Brazilo: Brazila Esperanto-Ligo, SDS Ed. Venâncio III Sala 301, BR-70393-902 Brasília-DF, CEP 70.393-902. Rete: bel-abonservo@esperanto.org.br.

Bulgario: Georgi Mihalkov, «Nadejda» V, bl. 529, vh A et 9 ap 33, BG-1229 Sofia. Rete: modest@abv.bg.

Ĉeĥio: Pavel Polnický, Lidická 939/11, CZ-29001 Poděbrady III. Rete: polnickypavel@seznam.cz.

Estonio: Ahto Siimson, Kastani väikekoht 12-11, Paikuse, Pärnu maakond, EE-86602. Rete: ahto.siimson@esperanto.ee.

Finnlando: EAF / Paula Niinikorpi, Siltasaarenkatu 15 C 65, FI-00530, Helsinki. Rete: paula.niinikorpi@gmail.com.

Francio: Espéranto-France, 4 bis rue de la Cerisaie, FR-75004 Paris. Rete: info@esperanto-france.org.

Germanio: Wolfgang Schwanzer, Pfarrer-Seeger-Strasse 9, DE-55129 Mainz. Rete: abono@esperanto-buecher.de.

Hungario: Hungaria Esperanto-Asocio, HU-1146 Budapest, Thököly út 58-60. Rete: hungario@gmail.com.

Hungario: Eszperantó Alapítvány, Leiningen u. 4, HU-1193 Budapest. Rete: szilvasi@eszperanto.hu.

Italio: Itala Esperanto-Federacio, Via Villoresi 38, IT-20143 Milano. Rete: feisegreteria@esperanto.it.

Japanio: Japana Esperanto-Instituto, Sinzyuku-ku Waseda-mati 12-3, Tōkyō-to 162-0042. Rete: esperanto@jei.or.jp.

Katalunio: Sandra Vives Gomez, c/ Bonestar 64 3-3, 08940 Cornellà de Llobregat, (Barcelono). Rete: sandra@esperanto.cat.

Litovio: Litova Esperanto-Asocio, p. k 167, LT-3000 Kaunas-C. Rete: litova.ea@mail.lt.

Norvegio: Anne Karin Bondhus, Morenefarett 8 A, NO-4340 Bryne. Rete: oficejo@esperanto.no.

Nov-Zelando: David Ryan, PO Box 3867, Wellington, NZ-6140. Rete: ryangomez@xtra.co.nz.

Ruslando: Галина Романовна Горецкая, 236039, Калининград, аб. ящик 1205. Rete: laondodeesperanto@gmail.com.

Slovakio: Stano Marček, Zvolenská 15, SK-03601 Martin. Rete: stano.marcek@gmail.com.

Svedio: Leif Holmlund, Kågevägen 40 B, SE-931 38 Skellefteå. Rete: leif.holmlund@telia.com.

Svislando: Christoph Scheidegger, Im Schleidorn 6, CH-4224 Nenzlingen. Rete: ch_scheidegger@bluewin.ch.

Usono: Esperanto-USA, 91-J Auburn St #1248, Portland ME 04103. Rete: eusa@esperanto-usa.org.

J. R. R. Tolkien

LA MASTRO DE L' RINGOJ

LA KUNULARO DE L' RINGO

J. R. R. Tolkien

LA MASTRO DE L' RINGOJ

LA DU TUREGOJ

Tolkien en Esperanto

J. R. R. Tolkien

LA MASTRO DE L' RINGOJ

LA REVENO DE LA REĜO

J.R.R. Tolkien

LA HOBITO

**aŭ
tien kaj reen**

Mendu ĉe via libroservo.

ESPERANTO ESTAS PLI OL LA MOVADO

De 40 jaroj MONATO raportas ne pri Esperanto sed en Esperanto pri la plej diversaj flankoj de la homa socio: politiko, scienco, ekonomio kaj ĉiaj temoj de la moderna vivo. MONATO estas plenkolora kvalitmagazino por postulemaj legantoj, kiuj volas esti funde informitaj.

Jen kelkaj bonaj kialoj por aboni ĝin nun:

- Nun novaj abonantoj ricevos MONATON dum tri monatoj senpage.
- Por MONATO raportas ne eksterlandaj ĵurnalistoj, sed lokaj esperantistoj, kiuj konas la tieajn fonojn.
- En MONATO la intelektularo de la Esperanto-movado diskutas, fojfoje vikle polemikas pri gravaj temoj de la nuntempa socio.
- MONATO estas la magazino en kiu ankaŭ vi povas aperigi viajn komentojn.
- MONATO plilarĝigas vian spektron de interesiĝo, pro aro da nekutimaj temoj prezentitaj en facile digestebla maniero.
- MONATO pligrandigas vian lingvokonon. Ĝi estas redaktita en bona hodiaŭa Esperanto.

Abonu ĝin nun!

La unuaj tri numeroj estos senpagaj!

Skribu al **MONATO**,
Lange Beeldekenstraat 169, B-2060 Antwerpen, Belgio,
aŭ rete al eldonejo@MONATO.be aŭ, eĉ pli facile,
uzu tuj nian formularon en
<http://www.esperanto.be/fel/mon/abonilo3.3.php>

AGRABLAN LEGADON!